

זכרון

עלוי

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: 3446@okmail.co.il

עלה 54

בס"ד. ה' אד"א תשע"ט

בגליון:

ב דברי מספד על רבי דוד ניימן-לאקנבאך רב"ד פרשבורג

מחתנו רבי מנחם גרינוולד אב"ד עדענבורג-שופרון - מהרב שמואל יערי

יז רבי ישכר בעריש ווייזער מסיסקאב

וענף מצאצאיו, משפחת רבי יודא צבי ווייזער - מהרב אליעזר גפן

ל רבי יחזקאל ברוין מבוטקא תלמיד ה'ייטב לב'

לדמותו וצאצאיו, שיר לכבודו, מכתב אליו מרבי שלמה הכהן ראזענבערג
אב"ד טאשנאד, עוד על רבי אליעזר ראזענבליטה מבוטקא תלמיד החת"ס
- מהרב יואל וויינשטאק

מ משפחת זילבערמאן מפרעשאוו

רבי אברהם משה זילבערמאן מפיסקאראץ-פרעשאוו וצאצאיו, משפחת
קליין-קליינזאהן מליפיאן - מהרב יעקב גולדשטיין

נ משפחת קאלמאן - הערמאן

צאצאי רבי בנימין קאלמאן חתן רבי דוד דוב הערמאן ואחיו רבי מיכאל
יחזקאל קאלמאן חתן רבי משה הערמאן-גראן - מהרב ברוך פריינד

ע לפני תשעים שנה (26)

לקט ידיעות מהעתונות הלועזית בשנת תרפ"ז - מהרב שלמה יהודה הכהן
שפיצר

עט עוללות

אגרת מרבי מאיר משה שפיטצער, פונה בקריאת הצלה בפרוס שנות
החורבן בשנת תרצ"ט - הרב ש.צ. שפיטצער (עט) / מיהו 'אברהם יונגר'
מטיסא-עסלאר? - הרב א. קעסלער (פב)

הרב שמואל יערי

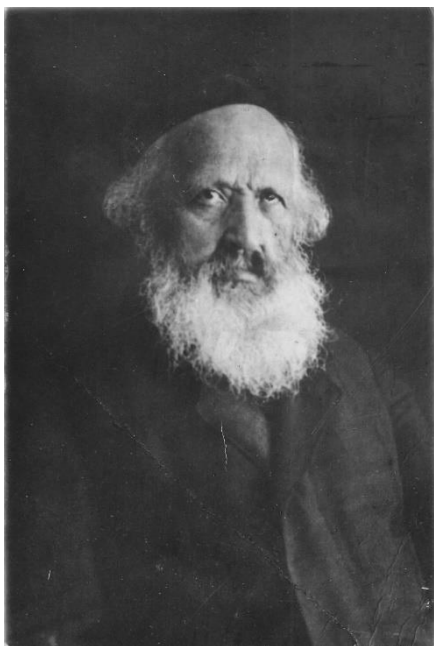
בני ברק

דברי מספד מרבי מנחם גרינוולד אב"ד עדנבורג-שופרון על חמיו רבי דוד ניימן-לאקנבאך רב"ד פרסבורג בעל ה'ניר לדוד'

זקני הגאון הגדול רבי דוד ניימן-לאקנבאך שעוד זכה לשאוב בימי עלומיו מבאר תורתו של מרן החת"ס וכן משאר גדולי דורו, זכה לכהן כדיין ולאחר מכן כראש בית הדין בפרסבורג המעטירה בה כיהן פאר עד להסתלקותו בדי' שבט תרס"ח. לאחר פטירתו יצא לאור חיבורו שו"ת 'ניר לדוד'.

בשנת תר"ל השיא את בתו הרבנית מ' מלכה לתלמידו החביב של מרן הכת"ס ה"ה זקני הגאון הגדול רבי מנחם גרינוולד, שנשאר להתגורר בפרסבורג בצל חמיו הגדול, עד לסוף שנת תרל"ג כשנתמנה לרבה של קהלת היראים בעיר עדנבורג-שופרון. שם הרביץ תורה וניהל את קהלתו החשובה בתבונה ובדעת ושמר מכל משמר על צביונה החרדי למעלה מיובל שנים עד זקנה ושיבה, כשנסתלק ביום כ"ה תשרי תר"צ.

מיבולו הרוחני נשאר קובץ מדרשותיו שרשםם בלשון אידיש דייטש, ובהם דברי מספד על חמיו שנשא בכמה הזדמנויות. בזה אנו מפרסמים את הדברים, שבהם משתקפת ולו במקצת דמותו התמירה של חמיו ה'ניר לדוד', וקשרי החיבה שהיו ביניהם. התודה להגב' ח.ב. מרקוביץ שתירגמה את הדרשות ללה"ק.

רבי דוד ניימן וחתנו רבי מנחם גרינוולד

[א] ההספד בהלוייה

אבינו: "ואברהם זקן בא בימים" – הוא בא יחד עם הימים, באמצעות לימוד התורה הפך את הלילות לימים של אור.

משנת תר"ל הייתי בקשר עם רבי דוד. אז הפכתי לחתנו, ותמיד הייתי גאה בכך. שלוש שנים שהיתי בביתו [עד לסוף שנת תרל"ג כאשר נתקבל לאב"ד עדנבורג-שופרון] שהיה פתוח לרווחה, בית שהצטיין בהכנסת אורחים במידה יוצאת מגדר הרגיל, ממש כמו אצל אברהם אבינו. מרגלא בפומיה דר' דוד: איני מבין כיצד ייתכן שיש מעט מדי. כשבאים אורחים הגונים כל אחד מוותר על קצת משלו, ובאופן כזה יהיה גם לאורחים.

הוא סיפר לי כי כבחור ישן בליל שבת יותר מכל לילות השבוע. תמיד התפעלתי מדקדוקו במצוות. גדולותו בתורה ובעבודה ידועה לכול, וכל אדם מודה בפה מלא שהיה אחד הגדולים בזמננו.

הוא התבלט גם במידות טובות. היה מסביר פנים לכל אדם, וכך התקיים בו: "ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו".

וכמה פעל למען עניי הארץ הקדושה! "ויצא שם דוד בכל ארצות" – שמו הטוב התפרסם בכל רוחות השמים.

כיצד לא נבכה על האי שופרא דבלה בארעא בדור היתום שלנו, שאין בו

"ואלישע רואה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראהו עוד ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים" (מלכים ב ב,יב).

אומרים על כך חכמי התלמוד (מו"ק כו, א): "רבי רבי דטב להון לישראל בצלותיה מרתיכון ופרשין" – רבי ומורי הגדול שבאמצעות תפילותיו פעל יותר מאשר מרכבות ופרשים. רבו הגדול הבטיח לו לאלישע על פי בקשתו: "ויהי נא פי שנים ברוחך" – הו, תן לי כפול מהרוח שלך; "אם תראה אותי לקח מאתך יהי לך כן" – אם תראה אותי כאשר אילקח ממך יהיה כך; "ואלישע רואה" – ואלישע אכן ראה כיצד רבו הגדול נלקח ממנו. ובאופן זה הייתה תמורה מסוימת על האבידה הקשה. אך חרף זאת זעק אלישע: "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו!"

ואם אצל אליהו כך, על אחת כמה וכמה חייבים אנו לבכות ולקונן היום על הסתלקותו של אבינו היקר. אין תרופה למכתנו! ולא רק אנו, אלא גם כלל ישראל חייבים לבכות על השריפה אשר שרף ה'.

רבי דוד היה חלוש וחולני מנעוריו, אך בעל כוח עצום מבחינה רוחנית ומוסרית. משך כל ימי חייו למד את תורתנו הקדושה בלי לאות, ללא הפסקה, יומם ולילה, הוא נשאר ער לילות שלמים. הוא הפך לילות כימים, כשם שכך היה שבחו של אברהם

ובעלה, והיא ילדה בן, לא קראה לו, כמקובל, על שם חותנה או על שם בעלה, אלא: "אי כבוד" – איה תפארת ישראל? "ותאמר גלה כבוד מישראל כי נלקח ארון אלוקים (שמואל א ד, כב), כי נהפכו עליה ציריה. כאבה היה שונה מכאבם של אחרים. לה כאב אובדן ארון האלוקים יותר מכל דבר אחר.

מה שנכון לגבי עלי הכהן נכון גם לגבי אבי אבי רכב ישראל, והדבר מעיד על צדקותו שאין דומה לה.

יש מי שיתהה: "הוא הגיע לגיל גבוה, והרי לא ייתכן שיחיה לנצח?" הלא העובדה הזאת תוכל לשכך לפחות חלקית את כאבנו?

ברם ההשקפה הזאת איננה לגמרי נכונה. ראשית מפני שבזכות חייהם הצדיקים הם המה מגיני הדור, והודות לזכויותיהם אנו זוכים לטוב. "יראו את ד' קדושי כי אין מחסור ליראיו" (תהלים לד, י) - בזכות הצדיקים אין לנו מחסור, שנאמר: "זקני ת"ח כל זמן שמזקינים דעתן מתיישבת עליהן" - ככל שהם משילים מעליהם את הגשמיות כך יזרח אור רוחם.

מהסיבה הנ"ל, בתורתנו הקדושה מוזכרים הזקנים תמיד בראש. "ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן", כתוב בפרשת השבוע שלנו (שמות יב, כא). הזקנים אמורים לשמש לנו דוגמה טובה, שנאמר (בראשית ה, כד): "ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו כי לקח אותם אלקים".

הרבה סיכוי שנמצא לו תחליף? איך לא נבכה, איך לא נקונן, איך לא נילל?

רבי דוד הסתלק כשהוא מעוטר בשלושה כתרים: ראשית - בכתר תורה, כי הוא התפרסם כגדול בתורה. שנית - בכתר כהונה, כי תפילתו, עבודתו נעשתה במסירות נפש, ובפרט בזמן האחרון כשהיה בעל יסורין גדול. בעת התפילה כלל לא ניכרו עליו יסוריו. בזמן האחרון כל חייו היו בגדר נס. והכתר השלישי, שאתו הסתלק מפה, הוא כתר מלכות, כי הוא השיל מעליו את הגשמיות והפך כולו רוחני, לרוחניות טהורה. "וכתר שם טוב עולה גביהן" - העטרה של שם טוב מבליטה את כל היתר.

הכאב הרוחני, דהיינו שנמנע ממנו לעסוק בתורה והעבודה כמקודם, ציער אותו לאין ערוך מכל יסוריו הגופניים. הוא היה מתלונן על שאין הוא מסוגל עוד לעסוק במלאכת שמים.

גדלות נפש כזאת מסופרת גם על עלי הכהן, בהיותו קשיש בן ה-98. כידוע מסרו לעלי הכהן את הידיעה כי עם ישראל ברח במערכה מפני הפלשתים, שני בניו מתו ונשבה ארון האלוקים. "ויהי בהזכירו את ארון אלוקים ויפל מעל הכסא אחורנית וימת" (שמואל א ד, יח) - דבר לא זיעזע אותו יותר משביית ארון האלוקים עם הלוחות שבתוכו.

ולא רק על קשיש בשיער שיבה מספרים כך, אלא גם על אישה חלשה, הלא היא אשת פינחס. כששמעה שמתו חותנה

לארץ ישראל: כי שם יוכל לקיים עוד יותר מצוות.

"והאיש משה עניו מאוד". אומר המדרש (ילקוט בהעלותך רמז תשלט) "והאיש משה" שואלים חז"ל: "עניו בדעתו" - בכונה, באופן עקרוני, "או עניו בגופו" - שמא היה חלש וחולני, ולא הייתה לו סיבה להתגאות? אלא שאנו מוצאים ההיפך: "עמד על עוג והרגו עמד על סיחון והרגו" משמע שהיה לוחם בעל כוח גופני ואומץ רב.

ממשיכים חז"ל לשאול: "או עניו בממונו" - שמא מצבו הכלכלי היה ירוד? אך גם זאת לא הייתה הסיבה, שנאמר: "והאיש משה גדול מאוד", והוא היה גם עשיר מאוד "מפסולתן של לוחות".

ועוד מוכיחים חז"ל שגם לא היה עניו מטבעו. כתוב: "והאיש משה היה עניו מאוד", ואילו במקום אחר אנו רואים שבהחלט היה מסוגל לנהוג בתקיפות, אם רצה בכך: "הנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים". והדבר "מלמד שקשה היה אלא שהיה שולט ביצרו" - מעצם טבעו היה בעל גאווה, אך בכוח יראתו התגבר על גאוותו.

גם מו"ח הגאון היה עניו בזכות עצמו, שכן היה מסוגל להיות קפדן גדול ולפעול במרץ רב במקום שבו היה חשש לפגיעה בדתנו הקדושה.

אומרת בגמרא (ב"ב צא,א): "אותו היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם עמדו כל גדולי אומות העולם בשורה

אומר רש"י: "צדיק היה וקל בדעתו לשוב להרשיע לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם שמת". וקשה, הרי אם היה "קל בדעתו לשוב להרשיע", כיצד נאמר עליו: "צדיק היה!" ראינו על כך פירוש יפה. ציס"ע [צדיקים יסודי עולם] - המעוטרים במידות הטובות שבהן הצטיין משה רבנו, הגדול מבין בני התמותה וגדול הנביאים - אף פעם אינם מרוצים עם עצמם מבחינה מוסרית. תמיד הם חושבים שלא עשו די ולא עבדו את ד' במספיק התלהבות. הרי רק מעשים "אשר יעשה אותם וחי בהם" יביאו את האדם לחיים נצחיים: מעשים הנעשים בחיות, בהתלהבות. "חנוך צדיק היה וקל בדעתו" - לדעתו הייתה לו נטייה לשוב ולהרשיע, ובגלל רוב ענוותנותו סבר שמעשיו הקודמים לא יספיקו לו למצוא חן בעיני הקב"ה. מי שעניו כל כך עד שהוא מאמין כי עדיין לא התכוון מספיק לעלמא דקשוט - אדם כזה יהיה משוכנע שפטירתו היא מוקדמת מדי. "לפיכך" - בגלל שהוא חשב זאת, "מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם". בשבילו זה תמיד היה בגדר "בטרים עת".

גם למו"ח הגאון הייתה המידה הטובה הזאת. לכן אף פעם לא הסתפק בצדקותו הגדולה, ולכן היה מעדיף להישאר יותר זמן בעולם הזה, בעולם המעשה, על מנת להזדכך עוד יותר.

ובדומה, ענוותנותו הגדולה של משה רבנו הייתה הסיבה לבקשתו להיכנס

שם הם ממשיכים ללכת להתקדם, מפני שהיו מזכים את הרבים, ובכך רוחם ממשיכה לחיות. על דוד נאמר "שכיבה" מפני שהמשיך לחיות בתוך בנו שלמה (עי' ב"ב קטז, א).

גם מו"ח הגאון ימשיך לחיות ברוחו בתוך בנו הגדול גיסי היקר הרב הגאון מו"ה משה אב"ד דק"ק שאמבאקרעט, שסיים כבר כמה פעמים את הש"ס, ממש כפי שנאמר אצל דוד המלך: "ויקרבו ימי דוד למות ויצו את שלמה בנו לאמר אנכי הולך בדרך כל הארץ" (מלכים א ב, א) - גם שם אני רוצה להיות מהלך. ולכן: "וחזקת והיית לאיש" (שם ב, ב).

"ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד רגלך לקץ הימין" (דניאל יב, ג), "והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד" (שם יב, ג), "ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך" (דברים כח, ו).

היה נא מליץ יושר לכל בניך, לקהילה קדושה עיר ואם בישראל פרסבורג, שבה פעלת זמן רב ושבה כיבדו אותך כראוי, וכן לכל ישראל.

תמיד התפללת על כלל ישראל, אנא תמשיך להתפלל גם שם [בעוה"ב] שיתקרבו הימים עליהם נאמר: "ובלע המות לנצח ומחה ד' דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר" (ישעיהו כה, ח). והוא רחום יכפר עון.

אני מבקש את מחילתך אם פגעת בכבודך. אנא סלח לי!

אחת ואמרו אוי לו לעולם שאבד את מנהיגו אוי לה לספינה שאבדה קברניטא". ובמקום אחר (שם עה, א) נאמר: "ונתת מהודך עליו, פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה, זקנים שבאותו הדור אמרו: אוי לה לאותה בושא, אוי לה לאותה כלימה".

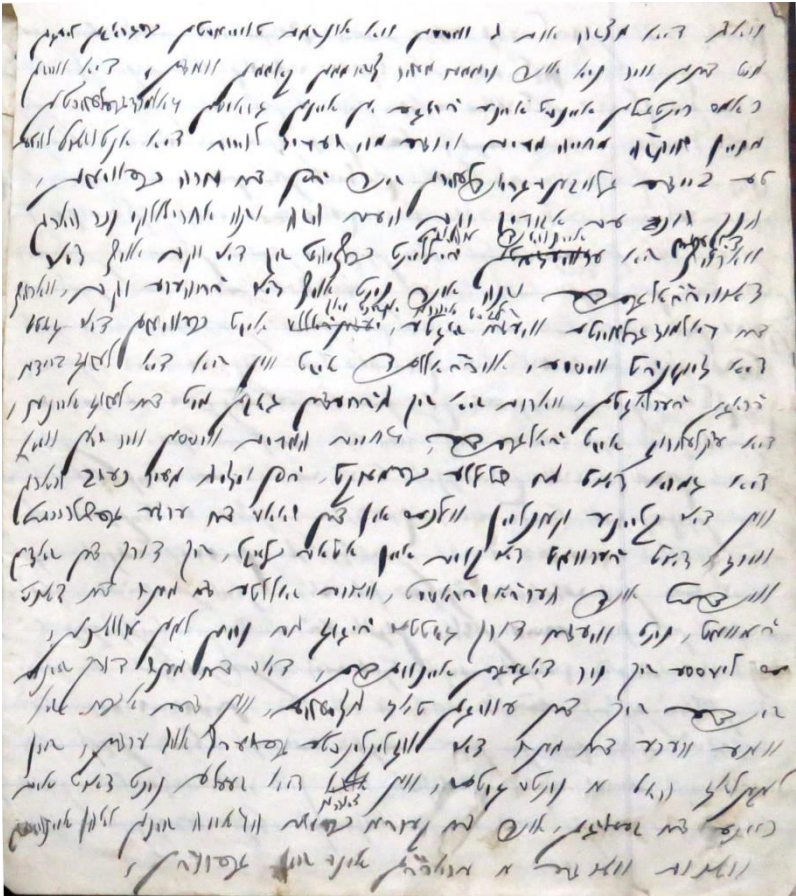
מדוע אמרו זאת הזקנים? אילו אמרו זאת הצעירים, הם הרי לא הכירו את משה מקודם. לכן יכלו לטעון: יהושע מאוחר יותר יהיה גם כן גדול [כמשה].

אבל הזקנים כן הכירו את משה מקודם, לכן קראו: "אוי לה לאותה בושא!" כי משה היה גדול עוד מההתחלה: "הוא משה ואהרן ויהי ביום דיבר ה' אל משה בארץ מצרים". וכן אפילו גדולי הדור, שביניהם היו זקנים רבים שעוד הכירו את גדולתו של אברהם [אבינו].

"אוי לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי לה לספינה שאבד קברניטא". קל יותר להתנחם על הסתלקותו של מנהיג הדור כי: "וזרח השמש ובא השמש". ספינה ללא קברניט, לעומת זאת, עלולה להתנפץ ולהישבר.

בזמננו הכפירה הולכת ומתפשטת מדי יום ביומו ואין הרבה תקווה שנמצא תמורה לנפטר [רבי דוד] שנמצא לו ממלא מקום שיגדל משך זמן לת"ח גדול ולציי"ע, למגן הדור כמוהו. לפיכך הכאב גדול עד מאוד על הסתלקותו של גדול שכזה.

"צדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב ילכו מחיל אל חיל" - גם

[ב] הספד [כנראה במלאת השבעה]

שם במקום נאמר עוד כי את אותה השאלה שאלו בני הנביאים ביריחו, אחרי שהלכו לשם מבית-אל, אל אלישע. שאלה זו מתמיה: מדוע היפנו בני הנביאים את השאלה הזאת אל אלישע? אם הם, שגרו במרחקים, שמו לב שמורם הגדול לא ישהה עוד הרבה זמן בקרבם - כיצד אלישע, שחי במחיצתו [של אליהו] לא שם לב לכך קודם?

ויהי בהעלות די את אליהו בסערה השמים וילך אליהו ואלישע מן הגלגל. ויאמר אליהו אל אלישע שב נא פה כי די שלחנו עד בית אל ויאמר אלישע חי די וחי נפשך אם אעזבך וירדו בית אל. ויצאו בני הנביאים אשר בית אל אל אלישע ויאמרו אליו הידעת כי היום די לקח את אדניך מעל ראשך ויאמר גם אני ידעתי החשו (מלכים ב, א-ג).

אדם הלם ועצב, כך שבאופן זה האבל מתחיל כבר מוקדם יותר, דהיינו ברגע שהאדם נאלץ לסגת מהחיים הציבוריים מפאת חולשתו. אי אפשר להתרגל למחשבה שהגדול הזה ייפרד מאתנו לצמיתות, כפי שאומרים חכמי המדרש בקשר לפסוקים: "ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים [ויקרא ח, לג], ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה [שם לה]. אמר להם משה לאהרן ולבניו שמרו אבלות שבעת ימים עד שלא יגיע בכם" - עוד לפני שיפקוד אתכם האסון ונדב ואביהוא יילקחו מקרבכם לצמיתות. יש להתאבל על הכאב הצורב הזה עוד לפני שתממש הגזירה, כפי שקרה אצל הגדולים כמו נדב ואביהוא.

ושמרתם את משמרת ד' שכך שמר הקב"ה שבעת ימים אבילות עד שלא הביא את המבול שנאמר ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ, וכן הוא אומר לאהרן ולבניו כשם שנתאבל הקב"ה על עולמו עד שלא הביא את המבול אף אתם שמרו את ימי האבל עד שלא יגע בכם (תנחומא שמיני א). וכפי שהקב"ה התאבל על מחיקת כל היצורים במבול כבר שבעה ימים מראש, כך גם חייבים אתם להתאבל קודם על פטירתם של נדב ואביהוא ביום הזה, כי הצדיקים הם עולם בזעיר אנפין, כפי שאומרים חז"ל.

כיון ששמרו שבעת ימי האבל ובא יום השמיני נכנסו נדב ואביהוא להקריב פגעה בהן מדת הדין ונשרפו שנאמר ותצא אש מלפני ד' ותאכל אותם

נראה שההסבר הוא כדלהלן: תלמידי החכמים, גדולי ישראל, שעניניהם של כל ישראל תלויות בהם, הם אלה שאליהם מופנות השאלות ההלכתיות מרחבי העולם. מלאכת כתיבת התשובות - דהיינו לתת את התשובה הנכונה על כל שאלה ושאלה ולנסח זאת בכתב - דורשת לא רק מאמץ רוחני אלא גם מאמץ גופני. בכדי להתמודד עם ההתכתבות הנרחבת הזאת אדם חייב להיות לא רק בעל שכל בהיר אלא גם בריא מבחינה גופנית. כאשר הגוף מפסיק לפעול כראוי והאדם נופל למשכב, הוא נאלץ להפסיק את ההתכתבות למרחקים.

לכן תלמידיו של המורה הגדול אליהו, שהטרידו את מורם תמיד בשאלותיהם, הרגישו במרחקים את הסתלקותו מוקדם יותר (תורה שבכתב) מאשר אלישע, ששהה במחיצתו (תורה שבע"פ). אך הוא השיב להם שהסכנה קרבה ובאה, ואין מה לעשות. גם הוא מרגיש בכך שאליהו אינו מסוגל לפעול כבימים ימימה וכי הוא עומד להסתלק לבית עולמו.

אצל גדולי התורה, שהיו בקשר ישיר עם העולם והבריות הפיקו מהם לא רק תורה אלא גם עצה ותושיה, האבל לא מתחיל כרגיל בעת הגסיסה, אלא ביום שבו כוחותיו של אדם הולכים ונחלשים ואין עוד יכולת לעשות את העבודות השכליות כמקודם.

המחשבה בלבד שקץ החיים עלול להתקרב באופן בלתי צפוי גורם לבני

לא רק תורה ועבודה, אלא גם גמ"ח עשה כל ימי חייו. הוא נתן וגם גרם לאחרים לתת.

כמעט חמישים שנה היכרתי אותו כאדם חולני וחלש מאוד. אבל בעניין תורה ועבודה תמיד הראה כוחות אדירים. אז לא ניתן להבחין בחולשתו כלל ועיקר. שהיתי בביתו משך שלוש שנים והתפעלתי איך דיקדק במצוות. חסר לי הזמן למנות את כל המידות הטובות שלו.

"וכבוד עשו לו במותו", נאמר אצל חזקיהו המלך. מעירים על כך חז"ל "שהניחו ספר תורה על ארונו והכריז: "קיים זה מה שכתוב בזה" (ילקוט דה"י ב תת"רפ"ה). הוא לא רק למד אלא שאף לקיים את מה שלמד כי: "גדול לימוד שמביא לידי מעשה" (ב"ק יג ע"א).

גם על מו"ח הגאון זצוק"ל ניתן לומר: "קיים זה מה שכתוב בזה". מצבו הכספי היה לא מזהיר בלשון המעטה, עד שהפך לראב"ד. הוא נלחם קשות בדאגות פרנסה, אך לא נתן לדאגות אלה להפריע לו בתורה ועבודה וגמ"ח, וגם לא מנע ממנו מלחלוק מן המועט שיש לו לאחרים.

תמיד הוא קיים "ועבדתם את ד' אלוקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסירתי מחלה מקרבך" (שמות כג, כה). תמיד ביקש רק מה שנחוץ לו, לא שום דבר מיותר, ממש כמו יעקב אבינו: "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" (בראשית כח, כ). כל הנאתו, כל מה שקיים אותו ומה שנתן לו כוח

וימותו לפני ד'. כשהתלקחה השריפה הזאת, השריפה אשר שרף ד', כבר היה זה היום השמיני לאבל.

גם אצל הרב הגאון ציס"ע מו"ה דוד ניימאן זצוק"ל ראב"ד דעיר ואם בישראל פרעסבורג, שנפל למשכב זה מכבר, וחולשתו הגוברת הדאיגה אותנו מאוד, התחילו הכאב והאבל עוד לפני שעצתו של הקב"ה התגשמה במלואה. מה שיגורנו בא לנו, לדאבון לבנו.

היה אדם נדיר מכל הבחינות, אחד מגדולי הדור, תלמיד חכם מהמדרגה הראשונה, בקי בש"ס ופוסקים. ידיעותיו בכל ענפי התלמוד, בקיאותו בגמרא עוררו פליאה. כולם התפעלו מחריפותו בלימוד.

יד ביד עם ידיעותיו הלכו אצלו מידות טובות באופן נדיר. בתור ראש ב"ד של עיר ואם בישראל היה אוהב שלום ורודף שלום. תמיד שאף לשמור על השלום בהיותו חדור בדעתם של חז"ל: "אם אין שלום אין כלום" [רש"י ויקרא כו, ו].

ובאילו מידות טובות היה מעוטר! מרבותיו הגדולים התעשר לא רק בידע, אלא גם במידות טובות וישרות.

לא רק התמדתו כאדם חלוש וחולני עוררה פליאה אלא גם עבודת ד' שלו, ההכנות הגדולות שעשה לפני התפילה על מנת לקיים "הכון לקראת אלוקיך". אף בזמן האחרון, כשגברה עליו חולשתו, לא זנח את עבודת ד'. עוד ביום ב' האחרון (יום קודם לפטירתו, שכן נפטר ביום ג' לעת ערב) ביקש מאחר להניח לו תפילין.

מדי וממלאים את הקיבה יתר על המידה.

ואילו התורה אומרת: "אם בחקתי תלכו ואם מצותי תשמרו ועשיתם אותם ונתתי גשמיכם בעתם והשיג לכם דיש את בציר ואכלתם לחמכם לשבע" (ויקרא כו,ה). מעיר על כך רש"י: "אוכל קמעא והוא מתברך קמעא" - לאכול מעט ולשבוע בכל זאת. כי רש"י תמה: איזו מין ברכה היא זאת: "ואכלתם לחמכם לשבע"? השאלה הזאת גרמה לרש"י לסטות מדרך הפשט ולפרש באופן אחר: הברכה תבוא אחרי שהפסקנו לאכול. או אז תיפסק כל מחלה, מפני שבכך נמנענו מהעמסת יתר על הקיבה.

וזה גם מה שרוצה לומר לנו הפסוק בפרשת השבוע שלנו: "ועבדתם את ד' אלקיכם". או אז תהיה הברכה באופן של "וברך את לחמך ואת מימך", שהקב"ה יברך את המעט שאכלנו אחרי גמר האכילה, והתוצאה תהיה: "והסרתי מחלה מקרבך".

בפסוק הבא נאמר: "לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימך אמלא". ונראה לנו שהקשר הוא דלהלן:

"והויתרך ד' לטובה בפרי בטנך" (דברים כח, יא). מסביר החתם סופר: ההורים, גם אם כבר מתו ואין להם עוד מה לעשות כאן, בכל זאת יישארו דוגמה טובה לבניהם: "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחרי ושמרו דרך ד' לעשות צדקה ומשפט, שימו לבכם לכל הדברים וכו'".

והתמדה לסבול את מכות הגורל מתוך כניעה לפני ד', היו תורה ועבודה וגמ"ח. לקיים ולעשות כל אלה היו הנאות.

התורה נמשלה ללחם ומים. עבודתו [של הנפטר] הייתה מכוונת רק לכך שה' יעזור לו לעסוק בתורה בלי הפרעות, "כי היא חיינו ואורך ימינו". ומתוך השאיפה הזאת הפך בעצמו כל כך רוחני, עד ש"והסירותי מחלה מקרבך", עד שבתוך סבלו כבר לא הרגיש שום כאב.

אבל יש גם פירוש אחר: בני אדם בכללותם לוקים באי-שביעות רצון. עד כמה שיש לאדם יותר, הוא רוצה עוד יותר, "יש לו מנה רוצה מאתים". אי-שביעות הרצון הזאת, התאוותנות הזאת כבר גרמה להרס רב בתחום הדת. זוהי נקודת המוצא של הירידה המוסרית שלנו - שעוברים על מצוות החשובות ביותר בגלל הממון.

"ועבדתם את ד' אלוקיכם", מצווה התורה, אבל [אנו מבקשים ממנו] רק שיתן לנו את הדברים החיוניים, כפי שהתפלל יעקב אבינו: "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש", "וברך את לחמך ואת מימך". אם תגיעו למדרגה של הסתפקות במועט, "והסיר מחלה מקרבך", תיפסק מחלתה הממאירה של האנושות - אי-שביעות הרצון.

אך ייתכן שהטעם עמוק עוד יותר. נוהגים לומר שלרופאים יש יותר פציינטים אחרי פורים מאשר אחרי יום כיפור. רוב המחלות באות בעקבות פגם בתזונה, אם אוכלים או שותים יותר

החדשה, זכה ששימו בראשו את כתר הזקנה: "עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא" (משלי טז, לא). היא ניתנה לו על מנת לקדם את תורתו, שכן דבריו של זקן בעל שיער שיבה נשמעים יותר מדבריו של חכם צעיר.

והוא מוסיף שמהסיבה הזאת גם התברכו האבות הקדושים ברכוש חומרי, כי חכמת המסכן בזויה (קהלת ט, טז). על מנת שדבריהם יפעלו לאורך ימים על בני דורם היה צריך להראות לו את השכר שיבוא בעקבות [עשיית] הטוב. וזה בדיוק מה שאומרת לנו המסורה: "את מספר ימיך אמלא", ואחר כך "אוצרותיהם אמלא". והתוצאה תהיה: "ופי אמלא תוכחות", להוכיח באופן גלוי וחופשי לגמרי.

"המוריד דמעות על אדם כשר", אומרים חז"ל: "הקב"ה סופרן ומניחן בבית גניזו". ומדוע שומרים אותן? מצינו בגמרא (שבת קנ"א ע"ב) שישן דמעות שונות: אלה המטיבות אתנו הן "דמעות של פירות", הנגרמות על ידי פירות. ויש גם דמעות שפעולתן לרעתנו כגון "דמעות של עשן", כאלה הנגרמות על ידי העשן.

הטעם הוא כדלהלן: ישנה מחלוקת בין חז"ל (סנהדרין מ"ו ע"ב) אם הספד הוא בגדר יקרא דחיי או בגדר יקרא דשכבי. לדעתנו הוא גם וגם. אם ההספד גורם לנו לעשות תשובה, הוא גם בגדר יקרא דשכבי. אבל את הפעולה רואים רק מאוחר יותר. אם דברי ההספד ריככו

לכן אין זה נכון לחשוב: מדוע להתאבל על תלמיד חכם שהאריך ימים? הרי איש לא יוכל לחיות לנצח! כי מלבד שהצדיקים הינם מגיני הדור, הם בצדקותם אמורים להוות דוגמה טובה לעולם, כמו שנאמר: "עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהי' להגיד כי ישר ד"י". וכך אומר דוד המלך גם במקום אחר: "וגם עד זקנה ושיבה אלקים אל תעזבני עד אגיד זרועך לדור לכל יבא גבורתך".

ובכך מתבארת המסורה. אנו מוצאים שלוש פעמים את המילה "אמלא", פעם אחת, כאמור, בפרשת השבוע שלנו: "את מספר ימיך אמלא"; אחר כך במשלי: "להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא"; ולבסוף באיוב: "ופי אמלא תוכחות".

ה"אוהל יעקב" (חיי שרה ד"ה ואתה דע לך) מסביר את הגמרא: "עד אברהם לא היה זקנה" (ב"מ פ"ז ע"א) - עד אברהם לא היה דבר כזה: אדם זקן, שכן בתורה נאמר לראשונה על אברהם: "ואברהם זקן". כלומר, הדורות לפני המבול הגיעו לגיל גבוה בהרבה מהדורות שלאחר המבול, אבל הייתה חסרה להם הדרת הפנים והסמכות, מפני שלא באה לידי ביטוי בהבעת הפנים, דהיינו בשיער שיבה. הביטוי החיצוני [לזקנה] התחיל אצל אברהם. ומדוע לא לפני כן? מפני שהדורות הקודמים לא שמו להם למטרה ללמד את העולם.

ואילו אברהם, ששם לו בדיוק זאת למטרה, על מנת להפיץ את אמונתו

ומניחן בבית גזיו, כי רק העתיד יוכיח אם היו אלה "דמעות של פירות" או "דמעות של עשן" - האם פעלו לאורך זמן או רק למשך רגע.

ההספד שאותו אמרנו היום על אדם גדול כזה, שעליו נוכל לזעוק: "אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי הקיר" (מו"ק כ"ה ע"ב), לבטח יפעל עלינו חזק ויעורר אותנו לתשובה.

את הרגש כמו הגשם, אז הם יביאו ברכה. ואם לא, להיפך.

אם הדברים הביאו "דמעות של פירות", דהיינו אם הובילו לשיפור המעשים (ה"פרי"), אזי ההספד הוא בגדר יקרא דחיי ושכבי. אבל אם הדברים דומים רק לעשן, כלומר גורמים רק לרגע של רגשות, הם היו לא זה ולא זה. לכן סופרן הקב"ה

ג] ההספד בהקמת המצבה

חדשה ויהפוך לרוחני, ייברא ויווצר מחדש. כי "עיר פרא אדם יולד" (איוב יא, יב), האדם נוצר גס ולא שלם. ותעודתו כאן, בעולם המעשים, לפנות אל בוראו ויוצרו הרוחני, על מנת להשיל מעליו הכול ולברוא את עצמו מחדש מבחינה רוחנית.

"אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח" (בראשית ו, ט), ומעיר רש"י שבעצם היה אמור להיות כתוב: "אלה תולדות נח: שם חס ויפת. אלא עיקר תולדותיהם של צדיקים מע"ט". תולדותיהם הרוחניים הם מצוות ומעשים טובים, שאותם עשו כאן עלי אדמות, ועל ידי זה הם מגיעים לייעודם והופכים לרוחניים. ובדיוק בגלל זה משבחת התורה את נח: "אלה תולדות נח" - שברא את עצמו מבחינה רוחנית; "איש צדיק תמים היה ועיקר תולדותיהם של צדיקים מצות ומע"ט" - רכושם האמיתי [של צדיקים] הם מצוות ומעשים טובים.

ואיש נבוב ילבב ועיר פרא אדם יולד (איוב יא, יב).

תלמידי החכמים הגדולים, המחממים באור רוחם אחרים, זוכים לכינוי "מלך". לכן דוד מלך ישראל חי וקיים (ר"ה כה ע"א), מאן מלכי רבנו. מו"ח הרב הגאון זצוק"ל ממשך לחיות ברוחו, חי וקיים, כפי שאומרים תוספות בברכות (נ' ע"ב ד"ה מודים חכמים). "חיי פירוש שלם". הוא שם לו למשימת חייו לא רק לרכוש בעצמו שלמות על ידי תורה, עבודה וגמילות חסדים, אלא פעל גם להלהיב אחרים למען תורה ועבודה. וכל זאת נעשה לשם שמים, בכוונה טהורה, בלי תערובת של פניות צדדיות לא ישרות, כי חי פירושו "יין טהור ללא תערובת", לדברי התוספות שם במקום.

ואחרי שמו"ח הגאון ציס"ע חי וקיים [בעולם הזה] במלוא מובן המילה, הוא ימשיך לחיות גם בעלמא דקשוט ולקבל שכר על חייו רבי הפעלים, ובזכות המצוות והמעשים הטובים יזכה לצורה

נאמר מה שנאמר על דוד המלך (שמואל ב' ז, ט): "ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ". ציס"ע כזה אינו זקוק למצבה על מנת להנציח אותו כי הוא הנציח עצמו על ידי מעשיו, כפי שכבר אמרו חכמי המדרש (בר"ר וישלח פי פב) על הפסוק (בראשית לה' כ'): "ויצב יעקב מצבה על קבורתה היא מצבת קבורת רחל עד היום. תני רשב"ג אין עושין נפשות לצדיקים דבריהם הן זכרוניהם, למדנו שנקראו ישראל על"ש רחל שנאמר הן יקיר לי אפרים". אם כן, אז מדוע הציב יעקב גם מצבה על קבר רחל אמנו, האם היא לא הנציחה את עצמה על ידי מעשיה הטובים? ועוד תמוה מדוע לא נאמר "על קברתה". אמנם נכונים דברי חז"ל: "אין עושין נפשות לצדיקים". מטרתה של מצבה היא כפולה: ראשית למען הנפטר, על מנת שהדורות האחרונים יידעו שהאדם המיוחד הזה היה קיים. אך לו הייתה זאת המטרה היחידה, אזי הצדיקים שהנציחו עצמן על ידי מעשיהם הטובים אינם זקוקים למצבה. על כך מעירים חז"ל: "אין עושין נפשות לצדיקים" – אין צורך להנציח אותם על ידי מצבה, הם הנציחו עצמם על ידי מעשיהם.

אלא מפני שמצינו שיעקב אבינו הציב מצבה על קברה של רחל אמנו, אנו למדים כי המצבה היא עדות למען החיים, על מנת שיידעו היכן הובא הצדיק למנוחת עולמים ולהתפלל על קברי צדיקים, כפי שחכמי המדרש אומרים: (בר"ר תולדות סג, יג) "מה ראה

וכפי שמסביר הכלי יקר (בראשית ה, א) "זה ספר תולדות אדם" – ספר הספרים הזה, שבו רשומים חוקי ההתנהגות שלנו, ששמירתם היא התוצרת הרוחנית שלנו. "ביום ברא אלקים אדם בדמות אלוקים עשה אותו", הוא נתן לו את הבחירה החופשית, "כי אלקינו בשמים ואתה על הארץ" – למלך ולשלוט עליך. "ויקרא את שם אדם" – מבחינת "אדמה לעליון", להיות דומה להקב"ה, אחרי שעל ידי עשייתם והימנעותם ממעשים מסוימים שינו את צורתם הם. "גלמי ראו עיניך" (תהלים קלט, טז) – כבר כשהייתי עדיין עובר כבר ראית את כל חיי, "ועל ספרך כולם יכתבו" – אשר כבר נגזר, כפי שאומרים חז"ל: ש"גבור חכם ועשיר", אפילו "ימים יוצרו" – כמה זמן שעלי לחיות, "ולא אחד בהם" – רק דבר אחד לא, אם האדם יהיה צדיק או רשע. זה מסור בידינו, זה נמסר לנו כי "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", "אין לו להקב"ה בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים בלבד" (ברכות לג ע"ב). ובזה יוסבר גם הקרי וכתוב. הכתיב של הפסוק הנ"ל הוא "ולא אחד בהם" באל"ף, והקרי הוא "ולו" בויו"ן, מפני שלא נקבע מראש אם אדם יהיה צדיק או רשע, ולכן המעשים הטובים שאנו עושים הם רכושנו האמיתי, הם זכותנו.

לכן הצדיק שהתמסר כל חייו אך ורק ללימוד התורה הקדושה כמו מו"ח הרב הגאון זצוק"ל, והנציח את עצמו על ידי מצוות ומעשים טובים שעשה – עליו

יתן אל לבו" - עדיף ללכת לבית הקברות מאשר לבית התענוגות, מפני שבבית הקברות רשומות הליכותיו הדתיות של הנפטר על המצבה, "והחי יתן אל לבו" לחיות גם בעצמו באופן הזה.

בכך מתבאר גם הקטע המיותר לכאורה: "היא מצבת קבורת רחל עד היום". מקודם נאמר: "ויצב יעקב מצבה על קבורתה", לשם מה כתוב: "היא מצבת קבורת רחל עד היום"? אלא שפעמים רבות קורה שבמצבה רשומים שבחים שלא היו מגיעים לנפטר. לא כן אצל רחל אמנו, לה הגיעו כל השבחים שהיו רשומים על מצבתה, ולכן: "היא מצבת קבורת רחל עד היום".

גם אצל מו"ח הגאון זצוק"ל כל השבחים הרשומים על מצבתו הם אמיתיים. "עד הגל הזה ועדה המצבה" - העיר ואם בישראל [פרשבורג] תוכל להעיד על צדקותו הגדולה. הוא הנציח עצמו בלב כולם על ידי פעילותו המבורכת. המצבה הוקמה רק שיידעו היכן הוא קבור, על מנת להתפלל שם. אך יבוא יום שעליו אמר הנביא ישעיה (כה,ח): "ובלע המות לנצח ומחה ד' אלוקים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי ד' דיבר". מעירים חז"ל: כאן נאמר "ובלע המות", ובמקום אחר נאמר אומר ישעיה הנביא (סה,כ): "כי הנער בן מאה שנה ימות"

אבינו יעקב לקבור את רחל בדרך אפרת? אלא צפה יעקב אבינו שהגלויות עתידות לעבור שם לפיכך קברה שם כדי שתהא מבקשת עליהם רחמים, הה"ד "קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה". שזאת היא הסיבה האמיתית של המצבה מסיקים חז"ל ממצבתה של רחל אמנו, שמצבת רחל אמנו לא הוקמה על מנת להנציח אותה, אלא על מנת שיידעו היכן היא קבורה בשביל להתפלל שם. לכן: "ויצב יעקב מצבה על קבורתה - מצבת קבורת רחל", שהדורות יידעו היכן מקום קבורתה על מנת להתפלל שם.

בספר מלכים ב' (כג,יז) כתוב שיאשיהו המלך שאל: "מה הציון הלז אשר אני ראה ויאמרו אליו אנשי העיר הקבר איש האלוקים אשר בא מיהודה". אילו היה שואל: "מה הציון הלז", אזי התשובה הייתה חייבת להיות: "הציון איש אלוקים", ולא "הקבר איש אלוקים", כפי שאמרנו. הוא גם ידע שקבור שם "איש אלוקים", אלא הוא שאל בשביל מה איש אלוקים זקוק לציון, הוא הרי הנציח עצמו על ידי מעשיו? התשובה היא: "הקבר איש אלוקים". איש האלוקים אינו זקוק לציון, אבל הקבר כן זקוק לציון על מנת שיתפללו שם, ואחר [כתוב]: "אשר בא מיהודה" ומעשיו לא היו כל כך ידועים.

"טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה, באשר הוא סוף כל האדם והחי

המצבה? על מנת לדעת היכן קבורים יקירינו, שאתם אף פעם לא ניפגש?

חכמי רומי שאלו פעם את רבי יהושע בן חנניה (ילקוט וילך תתקמא): "מניין שהקב"ה מחייה מתים ויודע מה שעתיד להיות?" ענה להם: שני עיקרי אמונה אלה הוכחו על ידי התורה ככתוב: "הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ". על כך טענו חכמי רומי ש"וקס" אולי מוסב על המילה "וזנה" שלאחריו, ולא על המילה "קם" הקודם. השיב להם החכם שאפילו לדעתם יש כאן הוכחה שהקב"ה יודע את העתיד. בולטת כאן העובדה שחכמי רומי ביקשו תשובה לשתי שאלות והסתפקו בתשובה על אחת מהן. וההסבר הוא כדלהלן: "תחיית המתים" אנו למדים, כפי שמעירה הגמרא (סנהדרין ז ע"ב) מהפסוק "ויציצו מעיר כעשב הארץ". אם גרעין קטן נזרע באדמה ונרקב שם עד שבקושי נשאר ממנו אטום אחד, ואחר כך משתחל דרך האדמה וצץ ממנה - אז כיצד אדם שנרקב באדמה לא יקום בעזרת הקב"ה לחיים חדשים? נגד זה ניתן לטעון רק שאולי האדם הביא על עצמו מוות נצחי בגלל חטאיו. אבל אם זה היה נכון, אזי האדם היה היצור האומלל ביותר עלי אדמות. כל ימי חייו אין לו טוב, ואם נשמתו לא תקבל שם בעולם האמת את שכרה, והגוף בעולם התאוה - אז מדוע בכלל נברא בלי ה... שלו?

זאת הייתה תשובתו של רבי מאיר. מכל מקום הוכח שהקב"ה יודע את העתיד.

בתורה הקדושה נאמר (דברים ל,ט): "החיים והמות נתתי לפניך ובחרת בחיים". אומר על כך רש"י: "אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים" - עצתי היא שתבחרו בחיים, "כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי" - תבחר לך חלק יפה מרכושי, "ומעמידו על חלק היפה" - ומראה לו את החלק היפה. "ואומר לו את זה ברור לך, ועל זה נאמר ד' מנת חלקי וכוסי אתה תומך גורלי הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך".

אין אנו זקוקים לעצה לבחור בחיים, אנו יודעים בעצמנו להעדיף את החיים על פני המוות. ישנם שני אמצעים להתגבר על היצר הרע: ראשית המוות, כפי שאומרים חז"ל, ושנית הנצח, כפי שאומר שלמה המלך (משלי טו,כד): "אורח חיים למעלה למשכיל" - הדרך אל הנצח מפנה את מבטו של האדם המפוכח והנבון כלפי מעלה. וזאת כוונתו של הנביא: "ובלע המות לנצח" - יבוא זמן שבו לא יצטרכו להיזכר במוות על מנת ללמד אותנו לקח, "וחרפת עמו יסיר" - ובכך תיפסק הבושה שיצור נבון חייב לשוות תמיד לנגד עיניו את חדלונו, על מנת להתגבר על היצר הרע. רש"י מדגיש שהתורה מייעצת לנו: "ובחרת בחיים" - שנגיע לדרגה הזאת, שהחיים שם יובילו אותנו לניצחון על היצר הרע.

באמצעות המצבה מחדירים בנו גם האמונה בתחיית המתים, כי אם לא כן, אם החיים כאן לתמיד לשם מה

פסולות. כי הפירוש של "חיי" הוא גם: טהור בלי תערובת, כפי שאומרים תוס' במקום. ובגלל שחי במובן הטוב והיפה ביותר של המילה, הוא ימשיך לחיות שם בעלמא דקשוט ויקבל שכר בעבור חייו עתירי המעש, בגלל המצוות והמעשים הטובים שעשה, ובכך ברא ויצר את עצמו מחדש מבחינה רוחנית. ייעודו הוא להפוך לבורא ויוצר של עצמו - מבחינה רוחנית - בעולם המעשים, להשיל מעליו כל דבר פסול.

"אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו" (בראשית ו, ט) - כבר רש"י אומר שכאן אמור היה להיות כתוב: "אלה תולדות נח שם חס ויפת, אלא עיקר תולדותיהם של צדיקים מע"ט". התולדות הרוחניים שלהם הם מצוות ומעשים טובים. באמצעות אלה הגיעו למטרתם והפכו לרוחניים. ובדיוק את זה משבחת התורה: "ואלה תולדות נח נח". שהוא ברא ויצר את עצמו מבחינה רוחנית, מפני ש"איש צדיק תמים היה בדורותיו". הצדקות היא זכותנו אנו. "ספר תולדות אדם" (בראשית ה, א) - ספר הספרים הזה שבו רשומים החוקים שאנו חייבים לנהוג לפיהם. קיום החוקים האלה הוא התוצרת הרוחנית שלנו. "ביום ברא אלקים אדם בדמות אלקים עשה אותו", באותו יום העניק הקב"ה לאדם את הבחירה החופשית על מנת לברוא וליצור את עצמו "זכר ונקבה בראם". "ויברך אותם ויקרא שמם אדם ביום הבראם" - אחרי שהגיעו למטרה ובראו ויצרו את עצמם מבחינה רוחנית באמצעות כוח יצירתם.

מטרת המצבה היא כפולה...

ובהתאם לכך ראה כי האדם לא יוכל להחזיק מעמד ויתפתה לחטא. אם בעטיו של החטא הזה יידון למוות נצחי, לשם מה בכלל נברא? או אז היה עדיף שלא היה רואה כלל את אור העולם.

אחרי שהוכחנו שהעונש לא יכול להיות גדול כל כך, אין אנו זקוקים הוכחה לתחיית המתים אלא לתחיית הטבע. "ורבים מישיני עפר יקיצו" (דניאל יב, ב) אומר דניאל, "אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם, והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד", "ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין" (שם שם יג). עד אז תהיה מליץ יושר לכלל ישראל, שבמהרה יבוא הזמן "ובלע המות לנצח ומחה ד' אלוקים דמעה מעל כל פנים אמן".

*

[גירסא נוספת (חסר הסיום):

תלמידי החכמים הגדולים, המחממים באור רוחם אחרים, זוכים לכינוי "מלך". "דוד מלך ישראל חי וקיים" (ר"ה כה ע"א) - מו"ח הרב הגאון ציס"ע זצוק"ל חי וקיים, הוא חי שם ברוחו. "חיי" פירושו "שלם", כפי שמעירים תוספות בברכות (נ"ב ע"ב ד"ה מודים חכמים). הוא הפך למשימת חייו ללמוד יומם ולילה בתורה הקדושה, עד שהפך לילות כימים. היה מדקדק גדול במצוות ובמעשים טובים. אך לא רק את עצמו שאף להביא לידי שלמות, אלא הוא רצה להלהיב גם אחרים למען תורה ועבודה. כל זאת עשה לשם שמים, בכוונה טהורה ללא כל פניות

הרב אליעזר גפן
מודיעין עילית

הרה"צ רבי ישכר בעריש ווייזער זצלה"ה מסיסקאב וענף מצאצאיו - משפחת הרה"צ רבי יודא צבי ווייזער זצלה"ה

משפחת 'ווייזער' גדולה ומפוארה היתה בצאצאיה הרבים אשר היו פזורים בכל מחוזות מדינת הונגריה, ואף התפשטו לשטחי סלובקיה וטראנסילבניה, עד לחורבן יהדות אירופה במלחה"ע השניה, ואף כיום נמנים אלפים על צאצאיו של הרה"צ רבי ישכר בעריש ווייזער זצלה"ה מסיסקאב.

מזרעו של רבי בעריש, יצאו גדולי תורה וחסידות ואדמורי"ם מפורסמים לרוב, - ומהם, שושלת אדמורי"י ספינקא על כל אדמורי"ה נמנים על צאצאי רבי בעריש, וכן רוב צאצאי שושלת זידיטשוב, ועוד רבים אשר תכלה היריעה מהכילם.

משפחת ווייזער היתה משפחה חסידית מובהקת, משפחת חכמים וסופרים. בדורותיה הראשונים נמנו אבות המשפחה על תלמידי החוזה הק' מלובלין זי"ע, ובדור שאח"כ הסתופפו בצל חצר הקודש זידיטשוב שבגאליציא בצל האדמורי"ם הקדושים מהרי"א ומהרצ"ה זי"ע, ואף באו בקשרי חיתון עם הרה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע. ראשית הורתה ולידתה של משפחת ווייזער, במחוז 'פּעֶרְעֶג' שבהונגריה על יד הרי הקארפטים במרחק לא רב מן העיר הגדולה והמפורסמת - 'מונקאטש'.

א] רבי חיים ווייזער זצ"ל

הראשון אשר נודע כיום אודותיו מאבות משפחת ווייזער, הוא **החסיד מוהר"ר רבי חיים ווייזער זצ"ל** מישוב 'סוואליקווא' [שע"י קערעצקין] בגליל מונקאטש, מכונה היה **ר' חיים סוואליווער** על שם מקום מגוריו. - מקור מחצבתו ושאר הפרטים אודותיו, כל זאת כבר אינו ידוע זמן זמנים טובא. - אך עכ"פ זכה להעמיד משפחה מפוארה מאוד אשר היתה פזורה כאמור קודם המלחמה על פני כל גלילות מדינת הונגריה, ואף כיום צאצאיו פזורים בכל מקום ישוב יהודי תורני. מלבד בנו, זקנינו רבי ישכר בעריש, לא ידוע כיום על עוד בנים של רבי חיים מסוואליווא, ובכלל כבר לא ידוע כיום אודותיו מאומה. ע"פ החשבון, נולד בראשית שנות הת"ק, ובשנת תקע"ה עדיין נמצא ר' חיים ווייזער ברשימות משלמי המס במונקאטש.

ב] בנו רבי ישכר בער ווייזער זצ"ל מסיסקאב

בנו **החסיד המפורסם הרה"צ מוהר"ר ישכר בער ווייזער זצ"ל** מסיסקאב שבגלילות מונקאטש, הנודע בכינויו, **ר' בעריש סיסקאבער**. ידוע, כי בחצרו של החוזה הקדוש מלובלין זי"ע הסתופפו ד' מאות חסידים בעלי רוח הקודש, אחד מאותם חסידים בעלי רוח"ק תלמידי החוזה הק', היה זקנינו רבי בעריש הנ"ל אשר

היה ידוע כבעל רה"ק. – רבי בעריש נשא לאשה את מ' **האדיא ע"ה בת מו"ה אריה לייב זללה"ה שהיתה מגזע המהרש"א**. ואף יש מצאצאיה המוסרים, כי מ' האדיא ע"ה היתה בת אחר בת עד בתו של רבינו המהרש"א זיע"א.

אודות רבי בעריש מסיסקאב התבטא החוזה הק' מלובלין - עקב מעשה שהיה - כי ר' בעריש הוא **'רבי באמת'**.

ומעשה שהיה כך היה. פעם אחת הלכו קבוצת חסידים מהונגריה להסתופף בצל רבם הק' החוזה מלובלין זי"ע, בעיר לובלין [שבמדינת פולין], והנה הדרך מהונגריה לפולין ארוכה היא למאוד, שכן היה עליהם לחצות את כל מדינת גאליציה כדי להגיע אל העיר לובלין, והנה באמצע הדרך תם כספם אשר באמתחותיהם, החליטו החסידים לסבב בין הכפרים, ולהעמיד אחד מהם לרבי כדי שיתנו לו פתקאות עם פדיונות ומעות אלו יהיו להם להוצאות הדרך. בחרו אפוא בגדול החבורה, רבי בעריש, ועליו הוטל להיות ה'רבי' ולברך את ה'עמך' וליטול פדיונות, ואכן כך היה, ה'רבי' ר' בעריש נטל פדיונות וחילק ברכות לרוב. כל ברכותיו נתקיימו אחת לאחת ולא נפל מדבריו ארצה, והנה בהגיעם לפני רבם החוזה מלובלין, ובהשיחם לפניו את כל הענין האמור, התבטא החוזה הק' בפשטות; **"נו, ר' בעריש איז דאך טאקע א רבי..."** ["הלא ר' בעריש הוא באמת רבי"]. (מאת נינו ונכדו הגה"צ רבי אפרים פישל הערשקאוויטש זצ"ל).

רבי בעריש הסתופף אף בצל קדשו של הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע בעל ה'עטרת צבי', הנודע בתוארו 'שר בית הזהר'. רבי בעריש אף נעשה לימים למחותנו של הרה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע, כאשר נכדתו של רבי בעריש, הרבנית הינדא ע"ה [בת בנו החסיד רבי אלעזר זצ"ל] נישאה להרה"ק רבי סענדר ליפא במהרי"א זצוק"ל מזידיטשוב [אבי הרה"ק רבי ישכר בעריש אייכנשטיין זצוק"ל בעל ה'מלבוש לשבת ויו"ט' מזידיטשוב-מונקאטש].

לאחר פטירת רבי בעריש, לקח הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זיע"א את בני רבי בעריש היתומים וגידלם על ברכיו כגדל אב את בניו.

בספר 'באר יעקב' על שו"ע או"ח ח"ב [בקונטרס 'תפארת בניס אבותם'] להג"ר יעקב חיים קרויזהאר זצ"ל דומ"צ דק"ק דאלינא [חתן הרה"ח רבי יעקב ווייזער זצ"ל מווערעצקי, בנו של רבי בעריש] מובא, כי רבי בעריש נסתלק ב"ב שבט תק"פ, ומנו"כ במונקאטש.

רבי בעריש נולד כפי הנראה קודם שנת תק"מ. [וגם הראני אחד מצאצאי ר' אלעזר ווייזער מווערעצקי, כי ר' חיים ווייזער-סוואליווער אבי ר' בעריש מופיע עוד ברשימות משלמי המס במונקאטש בשנת תקע"ה כאמור].

הידועים כיום מבני רבי בעריש מסיסקאב: [א] בנו הרה"ח רבי אלעזר זצ"ל מווערעצקי, ולו ז' בנים ובנות. [ב] בנו הרה"ח רבי יעקב זצ"ל מווערעצקי, ולו ז' או ח' בנות. [ג] הרה"ח רבי משה לייב זצ"ל ממונקאטש. [ד] בתו מ' דרעזיל ע"ה אשת הרה"ח רבי שלמה יודא לייב מייער זצ"ל מווערעצקי. [ה] מ' חנה פעסיל ע"ה אשת הרה"ח רבי יחיאל מיכל ליכטנשטיין זצ"ל >בן בנו של רבי משה ליכטנשטיין אב"ד ווראנוב < נגיד ות"ח מפורסם במונקאטש, חותנו בזיווי"ש של הרה"ק בעל 'אמרי יוסף' מספינקא זצ"ל. – כל אלו המה בניו הידועים כיום ע"פ רשימות שנמצאו בכתבי ובספרי צאצאיהם.

ג] בנו רבי משה יהודה ווייזער ז"ל

והנה, בנו של רבי בעריש היה זקנינו הרה"ח מוהר"ר משה יהודה ווייזער ז"ל ממונקאטש - אודותיו לא נודע כבר כמעט מאומה, מלבד היותו אף הוא כאבותיו מחסידי זידיטשוב. [והנה מלבד זקנינו מו"ה משה לייב, היה במונקאטש עוד ר' משה לייב ווייזער (שהיה המשב"ק אצל בעל ה'מלבוש לשבת ויו"ט' מזידיטשוב שהתגורר במונקאטש), ב"ר צבי ב"ר אלעזר ווייזער מווערעצקי – אך אותו ר' משה לייב היה נקרא ע"ש אבי אמו ר' משה לייב זאלדאן. וממילא ב' הר' משה לייב'ס הללו נקראו משה לייב ולכאורה לא אחר אותו אדם, כי ר' משה לייב הנ"ל לא היה נקרא ע"ש אבותיו ממשפחת ווייזער. - יתכן כהשערה בעלמא, כי זקנינו ר' משה לייב היה נקרא אחרי הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב ז"ע שהי נקרא משה יהודה לייב, ונסתלק בשנת תקס"ז, וכידוע היה מבקר הרבה בערי הונגריה].

והנה כאמור לעיל, אחר פטירת ר' בעריש נתגדלו בניו על ברכי הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זע"ה, אשר לקח על עצמו עול גידול יתומיו של ר' בעריש כאמור, וא"כ זכה להתגדל אצל מהרצ"ה מזידיטשוב כבן ממש.

ר' משה לייב נשא לאשה את מ' רייזל ע"ה, לא ידעתי מי היו אבותיה, ורק נתוודעתי לזה מתוך רשימת שמות החותמים על הספר 'זהר חי' [להרה"ק מקאמארנא זצוק"ל], אשר שם נמצא 'ר' אברהם דוד בן רייזל ווייזער'.

ד] בנו רבי אברהם דוד ווייזער ז"ל

בנו היה זקנינו הרה"ח מוהר"ר אברהם דוד ווייזער ז"ל, נולד במונקאטש בשנת תר"ד, בזיווי"ר נשא את מ' שרה פראדל ע"ה [בהיותה בת י"ז שנה] בת הרבני החסיד המפואר מוהר"ר אליעזר במוהר"ר משה לייב גינצלער זצ"ל מחשובי ק"ק אויהעל, [ואשת ר' אליעזר היתה מ' חנה לבית פעלבערבוים (עפ"י רשומות המאטריקל)]. לאחר נישואיהם התגורר ר' אברהם דוד במקום חותנו באויהעל, אלא שכעבור כמה שנים נפטרה רעייתו במבחר שנותיה בהותירה ד' בנים רכים, [וכנראה מקום קבורתה באויהעל].

בזיווי"ש נשא את רעייתו מ' פייגא ע"ה לבית כ"ץ, וחזר להתגורר בעיר מגורי אבותיו מונקאטש. - כפי הנראה, נשא את אשתו בזיווי"ש אחר שנת תרמ"א, כי בין השנים

תרכ"ח-תרמ"א נמצא זקנינו ר' אברהם דוד ז"ל בין שמות החותמים לכמה וכמה ספרים בתוך רשימות אנשי 'אויהעל', ומשנת **תרמ"ו** כבר מופיע בין שמות החותמים מעיר מונקאטש. - נראה כי זוגתו מ' שרה פראדל נפטרה בין השנים תרמ"ג-תרמ"ו, כי בתרמ"ג עוד נולד להם בן באויהעל, ובתרמ"ו כבר היה ר' אברהם דוד במונקאטש.

ר' אברהם דוד היה מחסידי הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע, אשר כפעם בפעם היה נוסע לגאליציה להסתופף בצילו, ומפי צאצאיו אף שמעתי כי אף זכה ר' אברהם דוד שהרה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע נשקו על מצחו!

בחשון תרמ"ו, פרסם רבי אברהם דוד ז"ל בקובץ 'מחזיקי הדת' שי"ל בעיר לבוב שבגאליציה, 'הודעה לאחב"י המדקדקים', כי פתח 'בית מלון אורחים' בעיר מונקאטש.

הרה"ח ר' אברהם דוד ז"ל נפטר ביום כ"ד סיון תרפ"ה ומנו"כ בביה"ח במונקאטש. – בקובץ 'ממונקאטש למונקאטש' [שי"ל ע"י חסידי מונקאטש ארה"ב לרגל נסיעתם לעיר מונקאטש] ראיתי בפנקס ביה"ח דשם, כי מקום קבורתו היתה במחלקה ג' שורה ה', [אציין עוד, כי מצאתי כתוב עוד בפנקס הנ"ל כי בשורה הנ"ל נטמן ג"כ ר' אלעזר בריי ווייזער, ואולי הכוונה לדודו החסיד המפורסם רבי אלעזר ווייזער מווערעצקי].

דבר מעניין עד מאוד שמעתי מאחד מבני המשפחה שיחי' [ואף ניתן לראותו בתמונות המצורפות], כי כאשר חפרו השלטונות את ביה"ח דמונקאטש, הורה הגאווה"ק המנחת אלעזר זי"ע לפנות כמה מן הקברים שם ולהצילם מסכנת האבדון ולהעבירם לביה"ח החדש. ע"פ הוראת המנחת אלעזר הועבר אף קבר זקנינו ר' אברהם דוד לביה"ח החדש, ונקבע מקום קבורתו ע"פ הוראת המנחת אלעזר, בין קברי גאוני וצדיקי מונקאטש.

ר' אברהם דוד טמון לצד שמאלו של הרה"צ ר' אהרן צבי טערקלטויב זצ"ל ששימש כאדמו"ר בבריד ובמונקאטש, ומלפני קברו של הרה"צ ר' שמואל צבי ווייס זצ"ל בן בעל 'בית יצחק' ראב"ד במונקאטש. לשמאלו של ר' אברהם דוד, טמון בנו הרה"ח רבי משה יהודה ע"ה. מקום קבורת רא"ד, נמצא אף בסמיכות מקום לקבר קרובו הרה"ק רבי סענדר ליפא אייכנשטיין זי"ע מזידיטשוב-מונקאטש, בעל ה'מלבוש לשבת ויו"ט'.

הדבר מעיד כמובן, על היות זקנינו ר' אברהם דוד נחשב כבעל-מעלה אצל הגה"ק בעל המנחת אלעזר זצוק"ל, וכאחד מגדולי וחשובי מונקאטש, עד שהורה על פינוי עצמותיו יחד עם עצמות גדולי מונקאטש גאוניה וצדיקיה, ולקברו בסמיכות לאותם גאונים וצדיקים!

מצבת זקנינו הרה"ח מוהר"ר אברהם דוד ווייזער זצ"ל ממונקאטש, לצד האדמו"ר מבריד רבי אהרן צבי טערקלטיוב זצ"ל ומאחורי רבי שמואל צבי במהרי"א ווייס זצ"ל רב"ד מונקאטש - כמו"כ ניתן להבחין בצד שמאל במצבת בנו הרה"ח ר' משה יהודה ז"ל

זוה נוסח מצבתו:

פי"נ / איש זקן ושבע ימים / בניו גידל בדרכי
ישרים / רחום ומוקיר תלמידי חכמים / התאבק
בעפר רגלי צדיקים / מוכתר במעשים טובים /
דרכי אמונה הי' דרכיו / ובמסילות ישרים
נתיבותיו / דלים ורשים תמך מנכסיו / מי
אברהם דוד בן / מו"ה משה יהודא ז"ל נפטר /
בש"ט כ"ד סיון תרפ"ה ת.נ.צ.ב.ה.

ואלה תולדות בניו אחריו [כפי הנודע לנח], מזיוו"ר
ד' בניס: [א] זקנינו הרה"צ מו"ה יודא צבי זצ"ל
[כמדוי' שהיה בכור]. [ב] הרה"ח ר' אליהו ז"ל,
ממונקאטש. [ג] הרה"ח ר' משה יהודה [המכונה
ר' משה לייב] ז"ל, ממונקאטש [אבי ר' יהושע, ר'
חיים, ר' אברהם דוד מפלעטבוש, ומ' הינדא רחל
ע"ה אשת הרה"ח ר' חיים משה רויזענבערג ז"ל

מברוקלין]. [ד] הרה"ח ר' חיים ז"ל, מק. העלמעץ [אבי ר' אליזר ור' מענדל הי"ד].
ומזיוו"ש ד' בנות: [ה] מ' האדיא אשת הרה"ח ר' מנחם מערמלשטיין ז"ל,

ממונקאטש. [ו] מ' אסתר מלכה אשת הרה"ח ר' ברוך ז"ל [אולי ראזענבערג], ממונקאטש. [ז] מ' מרים מויזקאפף ע"ה, מארשיווע. [ח] מ' העסא רחל הי"ד אשת הרה"ח ר' אליעזר צבי ליפשיץ ז"ל.

[נצייך, כי רשימת ילדיהם הנמנית לעיל, הם אלו הידועים לנו כיום במשפחה, אך ברשימות המאטריקל דאוויהעל מופיע לר' אברהם דוד ומ' שרה פראדל ילדים נוספים, כדלדהלן: ב-865 תרכ"ה נולד **אהרן**, ב-867 תרכ"ז נולדה **מינה**, ב-868 תרכ"ח נולד **יודא צבי**, ב-870 תר"ל נולד **איגאנץ**, ב-872 תרל"ב נולדו להם בנים תאומים **סלומון ומיהאלי**, ב-873 תרל"ג נולדה **פאני**, ב-875 תרל"ה נולדה **חנה**, ב-878 תרל"ח נולד **היינריך**, ב-880 תר"מ נולד **אליהו**, ב-883 תרמ"ג נולדה **רעזי**].

[ה] בנו רבי יודא צבי ווייזער זצ"ל

בנו, זקנינו הרה"צ **המופלג מוהר"ר יודא צבי ווייזער זצ"ל** [המכונה ר' יודא הערש] נולד בשנת תרכ"ח באוויהעל, אח"כ עבר אביו ז"ל להתגורר בעיר מונקאטש [היה זה כפי הנראה לאחר פטירת זוגתו מזיוויר ע"ה], בבחרותו למד בישיבה הק' בעיר חוסט אצל הרב ואב"ד שם הגה"צ רבי יואל צבי ראטה זצוק"ל בעמח"ס שו"ת בית היוצר, שהיה מגדולי הונגריה והיה תלמיד הגה"ק המהר"ם אי"ש והדברי חיים מצאנז זיע"א.

רבי יודא הערש ווייזער

בהגיעו לפרקו נשא לאשה את **מ' חיה יוכבד ע"ה**

בת הרה"ג מו"ה משה יצחק עלעפאנט זצ"ל מטאהש ולאחר נישואיו בטיסא-סאלקא, נוי"נ להרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע.

רבי יודא הערש הסתופף בצילם של הגאווה"ק בעל הדרכי תשובה ממונקאטש זי"ע והגאווה"ק רבי **יהוסף** מקאסאני זי"ע בעל היבני שלשים, אשר העריכו מאוד.

בתחילה היה שו"ב בכפר קעלטשא [או קעלטש] הסמוך לפעהער-דיארמאט שבמחוז סאטמאר, ואח"כ שימש כדומ"ץ ושו"ב ומוהל בכפר 'קיש-סעקערש' והסביבה [מחוז סאטמאר], אשר לא היה שם רב ואב"ד רשמי, ומפאת היותו הת"ח היותר גדול שם, הוא היה שם המורה הוראה, והוא בנה שם את המקוה וכל עניני ההוראה והדת דשם היו על פיו. כפי הידוע, היה בעל רגש רב והקב"ה בכי בתפילתו אשר היתה בוקעת מעומק לבו הטהור.

כמו כן היה הולך לשחוט במקומות נוספים בגלילות לפרנסתו, וידע **בע"פ** את כל ספר 'שמלה חדשה'. היה מלא וגדוש בתורה ויר"א מרבים ומופלג במדת החסד.

היה איש נשוא פנים וחובש שטריימל לראשו בשבת [במקומו לא היה נהוג לבישת השטריימל אצל המון העם, אלא רק הרבנים והתלמידי חכמים המפורסמים הם היו חובשים שטריימל לראשם], ובימות החול היה הולך מגבעת רבנית - על אף היותו איש צנוע ועניו.

על אופי וסגנון חינוך ילדיו ניתן ללמוד מדברי בנו, הג"ר אליעזר זצ"ל אבי"ד נייפעסט אשר כותב בספרו 'דברי אליעזר' ח"ב [הדרן ז' למסכת שבת] בתוך הדברים אודותיו וז"ל, **"כאשר תליי"ת מיום עמדי על דעתי ועוד קודם שהייתי בר מצוה ציווה עלי אבי מורי ז"ל שאלך כל יום למקוה טהרה"**.

פעם אחת נסע ר' יודא הערש בערב ר"ה לעיר רחוקה מהלך ג' ימים כדי למול שם תינוק ביום ראש השנה ולהיות בעל תוקע, והנה בחזרתו לביתו בעשי"ת תמהו עליו כל שכניו ואנשי מקומו מדוע עזב את מקומו בימי ר"ה הקדושים בהיותו שם ה'איש על העדה', ויען להם ר' יודא הערש בזה"ל, "אוי, ווען איהר ווייסט וואס הייסט בלאזן שופר מיט דם-מילה אין מויל...!", "אוי, לו הייתם יודעים גודל מעלת תקיעת שופר עם דם מילה בפה...!".

עוד סופר אודותיו בפי צאצאיו, כי דרכו היתה בכל עת אשר שחט עופות אצל אחרים, היה מנהגו לבקש מהם 'מעשר עני' איזה חלק מסוים מן העוף, וכך נתקבצו אצלו הרבה חלקי עופות, וחילק הכל למשפחות עניים, ופ"א בעת אשר הלך כדרכו לשחוט עופות אצל בעלי-בתים לפרנסת ביתו, והנה אחר שגמר השחיטה וצרור כספו בידו, מצא אלמנה אחת בוכיה על כי אין לה מה לאכול, וכראותו גודל עניותה, נתן לה תיכף ומיד את כל צרור כספו ושב לביתו בידים ריקות. – כאשר חזר לביתו היה זה ערש"ק, ולא היה בידו מאומה להאכיל לבני משפחתו והיה ביתו ריקן. בדלית ברירה הניחה זקנתו מ' ח"י יוכבד ע"ה על האש סירים וקדירות מלאים מים! [כדי שלא יחשבו שכנותיה שאינה מבשלת לכבוד שבת קודש... - עד כדי כך היתה גדלותם בגמילות חסדים.

זקנינו ר' יודא הערש זכה לכבוד והערכה גדולה אצל גדולי הצדיקים בהונגריה, וכדלהלן: הרה"ק רבי יהוסף זצוק"ל מקאסאן בעל הבני שלשים, אשר זקנינו ר' יודא הערש היה מסתופף בצל קדשו, דרכו היתה בכל לילה לעלות על משכבו מוקדם ואח"כ בחצות היה מתעורר ומתחיל סדר יומו, והנה פעם אחת אירע שלא עלה על משכבו בעת ערב כדרכו, וכאשר נשאל מבני ביתו על שינוי הרגלו ענה הרה"ק מקאסאן; "איך ווארט אויף ר' יודא הערש, עהר איז אויפ'ן וועג אהער" [הנני ממתין לר' יודא הערש הנמצא בדרכו לכאן], אשר אכן הופיע כעבור זמן קצר.

בדומה לזה אירע אף עם הרה"ק רבי ישעיהל מקערעסטיר זצוק"ל, הרה"ח המופלג רבי מאיר ווייזער זצ"ל למד בנערותו בישיבה הק' בווייטצען אצל הגאון הגדול רבי ישעיה זילברשטיין זצוק"ל אבד"ק ור"מ דווייטצען ובעמח"ס 'מעשי למלך', והנה

בהגיע הימים הנוראים הלך יחד עם אחיו הגאון ר' אליעזר זצ"ל להסתופף בצל הרה"ק רבי ישעי'לה מקערעסטיר זצוק"ל, והנה תיכף כהגיעם לקערעסטיר קודם שנכנסו לפניו, פנה רבי ישעי'לה לסובבים אותו ואמר; **"די קינדער פון ר' יודא הערש קומען דא אויף ראש השנה"** [הנה, בני ר' יודא הערש באים לכאן לראש השנה].

בסוף ימיו עבר רבי יודא הערש להתגורר בעיר דאראג אצל בנו הרה"ח ר' משה יצחק ז"ל אשר בנה עבורו מדור מיוחד, ושמעתי מאחד מזקני דאראג אשר עוד זוכר את ר' יודא הערש, שהיה ידוע בדאראג כיהודי רבני נכבד מאוד ונשוא פנים, והוסיף לספר כי ר' יודא הערש היה משכים בכל בוקר למנין הראשון בבית המדרש, וקובע את מקומו שם במשך כל היום בבית המדרש לתורה ולתפילה.

ר' יודא הערש נסתלק שם בעיר דאראג ביום ה' טבת ת"ש, ומקום קבורתו בבית החיים דדאראג.

וזה נוסח מצבת קברו;

על אלה אני בוכי' / פ.נ. / איש אמונים צדיק וישר / ירא אלקים הי' כל ימיו / הדרין בדרך הישר צאצאיו / ועשה צדקה כל הימים / דבריו הי' באמת ובתמים / הי' אהוב לכל מכיריו / צדיק הי' בכל דרכיו / בגן עדן יעלה וצדקתו לפניו / ימליץ טוב בעד בניו / **יהודה צבי** ע"ה / בן מ' אברהם דוד ע"ה / נפטר בש"ט ה' טבת ת"ש לפ"ק בן ע"א שנים / ת.נ.צ.ב.ה.

יסופר עוד, כי אחת מיוצ"ח של זקנינו ר' יודא הערש לא נפקדה שנים מספר לאחר נישואיה בזרע של קיימא, והלכה בעצת בנו הג"ר אליעזר זצ"ל אבי"ד ניפעסט להשתטח על קבר זקינה ר' יודא הערש, ולפקודת השנה נפקדה בס"ד.

[1] בני ונכדי הרה"צ מוהר"ר יודא צבי זצ"ל ומ' חי' יוכבד ע"ה ווייזער

אקדים בזה, כי בנו הגה"צ מוהר"ר אליעזר ווייזער זצ"ל אבד"ק ניפעסט-ווייען, בהביאו בספרו 'דברי אליעזר' מדברי היפני יהושע' זי"ע כותב, כי מקובל הוא על היותנו מזרעו של רבינו היפני יהושע' זי"ע. - אך עדיין לא מצאנו כל קצה חוט, לדעת דרך מי מאבותינו הוא, ובאיזה דרך הננו מתייחסים אחריו, ואם הוא דוקא אצל צאצאי ר' יודא הערש, או אף בדור שלפניו כלומר אצל צאצאי ר' אברהם דוד,

ואולי בכלל מאבותינו בדור מוקדם יותר אנו מתייחסים להיפני יהושע, ואולי מאשת ר' יודא הערש שהיתה לבית עלעפאנט, אולי מצד אמה. כל זה לא נתברר לנו לעי"ע.

*

א. מ' שרה פראדל ומו"ה מרדכי גולדשטיין הי"ד מעיר טשענגער, נקראה ע"ש זקנתה מ' שרה פראדל ווייזער ע"ה. - ילדיהם; א. גיטל [קלארין] גרוס ז"ל, ב. ר' יוסף גולדשטיין ומ' לאה, גן-יבנה.

ב. מ' שיינדל לאה ומו"ה שלום יאקאב הי"ד מישוב קאטשארד. - ילדיהם; א. דוד ב. בן?, ג. גיטל – נהרגו עקד"ה, הי"ד.

ג. הרה"ח המופלג מו"ה מנחם זאב ווייזער ומ' רחל
 [ראזענבערג] הי"ד מישוב פעהער-דיארמאט. נולד בשנת תרס"ב בכפר קעלטשא שע"י פעהער-דיארמאט שבמחוז סאטמאר. למד בישיבת גאלאנטא [אשר ע"פ חשבון היה זה בתקופת הגאון מהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל, שכיהן ברבנות העיר גאלאנטא עד לשנת תרפ"א (ואז היה רמ"ז בן עשרים) ואז עבר לכהן כאב"ד חוסט, ובשנת תרפ"א עברה הישיבה לידי הג"ר יהושע בוקסבוים הי"ד בעמח"ס 'אור פני יהושע']. הישיבה בגאלאנטא שהיתה בגליל העליון [אויבערלאנד] התנהלה קרוב לרוח אנשי אויבערלאנד תלמידי החת"ס ז"ל, ור' מנחם זאב ע"ה למד שם על אף היותו ממשפחה חסידית.

רבי מנחם זאב ווייזער

בהגיעו לפרקו נשא לאשה את מ' רחל הי"ד בת הרה"ח המופלג מו"ה אברהם מרדכי ראזענבערג זצ"ל מטשענגער ונירעדהאז שהיה דור חמישי בן-אחר-בן מהגר"א מווילנא זי"ע. לאחר נישואיו התגורר בסמוך לבית אביו ואמו ע"ה בכפר 'קיש-סעקערעש', ואח"כ עקר לישוב 'פעהער-דיארמאט' [Fehergyarmat], וזאת בשל טענת רעייתו הי"ד כי קיש-סעקערש הוא מקום ישוב קטן ודל בחיי יהדות, ואינו מלא חיות ביהדות כבעיירות אחרות.

ר' מנחם זאב היה יהודי ת"ח ואף שימש כמגיד שיעור לבעלי בתים, ומאידך עמל קשה לפרנסת משפחתו במסחר בעיר בודאפעסט שם שהה בכל ימות השבוע, את משפחתו חינך ברוח קנאות חסידית חריפה כדרך שנתחנך מאבותיו יראי ד', וכסגנון שהיה נהוג בקהילות הקודש הקנאים לדבר ד' בהונגריה, כמונקאטש סיגעט וסאטמאר.

בהונגריה נהג חוק 'חינוך חובה', והיינו כי ע"פ חוקי המדינה היה חיוב גמור לשלוח את ילדי היהודים לבית הספר המקומי, בנותיו למדו בבית הספר רק עד כיתה ד', וזאת כי בכיתה ד' כבר לא היה חיוב ע"פ החוק, וע"כ היה ר' מנחם זאב מוציא את בנותיו מבית הספר מיד בסיימם את לימודם כפי המתחייב ע"פ חוקי המדינה.

ר' מנחם זאב היה מיוחד בישרות דרכו, עד שהגויים שעסקו עמו במסחר אמרו כי מענדל-וואלף אינו משקר לעולם.

בשנת תש"ד נלקח ע"י הגרמנים ימ"ש לעבודת פרך באוקריינא, ושם נפח את נשמתו במחנה 'דורושיץ' באוקריינא, אותם היהודים שנלקחו עמו לעבודת פרך וניצלו, סיפרו שזכה שהובל לקבורה ע"י יהודים, ונקבר שם בטליתו בקבורת ישראל, ביום כ"ט אייר [נכמובן, שהיה זה זכות עצומה בימים ההם לבא לקבורת ישראל]. אולם לנו לא נודע בדיוק איה מקום קבורתו, הי"ד.

ילדיהם; א. מ' אסתר ע"ה, אשת הר"ר דוב בער וויינשטאק ז"ל, בני ברק. - ב. גיטל. ג. יוטל. ד. חי' יוכבד. ה. מרים. ו. אברהם מרדכי. - נהרגו עקד"ה הי"ד.

רבי משה יצחק ווייזער

ד. הרה"ח מו"ה משה יצחק ווייזער זצ"ל מעיר דאראג, ואח"כ בשכונת מאה שערים בעיה"ק ירושת"ו, נקרא ע"ש זקינו הרה"ג ר' משה יצחק עלעפאנט זצ"ל, אשתו בזיוו"ר מ' שרה?, אשתו בזווי"ש מ' שרה [לבית שפיצער].

ילדיו מזיוו"ר; א. רבקה, ב. חי' יוכבד, ג. בת, ד. בת, ה. יודא צבי. - נעקד"ה, הי"ד. - בנו מזיוו"ש, הר"ר חיים מרדכי ווייזער ז"ל מחסידי תוא"י ירושת"ו.

היה מחסידי תולדות אהרן, 'חסידישער איד' במלא מובן המילה, ירא אלוקים ומלא חמימות לכל דבר שבקדושה, בעת תפילתו שפך ליבו ודמעות הגיר כמים, ובעל צדקה גדול, ומיוחד ומופלג בטוב לבו ובמדת החסד, פיזר נתן לאביוני מאה שערים ללא הרף ואף היו מאוכלי לחמו.

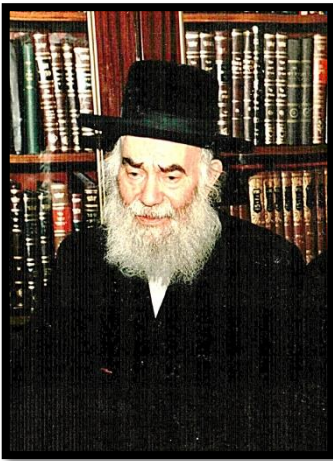
לפרנסתו ניהל במא"ש מפעל למריטת עופות [פליקעריין], היה ממעוררי השחר וממשכימי קום, אאמו"ר זללה"ה סיפר כי כך סדר יומו של ר' משה יצחק, בכל יום קודם עלות השחר היה טובל במקוה, ולאחר מכן קבע שיעורי תורה כמה שעות עד תפילת שחרית, ורק לאחר שיעור כמה שעות ותפילת שחרית היה פונה למלאכתו, ואחה"צ שוב היה הולך לביהמ"ד ללמוד עד לעת ערב.

זכה לאריכות ימים ושנים, ונפטר בהיותו בן תשעים שנה כ"ו אדר תשנ"ג, מנו"כ בהר הזיתים.

ה. האברך המופלג בתוי"ש הרה"ח מו"ה חיים מרדכי ווייזער וזוגתו מ' טובה גיטל, מעיר אדא. - ארבעת ילדיהם נעקד"ה, הי"ד.

ת"ח וצדיק, ומדקדק גדול בהלכה, קנאי מופלג לדבר ה'. תואר פניו היה דומה עד מאוד לאחיו ר' משה יצחק, עד כי כמעט ולא היה אפשר להבדיל ביניהם.

בידי מצויה העתקה ממכתב שכתב ר' חיים מרדכי לאביו בעת שנשתדך עם זוגתו הי"ד, ממכתב זה משתקפת במעט דמותו הנשגבה בהיותו צדיק מופלג ועובד ד' אמיתי אשר אין לו בעולמו אלא ד' אמות של תורה ועבודת ד'. כמה גרגירים מדברי תורתו מובאים במכתביו שכתב לאחיו ר' אליעזר, ונדפסו בספרו 'דברי אליעזר'.

הגאון רבי אליעזר ווייזער

ו. הגאון רבי אליעזר ווייזער זצ"ל, דומ"צ ור"מ בעיר סיקסא ומישקאלץ, ואבד"ק נייפעסט, ואח"כ רב לעדתו בוויען הבירה. נקרא ע"ש זקיני ר' אליעזר גינצלער, אשתו מזיוו"ר נפטרה בעת לידת ילדם השלישי, אשתו בזיוו"ש נהרגה בשואה עם ג' ילדיהם, אשתו מזיוו"ש הרבנית בלומא ע"ה.

ת"ח מופלג וגדול בתורה מח"ס דברי אליעזר ב"ח, בצעירותו קודם המלחמה היה לו ארון מלא מחידושו בכתי"י בהרבה חלקי התורה שאבדו במלחמה. רבו הגה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש זצוק"ל ועוד מגדולי ישראל כתבו עליו תוארים מופלגים על גדלותו בתורה והפליגו

עד מאוד בשבחו, מפורסם היה לשקדן ומתמיד עצום, ועוד בצעירותו התפרסם בהונגריה בלמדנותו, וכיהן כראש ישיבה ודומ"ץ בעיר סיקסא שע"י מישקאלץ. - בהיותו באושוויץ הסתתר בעליית גג יחד עם ב' תלמידי חכמים והיו לומדים שם בעי"פ באותם ימי עברה וזעם, בעת שלא היה מי שחשב שם כלל על לימוד התורה. - לאחר המלחמה השגיח היטב על קרובי משפחתו לבל יפלו ביהדותם, ובתקיפותו וקנאותו עזרם להקים בתים בדרך התורה. - באותם שנים היה אב"ד במישקאלץ ובנייפעסט, ואח"כ ברח לוויען שם כיהן כאב"ד ק"ק שומרי הדת עד יומו האחרון.

עבר בחייו תלאות רבות, במות עליו אשתו הראשונה בעת לידתה עם בתה, ואח"כ בזיווגו השני נרצחה אשתו עם ג' ילדיו הי"ד, והוא נלקח כאמור לגיא צלמוות ארץ ציה ושממה 'אושוויץ'. שם באושוויץ מצא את בן אחותו שעבד במטבח של הגרמנים ימ"ש והיה מגניב עבורו מעט אוכל להשקיט רעבונו. ושוב אחר המלחמה כאשר נשא בשלישית את אשתו הרבנית ע"ה הובל לבית האסורים בהונגריה עקב שנאת ישראל שהיתה שם, ושהה בבית האסורים במצוקה נוראה כג' שנים! יחד עם

גויים פושעים מסוכנים, וגם שם חידש חידושי תורה, ומתאר מזה מעט בספרו דברי אליעזר בההדרנים עיי"ש. ואחר שברח לווינן, נרצחה בתו הילדה חי' טויבא הי"ד עי"י גוי עריץ ימ"ש על אם הדרך.

זכה לאריכות ימים ושנים ונפטר בהיותו בן פ"ו שנים ביום כ"ז אייר תשנ"ג ומנו"ח בביה"ח בקרית יואל, ארה"ב.

- לדיהם; (מזיווג שלישי) א. הרב אברהם יודא צבי, נויארק. ב. הילדה חי' טויבא הי"ד. ג. מי' שרה פראדל אשת הרב יעקב נפתלי מייזליק, ציריך. ד. הרב שמואל דוד אב"ד נייפעסט, וויליאמסבורג. ה. הרב יהושע מאיר, וויליאמסבורג. ו. הרב אהרן יוסף יצחק, וויליאמסבורג. ז. הרב יונה אפרים שלמה, וויליאמסבורג. ח. הרב אשר אנשיל, וויליאמסבורג. ט. הרב משה חיים. י. מי' הענא אסתר ע"ה.

האחים רבי אליעזר ורבי מאיר ווייער

הקאמעניזעם בהונגריה עבר להתגורר תקופה בווינא ואח"כ עבר לאנטווערפן שם היה מלמד בת"ת בעלזא, בשנת תשכ"א עבר לארה"ב בעצ"ק של הגה"ק מהר"י ט"ב מסאטמאר זצוק"ל והתגורר בויליאמסבורג סמוך לביהמ"ד הגדול דסאטמאר בראדני סט. והיה מקושר עד מאוד לרבו הגה"ק מהר"י ט"ב זצוק"ל. בוומסבי"ג שימש בקודש כמגיי"ש בקראסנא, ולאחר מכן עבר להתגורר ביישוב נייטרא במאונט-קיסקא, שם

ז. הרה"ח המופלג בתו"ש מוהר"ר מאיר ווייער זצ"ל, זוגתו בזיוו"ר מי' מרים הי"ד, ובזיווי"ש מי' יוטל ליפשא ע"ה.

נולד בשנת תרס"ט, בבחרותו למד אצל הגאון רבי ישעיה זילברשטיין זצוק"ל בעל מעשי מלך ואב"ד ווייעצן ואצל הגאון רבי זאב וואלף גינצלער זצוק"ל אב"ד פ. דיארמאט. בבחרותו זכה עוד להסתופף בצל קדשו של הרה"ק רבי ישעי' מקערעסטיר זצוק"ל, וגם הספיק בבחרותו להסתופף בצילו של הגה"ק מהר"י ט"ב זצוק"ל עוד בהיותו אבד"ק קראלי, והיה דבוק בו עד סוף ימיו בעת שהתגורר בארה"ב. בצעירותו אף קיבל היתר הוראה מכמה רבני הונגריה.

לאחר המלחמה נשא בזיווי"ש את אשתו החשובה מי' יוטא ליפשא ע"ה, והתגורר במישקאלץ, עם התגברות

רבי מאיר ווייזער בהלויית
ה'מנחת אלעזר'

שימש בקודש בהרבצת תורה בת"ת דנייטרא. - היה מפורסם לת"ח ומתמיד גדול ומתנהג בחסידות, והיה ידוע בשקדנותו כאשר קבע תלמודו בביהמ"ד שעות קודם התפילה בהיותו ממשכימי קום, ובעת התגוררו בוומסבי"ג היה מראשוני ביהמ"ד דסאטמאר לפנות בוקר, מסכתות ופרקי משניות רבים היו שגורים על לשונו, ובעת זקנותו היה מסיים מידי שבוע מסכתות ביצה וחגיגה.

זכה לאריכות ימים ושנים ונפטר בהיותו בן צ"ב שנה, ט"ו חשוון תשס"א. רעייתו החשובה מזיוו"ש שעמדה

לו לעזר כל שנותיו מי יוטל ליפשא ע"ה נפטרה בחודש טבת תשע"ב בגיל צ"ה שנים. - מנוחתם כבוד בביה"ח דקרית יואל.

ד' ילדיו מזיוו"ר, שמואל, אברהם דוד, יודא צבי, אשר ענזיל, יחד עם אשתו בזיוו"ר מ' מרים, נהרגו באושוויץ, הי"ד. - ילדיו מזיוו"ש, א. הרב חיים דוב ווייזער, לונדון. ב. הרב משה דוד ווייזער, ירושלים. ג. אשת הרב שמואל בערגער, וויליאמסבורג. ד. אשת הרב אברהם פנחס אייזדארפער, וויליאמסבורג.

ח. האברך המופלג מו"ה יוסף ווייזער וזוגתו מ' הינדא [לאנדא] הי"ד מעיר פ' דיארמאט. ילדיהם; א. דבורה,

ב. חיי יוכבד, ג. יודית, נעקד"ה, הי"ד.

ת"ח מובהק ועילוי מבריק בכשרונותיו, תלמיד ישיבת פעהער-דיארמאט שתחת הנהגת הגה"צ רבי זאב וואלף גינצלער הי"ד. ובהיותו ממובחרי תלמידיו שדכו רבו לבת אחותו מ' הינדא הי"ד בת מ' דבורה לאנדא ע"ה בת הרה"ח ר' ישראל בהרה"ח ר' אברהם צבי גינצלער זצ"ל. ר' יוסל התגורר אחר נישואיו בפ' דיארמאט בבית אחיו ר' מנחם זאב, אשר פינה לו חדרים בדירתו הרחבה.

כפי הידוע, ר' יוסל התמוטט במהלך המלחמה באמצע הליכה שהוליכום הגרמנים ימ"ש, כוחותיו לא עמדו לו להמשיך בהליכתו, ואז נורה למוות ע"י הגרמנים ימ"ש. - גרגירים מדברי תורתו מובאים במכתביו שכתב לאחיו ר' אליעזר, ונדפסו בספרו דברי אליעזר [סי' מ"ט וסי' נ"ז] - הי"ד.

ט. מ' רייזל היימליך הי"ד מכפר קיש סעקערעש, היתה אשה כשרה וצדקנית. - ילדיה; א. חיי יוכבד, ב. משה, ג. יודא צבי, נעקד"ה, הי"ד.

הרב יואל וויינשטאק

קרית יואל

רבי יחזקאל ברוין מבוטקא תלמיד ה'ייטב לב'

בהמשך להמאמר בעלי זכרון 53 אודות ק"ק בוטקא, נזכר בעמ' ט"ז (אות נה) מתוך פנקס חברי הח"ק בבוטקא, מו"ה **יחזקאל ב"ר חיים** ז"ל שנפטר בשנת תרמ"ג, וכן שם בעמ' כ"ה נזכר שאולי גם ר' יחזקאל שחותם בפנקס הנ"ל על הפסק דין לאחר חתימת הרב הגאון דמיהאלעוויץ, "**הצעיר יחזקאל .. פה בוטקא**" הוא הנ"ל אות נ"ה.

ועל זה העיר הרב **בנציון גרינפעלד** נ"י שאולי הוא הנזכר בשו"ת אבני צדק (סיגעט) חו"מ סי' י"ט: "שלום לאהובי תלמידי ידידי חביבי הרב הגדול החר"ף ובקי זקן ונשיא פנים הנגיד מוה' **יחזקאל ברוין נ"י מבוטקא**".

והנה אמת נכון הדבר השערנו עלתה יפה, ועכשיו ניתן לראות בעליל בחתימה הנ"ל שחותם עם שמו המלא 'הצעיר יחזקאל ברוין פה בוטקא', ואם כן מדובר בת"ח חשוב נוסף מבוטקא, ורואים באבני צדק איך שהייטב לב מחשיבו כערכו הרם וכותב לו בכבוד, נעתיק כמה לשונות:

שאלת חכם הגיעני כו' ועיניו שפיר חזי בדברי הרמב"ם כו' והאריך בזה בקצת פלפול וסברא כו' ויפה כיון לזה מעלתו מסברא דנפשי כו', ולענין ספק הב' אם מותר לסכן החולנית כו', עיניו שפיר חזו כו', [ומסיים:], אבל כ"ז להלכה אבל לא למעשה ומזקנים נתבונן כו' ואנכי תולעת ולא איש מה אומר בענין דיני נפשות כזה, ע"כ שוא"ת עדיף וחלילה לעשות מעשה האמור במכתבו בזה, ואל תאמינו ברופאים שנתיאשו ממנה כי לה' הישועה ישלח עזרה מקודש לרפאותה מהרה'. עד כאן הנוגע לענינו.

*

ר' יחזקאל ברוין נולד בשנת תקס"ט בכפר מאדיאר-איזשעפ (Magyr-izsep, כהיום Nizny-zipov) סמוך לטרעבישאב, וכפי היוצא משו"ת אבני צדק הנ"ל הרי הי' תלמיד הייטב לב, ומאחר שהי' צעיר מהייטב לב בשנה אחת, נמצא שהי' מתלמידיו הראשונים בשנות צעירותו, ולפי השנים הי' אז הייטב לב עוד אצל זקינו הקדוש בעל ישמח משה באוהעל לפני ששימש ברבנות וכבר אז הי' לו תלמידים.

ר' יחזקאל נשא את מרת עלקא שנולדה תקי"ע [כנראה באוהעל], דר במאדיאר-איזשעפ ובשנת תרי"ג עבר לבוטקא. נפטר ערב חג הפסח תרמ"ג. צאצאיו:

1. בנו ר' הערש ברוין נולד תקצ"ב, נשא באוהעל ביום ט' כסלו תרי"ט את לעני שנולדה בלאדמעץ להוריה ר' דוד ורעדזשינע קאהן.

2. בנו ר' משה ברין נולד תקצ"ו, ובפנקס חברה קדישא דמחוז בוטקא הנ"ל אות ע"ח נזכר ר' משה ב"ר יחזקאל ונראה שעליו הכוונה. נשא בהומענע ביום כ"ד אב תרכ"ב את רעזי לבית שלעזינגער שנולדה בסנינא, דר בצעקע הסמוך לאוהעל. בנו ירמי נולד ב' תמוז תרמ"א.

3. בנו ר' אברהם נולד בשנת תר"א בכפר מאדיאר-איזשעפ. נשא את מרת חנה לבית ברוק שנולדה בתר"ו, דר בבוטקא, ובפנקס ח"ק דמחוז בוטקא הנ"ל אות ע"ט נזכר ר' אברהם ב"ר יחזקאל (סמוך לר' משה ב"ר יחזקאל הנ"ל), ונראה שעליו הכוונה, אח"כ עבר לבודאפעסט ומשם נסע לאמעריקא, שם נפטר. ילדיו: וואלף נולד בבוטקא י"ב תשרי תרל"ב, אהרן, עלקא, מארקוס, אסתר, חיה.

4. בנו ר' חיים יוסף נולד בערך תר"ו, נשא את מרת אסתר לבית שאהנוואלד, נפטר תרנ"ד. ילדיו: דוד בערנארד, רעדזשינע הערשקאוויטש, סערען קליין, אסתר.

5. בנו ר' דוד נולד בשנת תר"ז ונמצא בעת המפקד דשנת תרכ"ט בעיר אוהעל, [כנראה למד אצל הגאון ר' ירמי לעוו, וראה בפרענומערנטען לספר 'שערי תורה' ח"ג (שנדפס בתרל"ב) מהג"ר בנימין וואלף אבי הג"ר ירמי לעוו, נזכר ר' יחזקאל ברין, שיתכן שהכוונה לאביו]. נשא בטשעטשעוויץ ביום י' אלול תר"ל את יעטי לבית גרין. ילדיו: ווילמע אשת ר' יאזשעף יולעס, פאני, שמשון, היינריך.

6. בנו ליפאט/לעפאלד נשא את סאלי לבית ווירטשאפטער מקאוועשד, דר בצעקע. ילדיו: מעניהערט נולד ט"ו ניסן תרמ"ב, עטל נולדה כ"ג שבט תרמ"ד.

*

בעיר בוטקא הי' דר איש תורני אחד ששימש כמלמד לילדים בשם ר' שמרי שמערל הערץ [אבי הרב ר' יוסף הערש הערץ רב הכולל דמדינת בריטאניע שהי' חותנו של הצדיק ר' שלמה שאהנפעלד מציל ומושיע בעת המלחמה], ר' שמערל נולד בכפר לאסטאמער הסמוך לסליפקאוויץ, למד כמה שנים אצל רבי עזריאל הילדעסהיימער באייזענשטאט ונסמך ממנו [שם למד ביחד עם הרב דר' הלל הכהן קליין שהי' גם תלמיד הכתב סופר ואח"כ רב בניו יארק]. נשא את מרת אסתר פייגא בתו של דו"ז הרה"ח ר' יחיאל מיכל מאשקאוויטש סליפקאוויצער, [עליו ראה בעלי זכרון 53 הנ"ל]. הי' כאמור מורה לתלמידים וחיבר ספרים בדקדוק ושירים, ובשנת תרמ"ב חיבר קונטרס בשם 'אבני שהם', שם כתב כמה שירים לכבוד איזה תלמידי חכמים חשובים שהי' בידידות עמהם ודרו בבוטקא והסביבה, ביניהם על הר"ר יחזקאל ברין, הר"ר אליעזר ראזענבליטה תלמיד החתם סופר [עליו ראה בעלי זכרון 53 הנ"ל, וראה עוד להלן], הרה"ג ר' עזריאל יחיאל רובין דיין במיהאלעוויץ ועוד. ר' שמערל נסע בשנה שלאחריו הוא שנת תרמ"ג לנוי יארק, וגם שם המשיך בעבודתו במלומדות ולהיות מורה לתלמידים, וחיבר שם חוברת על

טעמי המקרא בשם 'תורת שפת עברי' עם הסכמת חבירו בישיבה ר' הלל הכהן קליין הני"ל ועוד. נפטר בני"י י' אדר ב' תרע"ג ומנו"כ בביה"ח יוניאן פיעלד. לידו נקברה זוגתו מרת אסתר פייגא שנפטרה ד' שבט תרצ"ג.

וזה מה שכתב שם ר' שמעורל בראש השיר על ר' יחזקאל ברוין:

הדר זקנים: ליום מלאות שבעים שנה לאיש זקן שקנה חכמה ותורה, ה"ה התורני והרבני מופלא ומופלג בתורה ויראה המרומם והנעלה בכל מיני מעלה ובמדות רמות ונשגבות למשיב הנפשות והלבבות, כש"ת מו"ה יחזקאל ברוין נ"י עד בלי ירח, בשנת תרל"ט.

ובאמצע השיר הוא מזכיר גם את שם אביו: 'מורנו רבי יחזקאל בן מורנו רבי חיים', כפי שנכתב בפנקס הח"ק הני"ל. ומאחור "בראותו שנות דוד [=בן שבעים שנה] גם שנות משה יראהו [=בן מאה ועשרים שנה]".

הדר זקנים.

ליום מלאות שבעים שנה לאיש זקן שקנה חכמה ותורה היה התרני הרבני
מוסלא ומוסלני בתורה ויראה הסרוסם והנעלה בכל מיני טעלה ובסדות רמות
ונשבות למשיב הנמשות והלכבות כש"ת מ"ה יחוקאל ברוין נ"י עד בלי יתח.
בשנת תל"ט.

הבוטות מלאים, ועדוכים השלקנות.

כדם הענבים, וכל מיני מנדרנות.

ואמרי חן וקבוד, בקל עבר ופנה;

אלו במראות געמים, תגנו עיניהם.

ואלו במאכלי עדבות, וקעדו לקביהם.

וקלם יענו שדה, בקיול זמר ורפה.

ופני חתן וכלה, בל תראנה עינים.

ואין קול תוף וקחול, תקשקנה אגנים.

וגם קול רך הנמול, אינני שומע;

רעים ואהובים, אלינו נקהלו.

לניל ולשמת, מה זה איפוא עלו?

אבל שמחה זאת מה היא, מי לא ידע!

מזנו רב וחוקאל, בן מזרנו רב חיים.

זה שמו לעולם, עד בלתי השמים.

עונג קרא לנו, לשמות ולריע;

כיום בא לשנת שבעים, לימי נהוג.

האיש כל יודעו, וכברוהו ינשאהו.

הנחשה מלשירה, וזמרה מלשמיע?

יום בא השב, לעת שיבה המאושרה.

איש אחד מאלה, לקבוד והתארה.

מי כמוהו נצר תהלה, מטע להתפאר?

תקם וקבון למרחקים, אך קעט בלעדו.

מה נבחרתנו, אם הוא לא נדים ידו.

בארוז אנו הולכים, על צדו נשאר.

במרוח ותהלות איש. אשר לאלפים לשינים.
 ירצו ולא יראו למותר שסתים.
 ובגלל קוח לשמות. הדבר טוח;
 וכי רק בנקצת תהלהו. אוקרים בקציד.
 גם רצוני לומר. מקצות שגניו.
 אם ירו בעדו צדי. ואלי אם יאבה.

בין כל חברת ידיים. יספר איש לרעהו.
 דבר נשגב ונפלא אל כל מקשיבוהו;
 כי לזה נאקבדו. בן שבעים שנה.
 השבע המרוח. אשר בנו החקמים.
 לצדיק הישר. לאיש הולך חמים.
 קלם גתנו לחלקו. ולו נשלו לטנת.

נבחרן נא אנחנו. השמינה זאת אוקרת;
 כירבו נתקיסו. בהרד ותפארת.
 כמו ברבי וקניו. שבע טיחתי הוקרות;
 אצל שופטים גאמנים. באשר בקרענו.
 השקר גשול. ואמת יתרום לשינינו.
 אך נקראן אמת אמת. באשר שם נקרות.

הפז:

המבין וידע. חנקי נקנים ויחסי.
 גם אל יסיו. כל יתן. מים ורופי.
 אשר גם טעות ותורה. סניו קאירות;
 כהפיטו היטוב. אשר מפנה הקרת פניו.
 איך יראה וסבקה. קנן שוב עלו.
 גם אלם יפנה פה. לדון בשירות.

הפז:

אצל בן המון. נשפסו ועוהו בגרנו.
 ואצל בן ראש דת. בחו במוחו משקנו.
 בכל זאת במראה מלאך אל. קראנו נרא;

גם קול אדוני בבתי ארזים שוכר.
עת יצא לשונית, ולפני התיקה עובר.
אף כי יפתח פיו, במאוזת ודיני התורה.

העשר!

לשלשה גמל העשר, לנחלה וחקל,
יש מוליד את בעליו, אל ארץ חקל,
ויש לגסוחו, אם יכיר הוד הגדולה;
אבל לאיש זה, נירל השלישי נירלו,
עשרו מנת אל, ממקור אמת דלה דלה,
מתנה געיקה כזאת, על בקנה עולה.

הקבוצה!

הדבר לא עוד יפליא, כל מקור לעינים,
אם נבר קנה, ונחל קבוצה פי עינים,
ואין זאת רק תורה אשר ינחלו החכמים;
כי בורחים מהקבוצה קנה, כסאליל ובמה,
וחליו להם מאדם, אשר מאפו נשמה,
אבל היא ירדפם, נישגם לאורך ימים.

החכמה!

ראשית חכמה, קראת יוצר שמים,
ומבליקה התורה, מעין החיים,
וחכמות הנרות, רק מזהירות פניה;
כלב חכמות התורה, מי יתהלל בתוכנו,
כאשר יוכל שב זה, מלך שמחנתנו,
כאשר הוא השיקה וקא בתורה!

הזקנה והשיקה!

על שתי תמונות, החיים יתראה,
יש מאריך ברעתו, בדרך לא נאה,
אבל טוב טעמו הנפל, כל ראה אור;
אבל חיים געיימים, הוא חיים צדיקים.

תומכי התורה, בימינה מחזיקים.
 כצדיק זה יחיה נצח, עד דוד דוד.

והקנים!

קבל עץ מהולל, גם פריז מהולל עליה.
 בן בעקבי אביה, ילכו ובמצעדה.
 גם בני נקבד זה, כי יפירום כל ראיהם;
 כי הם זרע מבן־יה, נשעי געמנים.
 יושבים בסתר תורה, ובצלה מתלוננים,
 ועל מי מנתקתה, יגדלו גם את בנידם.

קשמו יחזקאל, בן אל יחזקיהו, יאמרהו.
 כראותו שנות דוד, גם שנות משה נראהו.
 בחיים כל טוב ונוצם, ויראת שמים;
 ונראה בלתי עמו, יום בא גאלנו.
 תחת דגלו אהבה, לקבץ פורנו.
 ועת יבנה בקרוב, ציון וירושלים;

א מ ן !

*

מקור נוסף על חשיבותו של ר' יחזקאל, הוא מכתב אליו מהג"ר שלמה כ"ץ ראזענבערג אב"ד טאשנאד בעל 'חידושי הרשב"י', ושו"ת הרשב"ש, שיצא לאור בשנת תשע"ז ע"י מכון 'שם עולם' בבני ברק, ותודתינו ליו"ר המכון הרב שבת י שמואל ווייס.

הידידות ביניהם הוא כנראה מימי עלומיו של הרב מטאשנאד שנולד בשנת תר"א בכפר באנויץ/באנעוויץ (BANOC, כהיום BANOVCE NAD ONDAVON) שנמצא ג"כ כמו בוטקא בגלילות מיהאלאוויץ. כן למד בבחרותו במיהאלאוויץ אצל האב"ד ר' אהרן גרינבערגער בעל ה'דעת סופר' תלמיד חביב למרן החתם סופר. וגם לאחר נישואיו עם הרבנית רבקה, בשנת תרכ"א, דר בעיר מולדתו באנויץ ליד חמיו במשך ז' שנים.

וז"ל המכתב:

בי"ה יום א' תשא תר"ס לפ"ק פה טאשאנד יעי"א

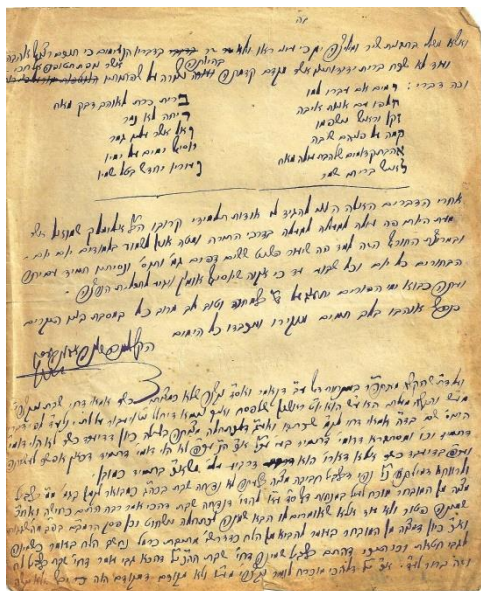
אורך ימים והחיים והשלום עד זקנה ושיבה טובה לכבוד אהובי ורב חביבי ידיד ד' וידיד נפשי אהוב למעלה ונחמד למטה ה"ה הרב המופלא ומופלג חרוץ ושנון תפארת זקנים והדרת הישישים הנגיד והקצין כקש"ת מו"ה יחזקאל בריון נ"י בישוב בוטקא

טרם אהל לדבר אבקש סליחה על אשר חדלתי עד היום מלהשיב על מכתבו היקר והנעים, כי אמנם יאמין לי אהובי כי מאז בדברו אלי חיש מהר הכינותי לכבודו תשובה נכונה, אך סבות שונות אין ספורות למו עצרוני עד כה, ואלה המה הדברים אשר טמונים בחבי מאז.

כמים קרים על נפש עיפה שמועה טובה מארץ מרחק, אמר החכם מכל אדם, ואנכי בעניי הרהבתי בנפשי עוז למלאות דבריו לאמור כי על אחת כזאת שבעתים יגדל עונג הנפש אם מפרי פי איש נאמן בברית האהבה, חבלים יפלו בנעימים לאוזן שומעת, אם אוהב יקר רוח בקול מבשר יקרא אליו בחן שפתיים, הן כן אנכי עמדי בעת כבדני בנועם אמרותיו הנחמדים מפז אשר בזוהר כוכבים הבריקו למראה עיני ועל פניהם קול דודים מתהלך לרוח ימי הנעורים, קול ערב נשמע ברנות משל ומליצה חדר במשכיות לבבי בא כשמן בעצמותי.

מכתב יד בכתב יפה, כולל פתיחה ופירוט של סיבות שונות. הפתיחה נכתבת בכתב יפה וכוללת ברכות ופתיחה. הפירוט נכתב בכתב יפה וכולל סיפור של אירועים שונים. המכתב נגמר בברכה ופתיחה.

אחרי אשר זה רבות בשנים נפרדנו איש מאת רעהו נפרדנו בלתי קרב זה אל זה אף לרגעים, איש איש נחבא לכליו במסתרים כאיש ישת חושך סתרו לבלי תשורנו עין רואה, ועתה פתאום כעפעפי שחר נבקעו לפני רעיוני לבבו, מרחם משחר טל ידידות הזיל בקרבי, האח ראתה עיני ואמרתי אך יום בשורה מוצאת הוא בראותי ילדי עשתנותיו בתמונת הוד, ועוז והדר לבושם, כגבר בימי עלומיו, במוח עצמותיו ישוקה ורב אונים הנהו מושך שבט סופר מהיר, מכתב כליל יופי ועדי לשון הזהב

מבין שורותינו יזהירו גם יחד במעשה ידי אמן, ככחו אז ככחו אתה לא נעדר ב"ה כל מאומה.

ואז בקראי אגרתו היקרה וגולו לפני כספר תזילני ימי קדם ותמונות שונות משמחות לב חלפו על פני זכרוני בזכרי עת המתקנו סוד בשבת אחים וכלכלנו שיח במשפט, פעם בדברי תורה נדברנו איש אל רעהו ופעם בשעשועי ילדי יום הליכות עולם ותולדות הזמן, ומי יודע אם רגעי נועם כאלה ישובו לי עוד בחיים חייתי, סרעפים האלה מלאו לבבי ובגללם ירחש לבי דבר טוב.

ואשא משלי בתבנית שיר ומליצה יען כי עיני ראו ולא זר בדבריו הנעימים כי

תוכם רצוף אהבה, ועוד לא שכח ברית ידידותינו אשר מקדם קדמתה בהיותה נצורה על שפתותיו אש נופת תטופנה על חכי

וכה דברי:

- ימים אם עברו למו
- חלפו עם אניות איבה
- זקן וראש ושפמו
- קמה על פניהם שיבה
- אהבת קדומים שלהבת עולה מאח
- לאיש בריתו שמר
- ברית כרת לאוהב דבק מאח
- ריחה לא נמר
- ואל אשר עליו גמר
- יוסיף ימים על ימיו
- נעוריו יחדש בטל שמי

אחרי הדברים האלה הנני להגיד לו אודות תלמידי קרובו **הב' אלימלך שמואל** אשר מעת היותו פה עולה למעלה למעלה בדרכי התורה ומטה אוזן לשמוע בלמודים יום יום, ובמרוצת החורף הזה למד פה שיעור פשוט ששים דפים גמ' ותוסי' ונסיתיו תמיד עם יתר הבחורים כל יום וכל שבוע עד כי אקוה שיוסיף אומץ ויגיע לתכלית הנרצה, ועתה כבוא ימי הפורים יתענג על ד' בשמחה וטוב לב מרוב כל במסבת בניו היקרים, כנפש אוהבו בלב תמים מוקירו ומכבדו כל הימים.

הקי' שלמה כ"ץ ראזענבערג

ועל ד"ת שהקשה מעכתה"ר במנחות... [ההמשך בדברי תורה כבר נדפס בשו"ת הרשב"ש סי' פג]

רבי אליעזר ראזענבליטה

גם על הרה"ג ר' אליעזר ראזענבליטה מבוטקא תלמיד החת"ס, שעליו הקדשנו ערך מיוחד בגליון הקודם, מצאנו שיר לכבודו באבני שהם הני"ל:

אַרְבַּע כּוֹסוֹת (מְשֻׁלוֹחַ מְנוֹת).

לאיש הגודע לשם ולתהלה ה'ה התרני והרבני הגניד והקצין מוסלא ומוסול בתורה ובפעלות טובות כשית סו'ה אַלְיֵשֶׁדֶר רֶאזֶענבֶליטֶה נ"י מועטל-בוטקא.

מלות הנקרות. הן אלה השמות; מה נעומו וקרות. לקל רחן וחסים.	בדברים האלה כל נבר יודיע; שבעות הפלא ופלא סגפדות הקביע.	מאין אשר קרני שמחות נפשי עשו; אמר פי עננה, גם בנות שיר חלפו.
אף כי למאנים מה נקשרים ואוהבים; כי רק במלאים, ידרו הכתובים.	וכי כפרי וענבי הדסה מזמן יודיע; וגם רוחי ולקבי עקם נשבר וקרוע.	למצוא תרוסה ותעלה. לאורך ורחב רצתי; ולנדות נפשי נבדלה. גם אני זאת נועצתי.
מה רבו האחות. והמופתים במלאים; עת ארבע כוסות. ללכב איש באים.	בנדרת עד חובה. פעת נהוא נהפכתי; כמן ארצי השובה, לעיר סקלט נדחתי.	כוסות נקרות למעלה. רווחת רעות הכריתו. רמואה מאור בעלה. רבים לי הבטיות.

לנפות ישר דברים. היום שחר הערתי; פי שנים מהנאשרים לשמות לא אחרתי.	ובלי סחר ואימה. אשרי אסת אביע; בלי קנאה וקשטמה, קצות תהלותיו אשמיע.	וגם מתכמות אחרות. עטם אספר בשירות; כפני סתרה הנרות. פני ארזי מזהירות.
לכד סומן התפלה הפלאכה לא תרלתי; וגם לה נאה תהלה. כי לא לרין עסקתי.	כי אם אחסא הסתרה ארזי ישא לי פנים; כי רי בעטה הנצרה; השבור אינם דנים.	ולקל בשל כרדי על מסלות העצת; פי כסווה סורה דרדי. מפי תבוטה כן טבעתי
הדוסיה נשקרה. כנורי התעורר; פנת השיר ירה. זמירות לשורה.	גור התבטה הנאמרה היא יראת שמים; סאן לו נקנה. למאירת עינים.	ובן דרבה סאלה להזכיר כל אוקלה; כי לישני תלא למה אלדי לנהקתי?
שכב פא אור עין בתפארת והוד; והאשר נכנס הין כן יאא הסוד.	עם גור השנה היא חכמת התורות; אלו תאופי צבחה להבין ולתורות.	וחשונה נבפנה. בתשפט הנבכרה; ועימה נחפדה. למה יום הנרא;
פאלה כוסות ארבעה נולים מספור לקבי;	הנך רעיוני לא באה לקנה לו להביא.	

הרב יעקב גולדשטיין

ירושלים

משפחת זילבערמאן מק"ק פרעשאוו והמסתעף

בשורות אלו אבוא אודות מוצא משפחת מוח"ז הגי"ר יצחק שלמה זילבערמאן זצ"ל מירושתי"ו, המשפחות המסתעפות ממנה, וכמה מבוכות שנפלו בחקר משפחה זו.

ראש המשפחה שנודע לנו עד עתה הוא הרבני מו"ה **אברהם משה זילבערמאן**, מכפר פיסקאראץ (Piskorovce) שבפלך סטראפקאוו. מוצאו לא הוברר עד תום, אמנם על פי מיפקד התושבים משנת תרכ"ט, ועל פי רישום פטירתו, היה רא"מ יליד זבאראוו (Zborov) שמצפון לבארדיוב, וזוגתו מ' שרה לבית שטערן. רא"מ נלבי"ע בק"ק פרעשאוו י"ז חשון תרמ"ג, ונטמן בבית הקברות האורתודוכסי החדש. (למרבה הצער, אף שבשנת תשס"ט נערכה רשימת הקברים שם, וקברו היה בנמצא, הרי שבחיפוש נמרץ שנערך במקום בכסלו תשע"ט ע"י הר"ר משה לעפקאוויטש נ"י לא נמצאה המצבה, וכנראה שכבר נשחתה כליל מפגעי הזמן).

כאמור, ר' אברהם משה זילבערמאן התגורר רוב ימיו בכפר פיסקאראץ. רגלים לדבר שזוגתו מ' שרה (שטערן) נלבי"ע שם עכ"פ אחרי שנת תרכ"ט, ולאחמ"כ עקר רא"מ אל ילדיו בפרעשאוו. לא התברר לי האם בפיסקאראץ התקיימה כלל קבורה יהודית, או שקברו בסטראפקאוו, עכ"פ לא נודע לנו זמן ומקום קבורתה.

ילדי רבי אברהם משה זילבערמאן וצאצאיהם:

א. בנו ר' **גרשון** (הערמאן) **זילבערמאן**, יליד פיסקאראץ תק"צ. זו' מ' פייגא שמולאוויטש. בנו: איגנאץ (תרמ"א) הי"ד, אברהם שמואל (תרמ"ה) הי"ד, זליג מנדל (תרמ"ו), משה (תרמ"ט), פראדיל (תרנ"א), יעקב (תרנ"ג). לא נודע לי כמעט דבר אודות צאצאיהם, מלבד שלבנו הבכור היתה בת בארה"ב.

ב. בתו **צבי**, ילידת פיסקאראץ תקצ"ד, נפטרה בסטראפקאוו ג' טבת תרנ"ה. נישאה כ' אב תרט"ז לר' **יעקב ארי' בלויגראנד** מכפר Ruska Poruba ודרו בכפר יאנקאטץ (Jakušovce).

ילדיהם:

1. בנם ר' יצחק, נולד ט"ז תשרי תרי"ח, נשא בהומענע כ' תמוז תרמ"א את מ' חיה אונגאר ילידת תרכ"א. היגרו לארה"ב והתיישבו באל-פאסו, טקסס, ר' יצחק נלבי"ע י"ב אדי"א תשי"א, וזוגתו י"ג ניסן תשי"ב.

ילדיהם בארה"ב: אברהם יוסף (תרמ"ה-תשל"ד), שרגא צבי (תרמ"ח-תשל"ד), מרדכי (תרנ"א-תשל"ב), מ' חנה (תרנ"ד-תרצ"ח) אשת ר' צבי יודא גלאטשטיין הי"ד במונקאטש, זיגמונד (תר"ס-תשמ"ו), דוד (תרס"ה-תשנ"ד), משה (תרס"ז-תשלי"ה).

2. בנם ר' ישראל אליהו, נולד י"ג תמוז תרי"ט, נשא את מ' פראדל מאנדל ודרו ביאנקאטץ, ומשם היגרו גם הם לארה"ב והתיישבו באל-פאסו, טקסס, ר' ישראל אליהו נלביע י"א טבת תש"ד, וזוגתו ו' אייר תרצ"ו.

ילדיהם בארה"ב: אהרן (תרמ"ח-תשכ"ט), יוסף (תרנ"א-תשכ"ח), ריילא (תרנ"ד-), לינא ראזענבערג (תרנ"ה-תשמ"ז), הנרי (תרנ"ט-תשנ"ג), עמנואל (תרס"ז-תשנ"ח), קורין גראסמאן (תר"ע-), אדאלף.

3. בנם ר' מרדכי צבי, אשתו מ' חנה, לא ידוע עליהם דבר.

4. בתם מ' פרומעט אשת ר' יוסף מאיר שווארץ ביאנקאטץ, סטראפקאו, ולבסוף במישקאלץ, נפטרה שם כ"ד שבט תש"א.

ילדיהם: יצחק הי"ד, חתן ר' יעקב זילבערמאן מפרעשאוו (דלהלן), אברהם משה (ב' חשוון תרמ"ג-ט"ו שבט תשי"ד טקסס ארה"ב), שמואל (י"ח טבת תרמ"ו-ח' טבת תשי"ל ארה"ב), צבי הי"ד (י"ג תמוז תרמ"ז-כ"ג סיוון תש"ד) נספה עם זוגתו מ' חיה שרה פרידמאן וילדיו פייגא ויצחק לוי הי"ד (בניו בא"י ובארה"ב: יוסף

מאיר, יעקב אריה [חתן ר' צבי יודא גלאטשטיין דלעיל], מרדכי שלמה, שמואל, שלמה ברוך (כ' תמוז תרנ"א-י"ז ניסן תשל"ד ירושלים. ז' בזיוויר מ' שרה נספתה עם ילדיהם שמואל ומלכה רחל, בנו ר' יוסף מאיר בארה"ב ובסוף ימיו בא"י, ו' שבט תרפ"ה- ו' טבת תשנ"ט. ז' בזיוו"ש מ' ביילא רבקה נלביע ו' כסלו תשנ"ב), אהרן (י"ז ניסן תרנ"ג-תשמ"ד), נחום (כ"ב כסלו תרנ"ה-י"א שבט תש"ג טקסס ארה"ב), Regina פרייס הי"ד (בתה עדיט פריש בלוס-אנגילס), מנחם דב (תרנ"ט-תשל"ד), צבי (לילי) קליין הי"ד (תרס"ד-תש"ד. בתה מ' שכנר), חנה ניימאן הי"ד, איידל הי"ד (תרס"א-תש"ד) ז' ר' מרדכי זילבערמאן הי"ד (ב"ר יצחק לוי דלעיל).

5. מ' הינדא (נולדה כ"ח תשרי תרל"א

ביאנקאטץ) אשת ר' שמואל שמשון (ב"ר ישראל בער) געלב. נודעו לי רק שמות בניהם ובנותיהם: יוסף הי"ד, בנימין הי"ד, שרגא צבי הי"ד, וכן משה (שהה בא"י בין תרצ"ה-תש"י ושוב נעלמו עקבותיו), אברהם, שרה, גיטל, ואסתר. אודה על כל מידע אודותם.

ג. בנם הרבני מו"ה **יעקב זילבערמאן**, יליד פיסקאראץ תקצ"ז, נשא ג' אלול תרי"כ בלפיאן (העטהארש) את מ' יאכט (יודית) בת ר' שמואל קליין-קליינזאהן משם (בסוף המאמר אאריך מעט אודות משפחת קליין זאת).

לאחר נישואיו דר ר' יעקב בכפר פעטשי-ניידארף, ועסק במסחר עצי יערות, לאחר שנים נשרפו יערותיו עקב סכסוך עם סוחר אחר ויצא נקי מנכסיו, אך סירב לתבוע את המזיק בערכאות ולכן עקר דירתו לפרעשאוו, שם היה ממייסדי הקהילה החרדית, ואף הקים את הת"ת ושימש שם כמלמד תינוקות.

ע"פ מסורת המשפחה היה ר' יעקב תלמיד מהר"י אסאד, ורבו החשיבו כתלמיד חבר. במכתב נכדו ר' יעקב זילבערמאן ממונטריאל (להלן) הוא מציין כי בידי המשפחה היה ספר עם הקדשה ממהרי"א לר' יעקב. עוד נמסר במשפחה כי הוא עמד בקשרי ידידות גם עם הגאון בעל "באר שמואל" מאונסדארף, ומדי שנה היה ממתין על מסילת הרכבת לנסיעתו דרך פרעשאוו למרחצאות המרפא, והיו מאריכים בשיחת ת"ח. ר' יעקב נלב"ע ונקבר בפרעשאוו ביום כ"ד אייר תרע"ד, וזוג' מ' יאכט ביום י"ד אד"א תרפ"א.

על מצבתו נחקק: פ"נ / יעקב איש תם יושב אהלים / ישר ונאמן רב פעלים / מו"ה **יעקב** ב"כ אברהם משה זילבערמאן / נפטר בש"ט כ"ד אייר תרע"ד לפ"ק / **יעקב** הלך לדרכו לנוח על משכבו / עבד אלקיו בכל נפשו ובכל לבבו / קל כנשר ורץ כצבי כמשנת בן תימא / בגן עדנים ימצא משכורתו שלמה / תנצב"ה.

ועל מצבת זוגתו: פ"ט / אשה הצנועה אשת חיל עטרת בעלה / המהוללת /

בשער בת רבים בכשרון מעשיה מרת / **יאכט** / בת ר' שמואל ז"ל / אשת המנוח מו"ה יעקב זילבערמאן ז"ל / נפטרה בש"ט / ביום י"ד אדר ראשון תרפ"א לפ"ק / יוצאי חלציק בהתנהגותם יתנו עדיהם / א... .. בית ועד לחכמים ... / כל חפצך ומגמתך להדריכם בתורה וביראה

טהורה / ט... נשמתך ותחת כנפי השכינה תזכה לאורה / תנצב"ה.

על צאצאיהם ראה להלן.

ד. בנם הרבני מו"ה **מרדכי זילבערמאן**, נלב"ע בפרעשאוו כי טבת תרצ"ג. זוגתו מ' אסתר בת האב"ד שעבעש הג"ר יהודה ליביש יאללעס, נולדה בשעבעש כי ניסן תרט"ו, נפטרה בפרעשאוו ב' אלול תרפ"ג. >הרב אברהם יהודה ליכט בחוברת 'גלעד לקהילה קדושה בפרשוב...! מציין (בעמ' 14): רבי מרדכי זילברמן שכותב הטורים האלה הכירו בילדותו כאחד מתלמידי חכמים המובהקים בעיר, פרנסתו היתה ממסחר בעורות.<

על מצבותיהם נחקק:

[פ"ג] / הרבני המופלג
 ירא ושלם מו"ה /
מרדכי זילבערמאן /
 בן מו"ה אברהם משה
 ז"ל / נפטר / כי טבת
 שנת תרפ"ג לפ"ק /
 תנצב"ה / ושם אמו
 שרה.

פ"ט / אשה חשובה
 ויקרה / מרת / **אסתר**
 / בת הרב הגאון /
 מו"ה יהודה יולעס
 ז"ל / אשת מו"ה /

מרדכי זילבערמאן / נפטרה בת ס"ח שנים / ביום ב' אלול תרפ"ג לפ"ק / תנצב"ה.

אך מעט ידוע על צאצאיהם, בבית החיים האורתודוכסי בפרעשאוו נמצאים קברי בנם אליעזר (ז' אד"ב תרמ"א-ט"ז אלול תרע"ח) ובתם 'הבתולה' שרה (כ"ד כסלו תרמ"ח-י"א סיוון תרפ"ח), בקאשוי קבור בנם אברהם משה (Arnold), י"ג תשרי תרמ"ו- ז' אד"ב תרצ"ב), ולא התבאר כלל אם נישאו. בניו יורק נפטרה בתם Hermine ט' אדר תרס"א בת 24, ונרשם כשם נישואיה "יאללעס", אך לא ברור אם אכן היתה נשואה או שהשתרבב שם אימה. בתם קריינדל (Ludmaile) היתה רופאה בפרעשאוו, לא נישאה, ונספתה הי"ד באוקראינה תש"ב. גם בנם

חיים (Hugo), כ' תשרי תרנ"ג-ז' אייר תשכ"ב) נפטר בניו יורק ולא נישא. עוד שתי בנות נרשמה לידתם ולא נודע זכרן: ביילא (כ"ט חשוון תרל"ה) ואחותה Leone (ט' אייר תרמ"ג).

ה. בנם ר' **יצחק לוי** (Izidor) **זילבערמאן**, נולד תרי"ד, נלב"ע במישקאלץ ז' אלול תרפ"ח. זו Betty קליין נלב"ע שם י"ז אב תרפ"ט.

גם אודות צאצאיהם לא ידוע הרבה. בתם ד"ר Alice (ט' ניסן תרנ"ו-כ"ד תמוז תש"ד) היתה רופאה במישקאלץ ונספתה הי"ד, בעלה Sandor פיש ממישקאלץ (כ"ב טבת תרנ"ה-ג' סיוון תש"ה) נפטר במאטהאוזן לאחר השחרור. בנם ר' מרדכי הי"ד (כ"א תשרי תרנ"ט-) חתן ר' יוסף מאיר שווארץ חתן דודו ר' יעקב ארי' בלויגראנד הוזכרו לעיל. שלוש בנות נוספות נודעו מרישומי הלידה במישקאלץ ולא נודע לנו זכרן: Szeren (כ"ב אלול תרמ"ה), Ilona (י"א שבט תרמ"ח), Lenke (כ"ב אדר תר"ט).

ו-ח. ברישומי המאטריקל ומיפקד התושבים נמנו עוד שלוש בנות לרא"מ זילבערמאן בפישקאראץ, ולא נודע זכרן: ביילא (תר"ד), Cilie (תר"י), Rezi (תרט"ז).

צאצאי רבי יעקב ברא"מ זילבערמאן

רבי מאיר צבי יונג

1. בתו מ' אסתר, נולדה י"ט תמוז תרכ"א בליפיאן, נפטרה בלונדון תרע"ה. בעלה הג"ר מאיר צבי יונג, אב"ד אונגאריש-בראד ואח"כ אב"ד לונדון, נלב"ע בלונדון ד' סיוון תרפ"א (לאחר פטירתה נשא הגרמ"צ את אחותה מ' רבקה, נולדה תרכ"ו נלב"ע תרפ"א ללא זש"ק).

ילדיהם: מ' לולה (תרמ"ט-תשל"ט) אשת ר' אליקים געציל בלאך בלונדון [ילדיהם: מ' אסתר אשת ר' בן ציון יצחק לוי, שבתאי משה, שמריהו יצחק, לאונרד, אברהם, מאיר צבי, יודית מלכה], ר' משה (תרנ"א-תשכ"א) בניו יורק, הרב ד"ר אליהו (ליאן) יונג יו"ר ומנהל הגוינט שנים רבות (תרנ"ב-כ"ח כסלו תשמ"ח), ר' יצחק בלונדון (תרנ"ד-כ"ב אייר תשל"ה) [בתו מ' אסתר ואגנר, שהוציאה לאור ספר לקורות משפחתה], מ' בלימלה

(תר"ס-י"ד שבט תשכ"ב) אשת הג"ר ישראל עהרנטרייא ר"מ בפפד"מ, רב במאנצ'סטר וקהל עדת ישרון בבני ברק, נפ' ח' ניסן תשכ"ה. [בניהם: הג"ר יונה יוסף

מראשי ישיבת אופקים וישיבת השרון, ורב קהל עדת ישראל בברק נלבי"ע כ"ה אלול תשמ"ט, הג"ר מאיר צבי ראש ישיבת מנצ'סטר נלבי"ע אלול תשי"ס, ולהבדיל בחל"ח לאוי"ט הג"ר אברהם ראש ישיבת סאנדערלענד, הג"ר חנוך ראב"ד לונדון, הג"ר יעקב, ומי אידה לעהמאן, ור' גבריאל (תרס"א-תשל"א) בלונדון.

2. בתו מי צילה, נולדה י"ח אלול תרכ"ג בפעטשי-ניידארף, נפטרה בניו יורק תשי"ד, זו Eduard עהרליך (נו' תרכ"ג נלבי"ע י"ג חשוון תרע"ה). בניהם: אלכסנדר (תר"נ-תשי"ט), ולטר (תרנ"ג-תרע"ח), ריטה נויבערג (תרנ"ד-תשל"ו).

3. בנם ר' יצחק לוי, נולד בפעטשי-ניידארף י"ג אד"א תרכ"ז, נפטר בקאשוי י' ניסן תרמ"ח בדמי ימיו.

4. בנם ר' שלמה, נולד בפעטשי-ניידארף ז' תמוז תרכ"ט, נלבי"ע ללא זשי"ק בפרעשאוו ז' כסלו תרפ"ב. זו' מי' אסתר נלבי"ע שם ב' אב תרס"ח.

על מצבתו נחקק (חלקו חסר כהיום): פ"ט / איש ירא ה' צדיק תמים במעלות / גדול בתורה ובחכמה / אלוף נערי בני"י ונזר עדתו הרבני מו"ה / שלמה / בן המנוח מו"ה יעקב זילבערמאן ז"ל / נפטר ביום ז' כסלו תרפ"ב לפ"ק / שם טוב מבנים ומבנות / אשר לא יכרת לעולם / [לתפ]ארה איש חי רב פעלים / ... [במריבו?] עצמו כולם / מ... מ... ממך פרי הבטן / ... בכל זה לא .... / ה..... / אשר טפחת ורבית

5. בתם יעטי, נולדה בפעטשי-ניידארף ז' אב תרל"ב, נלבי"ע באוהיו ארה"ב תרפ"ב. אשת Julius קאהן (נו' כ"א שבט תרכ"ט נלבי"ע טולדו אוהיו ארה"ב כ"ה כסלו תרפ"ב). ילדיהם: ליאו (תרנ"ו-תשמ"ג),

Leone Thersa זו' ציארלס מילטאן (תרנ"ח-תשמ"ז), עדיט הירש.

6. בנם מו"ה ירמיה היי"ד, נוי' אי' סיון תרל"ד בפעטשי ניידארף, מלמד תינוקות בק"ק ניייהייזיל (נובה-זמק), נספה תשי"ד. זו' מי' רייכל בת הג"ר שלמה זלמן בייטום אבי"ד מילדוי נולדה במעזא-סילאש (סילאש-באלהאש) כ"ג טבת תרל"ה, נלבי"ע במישקאלץ כ"ו שבט תשי"ב ושם מני"כ.

בנם ר' אברהם משה היי"ד נספה כ"א ניסן תשי"ד עם זוגתו מי' שרה רוזנר וילדיהם נעמי ושלמה. בתם מי' מרים (ד' סיון תרע"ד-א' טבת תשמ"ד) אשת ר' אברהם יהודה ליכט מפרעשאוו בירושלים (כ' אב תרס"ט-ח' שבט תשנ"ט) [ילדיהם ר' עזריאל, ר' אליהו, מי' רחל ברגר]. בתם חיה פייגא (תרע"ד-י"ד שבט תשל"ד) אשת ר'

יהודה לייב באום בירושלים (יליד פאפא תרס"ו-כ"ג תמוז תשל"א. נזכר בעלי זכרון' 35 עמ' כא).

7. בתם Josefine (שמא פעסיל?), נולדה י"ז ניסן תרל"ו בפעטשי-ניידארף, נלב"ע רווקה בניו יורק י"א סיון תשי"ג.

8. בתם זיסל שולמית, נולדה בפעטשי-ניידארף תרל"ח, נלב"ע בתל אביב כ"ג חשוון תשכ"ב. בעלה (בזיווי"ש) הרב משה דוד גרוס רב בלוצרן (י' אד"א תרמ"א-ט"ז תשרי תשכ"ז ומנו"כ בקרית שאול תל-אביב) מח"ס אוצר האגדה, דע מה שתשיב, אבות הדורות, ועוד.

בניהם: שלמה אלכסנדר (תר"ע-תש"ל), אליעזר (תרע"א-תש"ל).

9. בתם לאה, אשת בן דודה יצחק הי"ד (ב"ר יוסף מאיר) שווארץ (דלעיל), נולדה ח' אלול תרל"ח בפעטשי-ניידארף, נלב"ע במישקאלץ י"ח אב תרצ"ז ללא זש"ק. יצחק שווארץ היה מנהל ביה"ס הנאולוגי בפרעשאו.

רבי אברהם משה זילבערמאן

10. בנם מו"ה אברהם משה, נולד י"ז שבט תרמ"ג בפעטשי-ניידארף, למד בישיבת הגאון בעל קרן לדוד, משנת תר"ע בברלין ונסמך להוראה מהגרד"צ האפפמאן בעל שו"ת מלמד להועיל. מתרגם פירש"י לאנגלית, מחבר ומו"ל מילון גרמני-עברי, והמילון השימושי לתלמוד. זוגתו מ' רבקה ב"ר גבריאל יוסף לוי [מיחידי סגולה בברלין שבין המלחמות, שחינך בניו על טהרת הקודש ממש, ועל דלת ביתו היה חקוק "אני וביתי נעבוד את ד'"], נולדה י"ג כסלו תרנ"ב ונלב"ע בברלין כ"ה סיון תרצ"א. אחרי תרצ"ג היגר עם ילדיו ללונדון, נלב"ע שם ט"ז סיון תרצ"ט, ונטמן על יד גיסו האב"ד הגרמ"צ יונג.

על מצבתו נחקק: פ"נ / איש ירא אלקים / גדול בתורה וכליל המדעים / בעל מדות טובות / אהוב לבריות ונעים / רבים זכה בספריו / ובס הפיץ אורה / העתיק ובאר פרוש / רש"י על התורה / מרבה להיטיב כל ימיו / וידיו לא רפות / מקבל את כל

האדם / בסבר פנים יפות / שם טוב השאיר
כמשפט / בורח מן הכבוד / השמים עלה בשי"ק /

סדר משה ענו מאד
/ הרב ר' אברהם
משה ב"ר יעקב
זילבערמאן / נפטר
שי"ק פי בהעלותך
טי"ז סיון תרצ"ט
לפי"ק / תי"ניצ"ביה
ועל מצבת זוגתו
(בביה"ח של ק"ק
עדת ישראל
בברלין): פי"נ /
אשה צנועה
וחסודה ישרה

ותמימה / מחמד לב הוריה עטרת בעלה וילדיה / מרת
רבקה עי"ה / בת ר' גבריאל יוסף הלוי נ"י / אשת ר'
אברהם משה נ"י / **זילבערמאן** / נולדה י"ג כסלו תרי"ב
/ ותעל נשמתה הטהורה השמימה / ביום כ"ה סיון תרצ"א לשי"ק
תרי"צי"א לפי"ק / תי"ניצ"ביה' / חברת בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה.

לדיחה:

א. הרבני מו"ה יעקב זילבערמאן, נולד בברלין
תרפ"א, סופר סת"ם ומיקירי ק"ק מונטריאל, נלב"ע
שם ט' אדר תשנ"א, זו"מ פרידא בת ר' אלעזר יונה
גינזבערג נלב"ע במונטריאל י"ב טבת תשע"ו. נטמנו
בניו סקווירא.

(בניהם): ר' אברהם משה זילבערמאן ז"ל ראש הקהל
דק"ק ניו סקווירא נלב"ע כ"ה תשרי תשע"ט, ר'
אלעזר יונה ז"ל נלב"ע כ"ב מני"א תשס"ח, מ' רבקה
זו"ר יעקב יחזק"י קויפמאן קויפמאן נלב"ע כ"ה
אב תשע"ג, ולאוי"ט ר' יוסף מאיר, ר' חיים שלמה,
ר' ברוך אהרן, מ' לאה לעפקאוויטש, מ' חי' פערל
ניצל"ד)

ב. מ' יאכט (יהודית), נולדה בברלין ב' חשוון תרפ"ה,

זו מוה"ר זאנוויל מייקל ממנציסטר (נלב"ע באה"ק ה' ניסן תשס"א).
(בניהם: ר' אברהם, ר' שמואל, מאיר, ובנותיהם מ' קניגסהופר, ויינגר, כרמל, טשודי, גלנדואר).

רבי יצחק שלמה זילבערמאן

ג. הג"ר יצחק שלמה זילבערמאן, נולד בברלין כ' ניסן תרפ"ח, לאחר שהתייתם משני הוריו נשלח לאה"ק באנייה האחרונה שיצאה לפני פרוץ מלחמת העולם, גדל בירושלים אצל דודו הד"ר ר' יעקב לוי, התחנך בישיבת קול תורה ובישיבת מיר. התגורר בשערי חסד, סופר סת"ם אומן מומחה, ממייסדי עולם התשובה, ממפיצי קבלת הגר"א ורמח"ל, יצא שמו בעולם על העמדת שיטת הלימוד לתשב"ר במקרא ומשנה, נלב"ע י"ח אדר תשס"א. זו מ' שיינדל ב"ר יו"ט זלוטניק, נולדה א' אדר תר"צ, נלב"ע כ"ג סיוון תשנ"א.

(בניו: ר' יו"ט, ר' אברהם משה, ר' אליהו ר"י אדרת אליהו, ר' ירמיהו, ר' יהושע, ר' יוסף גבריאלי, ר' יחיאל מיכל, ר' נחום, ר' אפרים. בנותיו: מ' רבקה זו' ר' אברהם יוחנן מנדלזון, מ' ריילא זו' ר' שמואל נטע וסרשטיין, מ' אילה גולדה זו' ר' צבי שרלין, מ' עלקא רחל הי"ד זו' ר' אליעזר מרדכי ווייס (בזיוו"ר) נספתה עם שלושת בניהם ליד יריחו כ' חשון תשמ"ט, מ' אסתר זו' ר' אברהם ישעי' זלוניק, מ' חנה צפורה זו' ר' יעקב קובר, מ' שרה זו' ר' אליעזר מרדכי ווייס (בזיוו"ש), מ' יוכבד זו' ר' מרדכי יוסף שיף, מ' אביגיל זו' ר' מנחם אליעזר הייזלר).

11. בתם מ' רבקה, זוגתו השניה של הג"ר מאיר צבי יונג, נזכרה לעיל אצל אחותה מ' אסתר.

12. נרשמה לידת בת בשם רחל, כ"א טבת תרמ"ה בפעטשי-ניידארף, ולא נודע לי דבר על גורלה.

משפחת קליין-קליינזאהן מליפאן

כאמור למעלה, זוגתו של ר' יעקב זילבערמאן, מ' יאכט, היתה בתו של ר' שמואל קליין. מפני שנפלה מבוכה בענין ייחוס משפחה זו, אנסה לבאר בקצרה את הידוע ואת הנסתר עד כה.

ר' שמואל קליין היה דר בליפאן (Lipany, בהונגרית נקראה Hethars, ובגרמנית סעבען-לינדען). כך נרשם במפורש בכל המסמכים הקיימים אודות ילדיו שהם נולדו

שם, ושם גם התקיימה נישואי בתו מ' יאכט. ליפיאן לא היתה קהילה עצמאית, אלא כפופה לקהילת קיש-סעבען (Sabinov), ושם גם התקיימו הרישומים שלה.

שם המשפחה קליין הוא קיצור מקליינזאהן. ברישומי ההגירה והפטירה של ר' שמואל בארה"ב הוא נרשם קליינזאהן, וכך גם ברישומי הנישואין והפטירה של חלק מבנותיו בארה"ב, וברישום פטירת בנו בקאשוי. מאידך, ברישומים אחדים הוא נרשם כקליין.

ילדיו הידועים של ר' שמואל הם: מ' יאכט (תר"א) זילבערמאן בפרעשאוו, ד"ר מנחם (Miksa) שינה שמו ל-Arvai (תר"ג-י"ח אלול תרע"ד) וקבור בבית הקברות הנאולוגי בקאשוי. עוד שלוש בנות היגרו לארה"ב: Paulin Sanger (תר"ט) בטולדו אוהיו, Regina וייס (תרי"ב) בניו יורק, וחיה שרה (Sofie) פריעדמאן (תרכ"ד) בפוטסטאון פנסילבניה. לשלשתן צאצאים בארה"ב.

מסורת עיקשת העוברת מספר דורות במשפחה המורחבת קושרת את זוגתו של ר' שמואל קליין-

קליינזאהן אל משפחת ה'אהל דוד', הגה"ק רבינו דוד דייטש מנאוואמעסטא. אין שום מידע אפילו אודות שמה הפרטי, אמנם הרישומים האזרחיים מגלים לנו ששמה היה Josefine ושם נעוריה דייטש. גם זמן פטירתה אינו ידוע, וגם חיפוש ארוך בספרי הפטירות של קיש-סעבען, שם נרשמו תושבי ליפיאן כאמור לעיל, העלה עד כה חרס. יש להניח שהיא נפטרה בליפיאן, בפעטשי-ניידארף, או בסמוך ממש, אחרי תרכ"ד (לידת בתה האחרונה) וקודם תרל"ה (לידת הנכדה הראשונה שנקראה על שמה). עד כה לא הצלחתי לאתר את רישום פטירתה או את קברה.

ר' שמואל קליין נסע לארה"ב, ונלב"ע בניו יורק כ"ח אדר תרס"ד. מקום קבורתו לא היה ידוע שנים רבות, אמנם בחודש שבט תשע"ח נמצא מקום הקבר בבית הקברות ביוניאן-פילד בהשתדלות הר' שמואל חיים יעקב גרובער שיחי, אך למרבה הצער אין שום מצבה על הקבר, ולא ברור עדיין האם נשחתה ונעקרה או שמא לא הוצבה מעולם.

יש להוסיף, שבטולדו אוהיו התגורר גם אחד מרדכי (Moritz) קליין, יליד Hubošovce הסמוכה אף היא לקיש-סעבען, ולפי מסורת משפחתו הוא היה בן-דוד ראשון של Paulin sanger בת ר' שמואל קליין שנזכרה לעיל. התחקות אחר מוצא משפחתו מעלה כי אביו ר' אהרן, שחי רוב ימיו וגם נלב"ע בניידארף (Spisska, Iglo, Nova Ves) ט"ו טבת תרל"ט, היה יליד פעטשי-ניידארף לערך תק"ע.

ועדיין הדברים טעונים בירור נוסף.

הרב ברוך פריינד
ירושלים

משפחת קאלמאן - הערמאן

צאצאי הר"ר בנימין קאלמאן חתן הר"ר דוד דוב הערמאן
ואחיו הר"ר מיכאל יצחק קאלמאן חתן הר"ר משה הערמאן-גראן

בעלי זכרון 9 כתבנו מאמר על הרבני ר' דוד דוב הערמאן מווייטצען וצאצאיו דור ראשון. בהמשך כתבנו מאמרים על צאצאיו עד דורנו אנו, בעלי זכרון 10. 11. 12. 14. 16. 19. 22. אנו ממשיכים בעז"ה לכתוב על המשך צאצאיו, מאמר זה הוא על בתו מרת שרה ובעלה הרבני ר' בנימין קאלמאן, ואחיו ר' מיכאל יצחק קאלמאן גיסו של רבי דוד דוב הערמאן, וצאצאיהם.

אביהם ר' שלמה קאלמאן היה ב"ר בנימין [נפטר ה' אייר תרי"ב, שם אמו אסתר] ומרת רייצל בת ר' מיכאל ב"ר שמחה בלויא [נפטר כ"ט כסלו תקפ"ו] ומרת הענדל לבית פאשקוס, [עלי זכרון 5 עמוד ט"ו]. ר' שלמה נפטר בשיבה טובה ביום א' דר"ח חשון תרנ"ג. זוגי מרת דבורה לבית בלויא? פרייא? שם אמה אסתר? נפטרה ביום כ"ה חשון תרל"ב, נטמנו בבית החיים בסערדאהעל. לר' שלמה ומרת דבורה נולדו כמה ילדים, אחד מהם ר' קלמן הרש [קלוינימוס צבי] ולו משפחה עניפה. מאמרנו מתייחס כאמור לשני בנים שלהם שנישאו עם משפחת הערמאן. א. ר' בנימין. ב. ר' מיכאל יצחק.

א. רבי בנימין קאלמאן וזוגתו מ' שרה לבית הערמאן

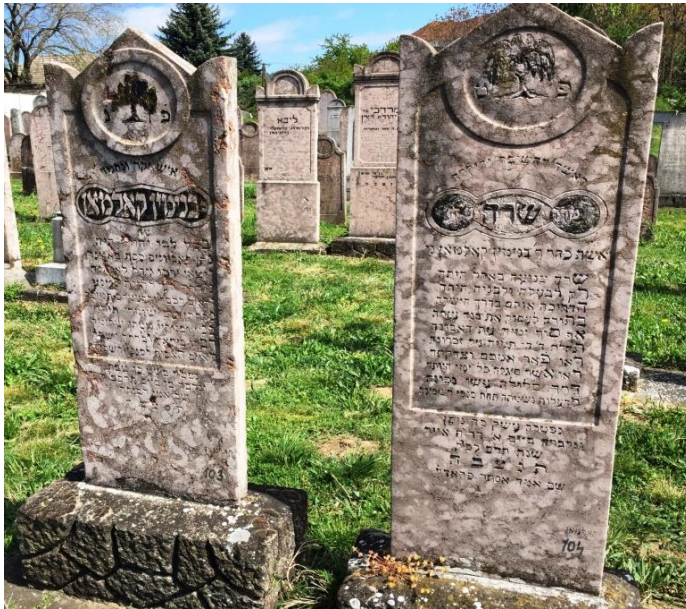
רבי בנימין קאלמאן

ר' בנימין ב"ר שלמה ומרת דבורה קאלמאן מסערדאהעל, נולד בשנת תרי"ב, נשא ביום א' אדר תרל"ז בווייצן את מרת שרה [ROSALIA], נולדה ביום כ"ב מני"א תרי"ז להוריה ר' דוד דוב ומרת אסתר פראדל הערמאן.

ר' בנימין נפטר ביום כ"ג טבת תרפ"ב, נטמן בבית העלמין האורטודוקסי בווייצן קבר מס' 82 [103], וזה נחרט על מצבתו: פ.נ. / איש יקר ונחמד / כ' בנימין קאלמאן ע"ה / בכל לבו יהודי היה / נתן לאביונים כסף באמנה / יוצאי ירכו גידל לאמונה / מדרך רע להיות נמוע / יראים לכבד ולהעניקם תמיכה / נתחתן עם שומרי תורה / בניו ובנותיו

מטתו שלימה / דברו ביראה ובדרך ישרה / ראויים האבות לכנפי השכינה / נפטר בש"ט כ"ג טבת ונקבר בו ביום תרפ"ב לפ"ק / שם אמו דבורה / תנצבה.

מרת שרה נפטרה ביום ערש"ק כ"ח ניסן תר"פ, נטמנה בבית העלמין האורטודוקסי בווייצן קבר מס' 81 [104], וזה נחרט על מצבתה: פ.ט. / האשה החשובה והיקרה / מרת שרה ע"ה / אשת כה"ר ר' בנימין קאלמאן נ"י / שרה צנועה באהל היתה / רק

לבעלה ולבניה
היתה / הדריכה
אותם בדרך הישרה
/ בתורה לעסוק את
בניה עזרה / אף סוף
ימיה עת דאבונה /
תהלת ה' הי' תמיד
על זכרונה / ראו
פאר אמכם
וצדקתה / ראו אשר
סיגלה כל ימי
היותה / דרך סלולה
עשו נכונה / להעלות
נשמתה תחת כנפי
השכינה / נפטרה
עשי"ק כח ניסן /

ונקברה ביום א' דר"ח אייר / שנת תר"פ לפ"ק / ת נ צ ב ה / שם אמה אסתר פראדל.

נולדו להם 13 ילדים: 1. מרת אסתר פראדל [FANI] נולדה ביום י"ד טבת תרל"ח, הקימה משפחה כדלהלן. 2. [MORITZ] נולד ביום י"ב שבט תרל"ט, אין פרטים עליו. 3. מרת דבורה [DEBORA] נולדה ביום כ"א סיון תר"מ, הקימה משפחה כדלהלן. 4. ר' מאיר יהודה [MAYER LEOPOLD] נולד ביום ו' כסלו תרמ"ב, נפטר בלי צאצאים, להלן. 5. יצחק [IGNATZ] נולד ביום ב' אלול תרמ"ד, תאום לאחיו שמואל. אין פרטים עליו. 6. ר' שמואל [SAMUEL] נולד ביום ב' אלול תרמ"ד, תאום לאחיו יצחק. הקים משפחה, להלן. 7. [GABOR] נולד ביום י"ב ניסן תרמ"ו, נפטר תינוק בן חודש וחצי ביום ו' סיון תרמ"ו. 8. אהרן [ARON] נולד ביום כ"ז תמוז תרמ"ז, ביחד עם אחותו התאומה מחלה, נפטר תינוק בן ששה חדשים, ביום כ"ה טבת תרמ"ח. 9. מחלה [MALVIN] נולדה ביום כ"ז תמוז תרמ"ז, תאומה לאחיה אהרן, נפטרה אחרי 3 שבועות, ביום י"ח מני"א תרמ"ז. 10. מרת חנה [HANI] נולדה ביום ל' חשוון תרמ"ט. נישאה לבן דודה ר' אברהם יהודה ב"ר מיכאל יצחק קאלמאן, להלן. 11. [ZSANI] נולדה ביום י"ט חשוון תרנ"א, נפטרה תינוקת בת 10 חדשים, ביום י"ח מני"א תרנ"א. 12. ר' דוד דוב [DAVID HENRIK] נולד ביום ה' תמוז תרנ"ב. הקים משפחה עניפה כדלהלן. 13. שלמה [SALAMON] נולד ביום י"ד שבט תרנ"ד, נפטר תינוק בן 5 חדשים ביום י"ז סיון תרנ"ד.

1. בתם מרת אסתר פראדל רענער

נולדה ביום י"ד טבת תרל"ח, נישאה לר' שמשון רענער ב"ר רפאל, נהרגו עקדה"ש הם וצאצאיהם א. ר' שלמה כבר היה נשוי עם ילדים. ב. מאיר. ג. יצחק יום השנה ערב פסח תש"ד. ד. מרת רחל עם בעלה ר' בונם רוזנפלד גרו בעיר אדא עם 4 ילדים. ה. מרת מלכה ובעלה למשפחת בריינדס עם ילדים. ו. מרת שיינדל ובעלה ותינוק בן 10 חדשים, ביום י"ח תמוז תש"ד הי"ד, ז. דבורה נולדה בשנת תרס"ה, נפטרה בגיל 15 שנה ביום י"ד ניסן ערב פסח תר"פ נטמנה בבית העלמין האורתודוקסי בווייצן קבר מס' 80.

ר' שמשון רענער

ובחסדי שמים נשארו לפליטה :

ח. מרת הינדל בת ר' שמשון ומרת אסתר פראדל רענער נולדה ביום י"ב שבט תרע"ב בווייצן, עברה את שנות הזעם וגם היתה באושוויץ, התחזקה באמונתה ובחסדי ה' ניצלה וגם הצילה את אחותה שרה. נישאה בר"ח אלול תש"ז בווייצן לר' יוסף ב"ר מאיר גאלדשמיעד נולד ביום כ"ה אדר תרס"א בעיר שארוואר ליד סאמבאטהעלי, ר' יוסף היה במחנה עבודה ומסר נפשו לעוד כמאה וחמישים איש שהיו אתו במחנה, כאשר פעל עבורם לחופש של 36 שעות כדי לקיים את צום יום

ר' יוסף גאלדשמיעד

כיפור עם התפילות למהדרין, על אף שמפקד המחנה לא רצה לאשר ואמר: אתם תעבדו כמו כלבים, והוא הצליח להשיג רשיון ע"י המפקדים הגבוהים. כן היה חוסך אוכל מפיו וחילקם לאחרים כדי לקיים נפשם. איבד אשה ושלושה ילדים והתחזק באמונה, אחר נישואיו גר בשארוואר עד יום ראשון

של חנוכה תשי"ז, שאז התאפשר להם לברוח ונסעו לווען, שם שהו 7 חדשים עד שקיבלו היתר כניסה לארה"ב, היה מחשובי המתפללים בבית המדרש עדת יראים וויען, נפטר ביום כ"ח אייר תשנ"א. זוג' מרת הינדל נפטרה בשם טוב ובשיבה טובה ביום ב' דר"ח חשון תש"ע, נטמנו בבית החיים עדת יראים וויען. צאצאיהם: 1. מרת עלקא תחי'. בתה מרת אסתר פראדל. בעלה ר' יהושע דוד ברוידא. 2. ר' שמשון.

ט. מרת אהובה (אילונה) בת ר' שמשון ומרת אסתר פראדל רענער, נולדה בווייצן ביום א' אייר תרע"ד, עברה את מאורעות השואה כשנה באושוויץ, וכבר היתה כמה פעמים בסכנת נפשות ממש. לאחר השחרור ע"י האמריקאים הייתה כשנה בבית חולים בשבדיה בעיר שטוקהולם עד שהבריאה, בשנת תש"ו עלתה לארץ ישראל

ר' יהושע שטרנר

והוגלתה ע"י האנגלים לקפריסין. בעלה ר' יהושע (פערי) ב"ר חיים שטרנר נולד בווייצן ביום ו' ניסן תרס"ו וכבר עלה לאר"י בשנת תרצ"ו, נסע עם רב מאר"י לקפריסין להינשא, אח"כ גרו בירושלים. ר' יהושע פערי נפטר ביום כ"ה כסלו תשנ"א, זוג' נפטרה ביום ב' כסלו תש"ס, נטמנו בהר תמיר ירושלים. הורי: 1. מרת אסתר שרה תחי'. נישאה לר' אהרן סלמון ב"ר זאב נולד ה' חשון תש"ז, נפטר במיטב שנותיו ביום ל' חשון תשס"ז, נטמן בהר תמיר. הורי: א. ר' ניר. זוג'

מרת דנה לבית אוחיון. ב. מרת גלית אשת ר' שאול לרמן. ג. ר' יניב. זוג' מרת הדר לבית קריצמן. 2. מרת לאה תחי'. נישאה לר' יוסף דרטלר נולד ה' שבט תש"י, נפטר במיטב שנותיו ביום כ"ו תשרי תשס"ח נטמן בהר תמיר. הורי: א. ר' אליעזר. זוג' מרת קרן לבית דסה. ב. מרת ענת אשת ר' בועז גזי. ג. ר' גיא. זוג' מרת אורלי לבית דרמוני. ד. ר' אסף. זוג' מרת אשובה לבית בוצ'קו. 3. ר' חיים. זוג' מרת רבקה לבית כהן. הורי: א. מרת רותי אשת ר' אביעד לוי. ב. מרת עירית אשת ר' אביעזר סיוול. ג. ר' רוני. זוג' מרת שלומית לבית צור. ד. מרת תמי אשת ר' אברהם בוצ'קו. ה. אורלי.

י. מרת שרה בת ר' שמשון ומרת אסתר פראדל רענער נולדה בווייצן בשנת תרפ"א, נישאה אחרי השואה בווייצן, לבן דודה השני ר' ישעיה יהודה רייכנברג ב"ר יצחק ומרת מלכה [בת ר' מאיר הירשפלד ז"ל מרת שיינדל בת ר' דוד דוב הערמאן], ב"ר שלום צבי ומרת זיסל בת ר' דוד דוב הערמאן, נשלח למחנה העבודה באוקריינא, ובישל רק מאכלים כשרים ובזה הציל את כל המחנה ממאכלות אסורות. ר' ישעיה יהודה היחיד ששרד בחסדי ה' מכל משפחת ר' יצחק רייכנברג, שנעקדו עקד"ה בשואה הי"ד. בווייצן נולדו להם 3 ילדים הי"ו, בשנת תשי"ז הצליחו בחסדי ה' לצאת מהונגריה והגיעו לארה"ב שם נולדה בתם הרביעית תחי'. נפטר ביום ב' אלול

תשמ"ד, זוג' מרת שרה נפטרה ביום כ"ח שבט תשס"ז, נטמנו בבית החיים עדת יראים וויען [עליהם בהרחבה בעלי זכרון 10 עמוד ע"ב-ע"ג]. צאצאיהם: 1. ר' **יצחק**. זוג' מרת רחל לאה לבית געליס, מונסי. הורי: א. מרת דבורה שיינדל אשת ר' חיים שמעון ניימאן. ב. ר' יונתן צבי. זוג' מרת ברכה לבית גאטעסמאן. ג. מרת אסתר רבקה אשת ר' שמחה יודא רוזנבאום. ד. ר' שלום אליעזר. זוג' מרת הינדא ניסל לבית גרין. 2. ר' **שמשון**. זוג' מרת חנה לבית קליין, בורו פארק. הורי: א. מרת גיטל מלכה אשת ר' ישראל פרלשטיין. ב. מרת זיסל גאלדא אשת ר' יוסף אליעזר רימפלר. ג. מרת אסתר פראדל אשת ר' חיים מאיר פרידמן. ד. מרת מרים רחל אשת ר' יצחק לייטמן. ה. ר' ישעי' יהודא. זוג' מרת חיה עדינה לבית שורין. ו. מרת שושנה דבורה אשת ר' מנחם ישראל הופמן. 3. מרת **מלכה** אשת ר' **יהושע יחיאל נוימאן**, קליוולאנד. הורי: א. ר' שלמה מאיר. זוג' מרת בילה לבית ברקני. ב. מרת אסתר רחל אשת ר' יצחק דויטש. ג. ר' רפאל בנימין. זוג' מרת דינה פריידא לבית לאנג. ד. מרת חיה הינדל אשת ר' שאול וואלהענדלער. ה. מרת יהודית אשת ר' דוד דשקובי. 4. מרת **אסתר פראדל** אשת ר' **גרשון משה אברהם קליין**, מונטריאל. הורי: א. מרת חיה שיינדל אשת ר' דוד גרוס. ב. מרת פייגא מלכה אשת ר' גרשון שמשון פרידמן. ג. מרת זיסל אשת ר' יצחק לעפקאוויטש. ד. ר' יהודא. זוג' מרת שיינא רחל לבית ווייס. ה. מרת רבקה אשת ר' אברהם יהושע גרוסנט. ו. מרת רחל אשת ר' אלימלך גרינבאום. ז. ר' ישעי'. זוג' מרת חנה ריזל לבית רייכארד. ח. ר' יוסף. זוג' מרת חנה רבקה לבית בוכינגר.

3. בתם מרת דבורה [באריש] דויטש

נולדה בווייצן ביום כ"א סיון תר"מ להוריה ר' בנימין ומרת שרה קאלמאן, נישאה לר' **צבי דויטש** נולד בשנת תרכ"ה וגר בבודאפעסט, נפטר שם בגיל 70 בשנת תרצ"ה. מרת דבורה עלתה בשנת תש"ט לארץ ישראל עם בתה בלימי. בסוף חייה היתה בבית אבות בפרדס חנה. נפטרה בגיל 92 בשנת תשל"ב.

נולדו להם בבודאפסט א. שוני... ב. מוצי מיקלאש הי"ד. ג. מרת **בלימי** [אליזבת] נישאה לר' **וילי קליין**, נולדו להם באר"י 1. גורי נפטר בגיל שלש ממחלת פוליו, 2. דוד גר בארה"ב. ד. מרת **יפה שיינדל** [מגדה] נולדה בשנת תרע"ו. נישאה בבודאפסט בשנת תש"ב לר' **אלכסנדר** ב"ר מרדכי **בוגלר** ומרת רייזל [לבית איצקאוויטש], נולד ביום ט' אייר תרע"ד בעיר קערעסטיר, זכה בילדותו להיות הרבה בביתו של הרה"ק רבי ישעי'לע קרעסטירער זי"ע ולשמשו, כמה שבועות אחרי נישואיו נשלח למחנה עבודה בכפייה, שם נלקח בשבי הרוסי לסיביר לתקופה של שש שנים, עבד שם במטבח ובעז"ה הצליח להתיידד עם מפקד המחנה אשר עזר לו לשרוד את התקופה הקשה, אחרי השבי חזר לבודאפסט ומצא את זוג' אשר ניצלה בחסדי ה', עלו לארץ ישראל בשנת תש"ט, תחילה גרו ביפו אחרי כמה שנים

עברו לבאר שבע. ר' אלכסנדר נפטר ביום ט"ו אלול תשנ"ט, מרת מגדה יפה נפטרה ביום א' ניסן תשס"א, נטמנו בהר המנוחות הורי: 1. ר' מרדכי. זוג' מרת מרים לבית ווייס. 2. ר' נח נולד ביום י"ג חשון תשט"ו, נשא את מרת צפורה לבית שוורץ נולדה ה' שבט תשי"ח. נישאו בשנת תשמ"א בבאר שבע. ר' נח נפטר ביום ז' מנ"א

תשע"ג, זוג' מרת צפורה נפטרה ביום כ"ב אלול תשע"א נטמנו בבית החיים בבאר שבע. הורי: א. ר' אושרי. זוג' מרת חיה מושקה לבית אליטוב. ב. ר' רז. זוג' מרת חיה מושקה לבית אלישבץ.

4. בנם ר' מאיר יודא קאלמאן

ב"ר בנימין ומרת שרה קאלמאן, נולד ביום ו' כסלו תרמ"ב. נפטר בלי צאצאים ביום ח' טבת תרפ"ה, בגיל 43, נטמן בבית העלמין האורתודוקסי בווייצן קבר מס' 108 [109], וזה נחרט על מצבתו: פ.נ. / איש יקר צעיר בשנים / כ"ה מאיר יודא קאלמאן ע"ה / מהונו ... / אף החזיק תלמידי חכמים / ישר הלך בדרך תמים / רבו כאביו וסבל יסורים / יטהרו ויכפרו כל הכתמים / ויכניסוהו למקום תמימים וישרים / דלפה נפשו באחרית הימים / אשר הלך בלא בנים / נפטר בן מג שנה ח טבת תרפה / שם אמו שרה ע"ה / תנצבה.

6. בנם ר' שמואל קאלמאן

ב"ר בנימין ומרת שרה קאלמאן, נולד בווייצן ביום ב' אלול תרמ"ד. מחשובי הבעלי

ר' שמואל קאלמאן

בתיים בקהילת ווייצן, ומבאי ביתו של המרא דאתרא הגאון ר' ישעי' זילברשטיין זצ"ל, היתה לו מאפיית המצות בווייצן בהשגחת הרב, בשנותיו האחרונות של המרא דאתרא כשכבר היה חולה, היה ר' שמואל בקביעות לוקח אותו עם הכסא לבימה לעליה לתורה, תפילתו בכוונה כמונה מעות. נשא בזיו"ר את מרת יטל בת ר' אליעזר נויפעלד מנכבדי העיר וינה, [חתן ר' אהרן הלוי ברייער [שישא] חתן ר' שמואל דויטש חתנו של הרה"ג ר' מרדכי טאסק רב"ד פרשבורג חתום על כתב הרבנות של פרשבורג להחת"ס זיי"ע] עקב מחלתה נסעה לעיר הבירה וינה ושם נפטרה ונטמנה ביום ג' אייר תר"פ.

מזיווג זה נולדו: 1. הילד אהרן דוד נולד תרע"ה נפטר בן שמנה שנים ביום י"ח ניסן חוה"מ פסח תרפ"ג ונטמן בבית החיים האורטודוקסי בווייצן קבר מס' 319. 2. מרת **אסתר פראדל**, נולדה ביום הכיפורים תרע"ד בעיר ווייצן, נישאה ביום ט"ז מני"א

ר' יעקב קאפל רוזנברג

תש"ו לר' **יעקב קאפל** [פריצי-פריגיש] **רוזנברג**, נולד בשנת תרס"ו בשאלגוטאריאן שבהונגריה לאביו ר' יהושע דוד, למד בישיבה בעירו אצל הדיין דמתא הרה"ג ר' זאב וואלף גינצלר זצ"ל. זכה ללון תקופה ארוכה אצל רב העיר הגאון ר' משה דייטש זצ"ל שנשאר אלמן שנים רבות, ותמיד סיפר: שהיתה בבית הרב רק מיטה אחת והרב הורה לו לישון עליה, והיה מתעורר מדי פעם ותמיד ראה את הרב יושב ע"י השולחן עם נר דולק ולומד, ומעולם לא ראה את הרב עולה על מיטה. בשנים אלה התעצב דמותו בחוסן

ובתעצומות נפש שנזקק להם בשנות השואה אשר הוא היה מהאודים המוצלים מאש וקיבל דין שמים באהבה. בשנת תרצ"ה נשא בזיוו"ר את מרת ליבע בווייצן ונולדו לו שני ילדים הינדל וישראל צבי אשר ניספו עם אמם באושוויץ הי"ד. לאחר שניצל בחסדי שמים בניסי ניסים, וכשוך המלחמה נשא בזיוו"ש את מרת אסתר פראדל, חזר לווייצן, היה נוסע יום יום מעירו לבודפסט מרחק 35 ק"מ בקור 25 מעלות מינוס כדי לא לעבוד בש"ק ח"ו, מה שגרם לו לקבל משכורת רעב. בשנת תשט"ז הצליחו לצאת מהונגריה, וביום ג' אדר א' הגיעו לא"י, קיבל דירה בנהריה אך בשל התנאים הרוחניים הסביבתיים ויתר על הדירה ועבר לירושלים בלא שום אמצעים, ושם החל את חייו מחדש. עבד ביושר במסירות ונאמנות בבית חרושת "אטס" למשקאות ויינות שהיה בבעלות ר' ירמי' טסלר, תוך קביעות עיתים לתורה בשיעור היומי של הגרי"ד גולדשטיין זצ"ל, בביהכ"נ פרעשבורג במא"ש, שם גם קבע מקום תפילתו עשרות שנים. היה מוותיקי מעתיקי ומנחילי נוסח התפילה, מנהג ומסורת יהדות הונגריה. משכים ומעריב לבתי כנסיות ומדרשות. גם התפלל בבית מדרשו של הגרי"ש אלישיב זצ"ל. בעשור האחרון לחייו עבר לגור בפתח תקוה שם נפטר בשיבה טובה, ביום ט"ז כסלו תשס"ג, ונטמן בחלקת הקבר אשר כרה לו בחייו בהר המנוחות בירושלים. זוג' מרת אסתר פראדל עברה את כל מאורעות השואה וניצלה בניסי ניסים, ותמיד אמרה שבזכות דאגתה כאם לאחיה ואחיותיה היתומים מאמם, זכתה להינצל ולהקים משפחה, נפטרה ביום י"ג שבט תשס"ט ונטמנה ליד קבר בעלה בהר המנוחות.

הורי: **א.** הרב **יהושע דוד רוזנברג**. זוג' מרת ברכה בת ר' שלמה אריה וייס מנתניה (מהעיר דונה סערדהאעל). הורי: 1. אהרן שמחה. 2. מרת נחמה אשת ר' יעקב חלופסקי. 3. ר' שמואל. זוג' מרת מרים לבית הרמן. 4. מרת שרה אשת ר' שמואל חיים וייספיש. 5. ר' מרדכי. זוג' מרת חסידה לבית בורובסקי. 6. ר' אליעזר. זוג' מרת

רות לבית פרקש. 7. מרת רייזל שושנה אשת ר' יהודה רוזנברג. 8. ר' ישראל. זוגי מרת רבקה לבית שפירא. 9. ר' משה. זוגי מרת רבקה לבית פישר. ב. הרב שמואל רוזנברג. זוגי מרת חנה בת ר' יעקב משה גרינבאום. הורי: 1. ר' ישי. זוגי מרת אסתר לבית טאובר. 2. מרת יעל אשת ר' בניה זאבי. 3. חגי מחבר הספרים רינת שושנים על תלמוד ירושלמי. ג. מרת **יטל איטה** אשת ר' יחיאל חיים צימנט. הורי: 1. מרת רבקה

אשת ר' אוריאל ירחמיאל רוט. 2. מרת אסנת אשת ר' דוד אריה הלוי גוטפרינד. 3. ר' בנימין. זוגי מרת שלומית לבית שפיגל. 4. ר' רועי. זוגי מרת שיר לבית המבורגר.

לאחר פטירת זוגי הראשונה מרת יטל, נשא ר' שמואל ב"ר בנימין קאלמאן בזיווי"ש את מרת **הינדל** בת ר' מאיר ומרת רייכל **קאמער**, נפטרה כ"ה מנחם אב ת"ש, ונטמנה בבית העלמין האורטודוקסי בווייצן קבר מס' 280. ר' שמואל נהרג עקדה"ש בשואה הי"ד, מזיווג שני זה נולדו לר' שמואל, 1. הילדה הרכה רבקה נפטרה י"ג תמוז תר"ץ ונטמנה בבית העלמין האורטודוקסי בווייצן קבר מס' 346. 2. הבחור בנימין נפטר אחרי השחרור על אם הדרך ביום י"ג אייר תש"ה בדרכו חזרה לביתו. 3. שרה. 4. ראכל נעקדו עקדה"ש י"ח תמוז תש"ד. הי"ד.

ובחסדי ה' נשאר ליליטה: 5. מרת **אדית בלומה** בת ר' שמואל קאלמאן, נישאה לר' **נתן חיים רוזנברג** אחיו של ר' יעקב קאפל רוזנברג שהוזכר למעלה, עלו לארץ ישראל בשנת תש"ח, תחילה גרו בירושלים, בשנת תש"ך עברו לפתח תקוה, ר' נתן חיים נפטר בחוה"מ פסח תשנ"ח. זוגי מרת אדית בלומה נפטרה ביום כ"ג אד"א תשס"ו,

ר' מאיר קאלמאן

נטמנו בבית החיים סגולה בפתח תקוה. הורי: א. מרת נחמה (קלרה) תחי' נישאה בזיווי"ר לר' משה חיים נבון (מנדזייצקי), נפטר ביום ו' מנ"א תשמ"ט נטמן בסגולה. הורי: 1. מרת תמר אשת ר' מנחם קסירר. 2. ר' אליהו. זוגי מרת מירב לבית גולדרייך. 3. ר' אלעד שמואל. זוגי מרת אורית לבית וולקוביץ. 4. יובל יהושע דוד. מרת נחמה (קלרה) נשואה בזיווי"ש לר' צבי נווה הי"ו.

6. ר' **מאיר** ב"ר שמואל ומרת הינדל קאלמאן נולד בווייצן ביום כ' מנ"א תרפ"ג, רבות רעות שבעה נפשו בשנות הזעם,

נשלח למחנות העבודה והיה ביחד עם כ"ק האדמו"ר מערלוי זצ"ל, בגבורה ובמסירות נפש שמר גם שם על השבת ונזהר ממאכלות אסורות ובחסדי ה' ניצל. נשא בבודאפסט ביום ר"ח כסלו תשי"ט, את מרת חנה בת ר' אליהו קליין, עד תשי"ט שהה בבודאפסט שם נולדו לו שני ילדים, ואז הצליח לצאת משם והגיע לארה"ב, היה מתפלל בבית המדרש סאמבאטהעלי ובבית המדרש עדת יראים

וויען, תפילתו בכונה כבן המתחטא לאביו, סמל ודוגמה לשמור על קדושת בית המדרש, היה תמיד מעשרה ראשונים לתפילה, כיתת רגליו לשיעורי תורה, נפטר ביום ט"ו כסלו תשע"ד. זוגי מרת חנה בת הרה"ח ר' אליהו קליין היי"ד וזוגי מרת זיסל בת הרב ר' דוד קעסטנבוים חתן הרה"ק רבי נפתלי

הירצקא מראצפערט זי"ע, נולדה ביום י"ח טבת תרפ"ד, עברה את שנות הזעם ברוב צער, מסרה נפשה והצילה נפשות, הגיעה לאושוויץ והתחזקה בבטחונה בה' באמונה ובגבורה, הגיעה שם לבית החולים ואחת האחיות ריחמה עליה וסידרה לה להגיע לבית החולים בשווייץ וכך זכתה בחסדי ה' להינצל. נפטרה בש"ט ובשיבה טובה ביום י"ד סיון תשע"א. נטמנו בבית החיים עדת יראים וויען ניו ג'רזי.

- צאצאיהם: א. מרת זיסל הינדל אשת ר' יצחק הלוי איצקאוויטש. הורי: 1. מרת שרה לאה אשת ר' מאיר חיים שמלצר. 2. ר' מנחם שאול יחזקאל. זוגי מרת רחל לבית האפמאן. 3. מרת אסתר פראדל אשת ר' חיים יקותיאל ליכטנשטאטער. 4. מרת ליבא גיטל אשת ר' דוד ישעי' הכהן פישער. 5. ר' אלי' חיים. זוגי מרת מרים אסתר לבית קעניג. 6. ר' יונה צבי. זוגי מרת הענא בת שבע לבית סיגלער. 7. ר' שמואל. זוגי מרת שיינדל פרומעט גליקל לבית ראזנבערג. 8. מרת מרים פערל אשת ר' דוד צבי יהודא וואלטער. 9. מרת בלימא אשת ר' משה לייב פישל. ב. ר' שמואל קאלמאן. זוגי מרת הינדא לבית שיינפעלד הורי: 1. ר' אברהם צבי. זוגי מרת סלאווא לבית גרין. 2. מרת זיסל אשת ר' משה יונה בראון. 3. מרת פרומעט אשת ר' שלמה קאהן. 4. מרת רחל אשת ר' שלמה דעבלינגער. 5. ר' מרדכי. זוגי מרת זיסל לבית בריל. 6. מרת דבורה אשת ר' יוסף בערקאוויטש. ג. מרת שרה רחל אשת ר' נפתלי בנימין הלוי הורוויץ. הורי: 1. מרת הינדל אשת ר' מיכאל משה אהרן

באקאן. 2. מרת לאה אשת ר' אהרן דוד שווארטץ. 3. מרת מרים זיסל אשת ר' הרש קאפל לעמל. 4. ר' יצחק יעקב. זוגי מרת שרה לבית קעסלער. 5. ר' שמואל. זוגי מרת דבורה לבית קעסלער. 6. מרת בריינדל דבורה אשת ר' צבי הרש גוטמאן. 7. מרת בלימא אשת ר' מאיר יוחנן ליכטנשטאטער. 8. מרת פריידא רויזא אשת ר' ישראל מנדלבוים. 9. מרת עטיל אשת ר' יהושע פירר.

10. בתם מרת חנה קאלמאן

בת ר' בנימין ומרת שרה קאלמאן, נישאה לבן דודה ר' אברהם יהודה ב"ר מיכאל יצחק קאלמאן, יותר פרטים עליהם ראה להלן מס' 4, אצל משפחת ר' מיכאל יצחק קאלמאן.

12. בנם ר' דוד דוב קאלמן

ר' דוד דוב קאלמאן

ב"ר בנימין ומרת שרה קאלמאן, נולד בווייצן ביום ה' תמוז תרנ"ב. נשא את בת דודתו מרת **ציפערל** בת ר' מיכאל יצחק קאלמאן. נהרגו עקדה"ש בשואה הי"ד, ר' דוד דוב הגיע לאושוויץ וקיבל מס' 66382, יש מסמך מאושוויץ מתאריך כ"ה תמוז תש"ד - 16,7,44, משם נשלח למחנה בוכנוואלד, יש עדות של הגאון ר' יצחק דוד פרידמן זצ"ל שראה אותו בשבת בראשית תש"ה בבוכנוואלד, משם נשלח למחנה ברגן בלזן ושם נחלה, יש בידי המשפחה מסמכים עם חותמת מבית חולים בברגן בלזן מחודש ינואר 1945, היא-ר צייט של ר' דוד דוב נקבע ע"י הגה"צ הי"ווי

יוסף" מפאפא זי"ע, שביום י"ד שבט תש"ה כבר לא היה בין החיים, הי"ד. זוגי מרת ציפערל יחד עם 4 מצאצאיהם נהרגו עקדה"ש ביום י"ח תמוז תש"ד הי"ד. נולדו להם 9 ילדים: 1. רייצל נפטרה בנערותה ביום ד' אדר תרצ"ד ונטמנה בבית העלמין בבודאפט. 2. שלמה צבי. 3. אסתר. 4. לאה. 5. חיים. ארבעה

4072
 KL: Buchenwald *Ungar. Jude*
 1939-1941
 0053824

Häftlings-Personal-Karte

Fam.-Name: <u>Kolman</u>	Oberstellt: <u>10.7.44</u> an KL	Personen-Beschreibung:
Vorname: <u>David</u>	am: <u>Buchenwald</u>	Größe: <u>168</u> cm
Geb. am: <u>20.9.1891</u> in: <u>Uc, Tom Pest</u>	am: <u>Buchenwald</u>	Gestalt: <u>müßig</u>
Stand: <u>Wid.</u> Kinder: <u>8</u>	am: <u>Buchenwald</u>	Gesicht: <u>blau</u>
Wohnort: <u>Uc, Tom Pest</u>	am: <u>Buchenwald</u>	Augen: <u>blau</u>
Strasse: <u>Uc, Tom Pest</u>	am: <u>Buchenwald</u>	Nase: <u>gerade</u>
Religion: <u>ev.</u> Staatsang: <u>Ungarn</u>	am: <u>Buchenwald</u>	Mund: <u>ger.</u>
Wohnort d. Angehörigen: <u>Friedau</u>	am: <u>Buchenwald</u>	Ohren: <u>gerade</u>
<u>Elisav. A. geb. Kolman</u>	am: <u>Buchenwald</u>	Zähne: <u>gut</u>
<u>Elisav. A. geb. Kolman</u>	am: <u>Buchenwald</u>	Haare: <u>braun</u>
<u>Elisav. A. geb. Kolman</u>	am: <u>Buchenwald</u>	Sprache: <u>Ungar, deutsch</u>
Eingewiesen am: <u>10.7.44</u>	am: <u>Buchenwald</u>	Bes. Kennzeichen: ☒
durch: <u>Rosenfeld</u>	am: <u>Buchenwald</u>	Charakt.-Eigenschaften:
in KL: <u>Feld, Ungar. Jude</u>	Entlassung:	Sicherheit b. Einsetz:
Verurteilt:	am: <u>Buchenwald</u> durch KL	mit Verfügung v.:
Grund:	Strafen im Lager:	Bemerkung:
Art:	Grund:	Art:
Bemerkung:	Bemerkung:	Bemerkung:

KL-B-2 44 Buch.wald
 11460

מסמך של ר' דוד דוב קאלמאן ממחנה בוכנוואלד

Alleg. Buch
Konzentrationslager   Am 04. Juli   Ge. Nr. 46.382

Name und Vorname: **KOLMAN David**   Ghetto: **Ungarn**
 geb. am: **20.6.1892 in Vác, Neu-Pest**
 Wohnort: **Vác, Graf Csaky Str. 37**

Rasse: **Slavisch**   Religion: **M.H.S.**
 Staatsangehörigkeit: **Ungarn**   Stand: **VOM**

Name der Eltern: **Vater: Dávid Benkó, vord. 1924 in Rasse: VOM**
Mutter: Rozsalya, geb. Holnassy, vord. 1923

Name der Ehefrau: **Cecilia W., geb. Kolman**   Rasse:
 Wohnort: **37 Graf Csaky Str. KÖL Annschütz**

Kader: **8 (9-22)**   Alltäglicher Erzieher der Familie oder der Eltern:
 Weiterbildung: **6.H.E. Volksschule**

☉ **Militärleistungen:**
 Kriegsdienstzeit: **3 Jahre**   von - bis: **1918-19**
 Größe: **168**   Gewicht: **mittel**   Haare: **lang**   Augen: **blau**
 Nase: **gerade**   Mund: **gut**   Ohren: **abw.**   Zähne: **schön**
 Haare: **braun**   Sprache: **ungarisch, deutsch**

☉ **Blutgruppe:** **B**
 Anmerkende Krankheiten oder Operationen: **Keine**

☉ **Besondere Kennzeichen:**
 Tätowierungen:
 Vollbild: **3.7.1924 in Vác**
 1. Mal eingetragt: **17.7.44 KL Au**   2. Mal eingetragt: **16.5.45 KL Au**
 ☉ **Blutverwandte:** **KL Annschütz**
 Grade:
 Parteigebühren:
 Weibliche Personen:
 Mütter v. Untergrundkellern:
 Kfz-Nummern:
 Öffentliche Verordnungen:
 10. Bei dieser Eingetragenen werden, dass keine Bestrafung wegen inhaltlicher Unrichtigkeiten erfolgt, wenn sich die obigen Angaben als falsch erweisen sollten.

K. S. S.
David Kolman
 Der Lagerkommandant

ילדים אלו נהרגו עקדה"ש בשואה הי"ד. נשארנו לפליטה: 6. ר' בנימין. 7. מרת שרה. 8. ר' מאיר יהודה. 9. מרת דבורה. אשר ניצלו בניסי ניסים מהשואה האיומה, ובס"ד 3 מהם זכו להקים משפחות עניפות, חסידים ואנשי מעשה, מרביצי תורה, בעלי צדקה וחסד, בעלי בתים חשובים כדלהלן:

6. ר' בנימין ב"ר דוד דוב ומרת ציפערל קאלמאן, נולד בווייצן ביום כ"ד אייר תרפ"ג, למד בישיבת פאפא אצל ה"ויגד יעקב" ובנו ה"ויחי יוסף" ז"ל, עבר את השואה במחנות עבודה ובחסידי ה' ניצל בניסי ניסים, היה מיוחד עם כ"ק האדמו"ר מערלוי זצ"ל, נשא בשנת תש"ח בדעברעצין את מרת יענטע

ר' בנימין קאלמאן

מסמך של ר"ד קאלמאן ממחנה אושוויץ

דרעזיל תחי

בת ר' אליעזר ומרת גאלדא לאה בראון מדעברעצין. מרת יענטע דרעזיל תחי כבר היתה בקרון הרכבת בדרך לאושוויץ, ובחסידי ה' ניצלה בניסי ניסים כאשר הפציצו את פסי הרכבת, בשנת תש"י נסעו לארץ ישראל וגרו בירושלים, בשנת תשי"ז הגיעו לברוקלין. ר' בנימין היה תלמיד חכם שהקדיש שעות ביום ללימוד התורה ביגיעה בבוקר לפני צאתו לעבודה, ובשבו לא פנה לביתו רק נכנס לבית המדרש לעוד כמה שעות, היה דבוק בצדיקי הדור, מדי שבוע היה לומד כל האור החיים הקדוש על הפרשה וספרי חסידות, כל שיח אתו אחרי כמה רגעים היה מוביל לדברי תורה, היה מסביר פנים לכל אחד קטן כגדול. נלב"ע בגיל 63 ביום ב' מר חשון תשמ"ו, נטמן בבית העלמין פאפא בניו ג'רזי. צאצאיהם:

- א. ר' אליעזר הי"ו. זוג' מרת שרה תחי לבית בוכנינגער ברוקלין. הורי: 1. ר' שלמה זלמן. זוג' מרת חיה גיטל לבית שאמואל. 2. ר' חזקי פיבל. זוג' מרת מלכה תמר חיה לבית דייטש. 3. ר' דוד דוב. זוג' מרת שבע ריזל לבית שפיטצער. 4. מרת פראדל אשת ר' ישעי יצחק צבי בויס. 5. מרת ציפערל רבקה אשת ר' מיכאל דוב לעפקאוויטש. 6. ר' משה צבי אלימלך. זוג' מרת לביאה לאה לבית ווייס. 7. ר' יואל. זוג' מרת חיה פייגא לבית מאנדל. 8. מרת רייזל אשת ר' יואל כץ. 9. מרת דבורה

אשת ר' יואל מנחם יהודה גאנדעל. 10. מרת גיטל אשת ר' לוי יצחק שטראסער. 11. בנימין. 12. ר' ישעי'. זוגי מרת איידל הענדל לבית רובין. 13. מרת רחל אשת ר' אהרן ראטבארד.

ב. מרת **ציפערל** תחי' אשת ר' יצחק מאיר בערגער הי"ו ברוקלין. הורי: 1. ר' אליעזר חיים. זוגי מרת גיטל לבית שיף. 2. ר' דוד שלמה יהודא. זוגי מרת מרים רויזא לבית בוקסבאום. 3. ר' מיכאל. זוגי מרת מלכה ראכל לבית פייער. 4. ר' אברהם אפרים. זוגי מרת חוה רחל לבית בלומנפעלד. 5. ר' יואל משה. זוגי מרת שפרה מאטל לבית קעסטנבוים. 6. ר' יוסף צבי אלימלך. 7. ר' יעקב וואלף. זוגי מרת פרומעט אסתר לבית מאשאקאוויטש. 8. ר' בנימין. זוגי מרת שיינדל פערל לבית וויינבערגער. 9. אהרן ברוך.

ג. מרת **חיה שרה** תחי' אשת ר' יעקב דרעזדנער הי"ו ברוקלין. הורי: 1. ר' דוד דוב יהודא. זוגי מרת רייזל לבית פריעדמאן. 2. ר' יהושע העשיל יקותיאל. זוגי מרת פעסל חנה לבית אינדיק. 3. מרת מרים דבורה אשת ר' דוד אליעזר בנימין הלוי אבעלעס. 4. מרת רייזל אשת ר' יואל רייך. 5. מרת ציפערל הדס אשת ר' נתן מרדכי גרינפעלד. 6. ר' שמואל מרדכי יואל. זוגי מרת שרה לבית איינצווייג. 7. מרת פריידא תרצה אשת ר' שלמה דוב ווידער. 8. ר' בנימין. 9. ר' ישראל ברוך. זוגי מרת שאשע רייזל לבית שווימער. 10. מרת חנה רבקה אשת ר' שמואל מרדכי שטערן.

ד. ר' **דוד דוב** הי"ו. זוגי מרת זלאטא רייזל תחי' לבית פרענקל. הורי: 1. מרת דבורה אשת ר' אברהם פנחס פעלבערבוים. 2. ר' יוסף. זוגי מרת חיה שרה לבית ליכנטשטעטער. 3. מרת רבקה זיסל אשת ר' מיכאל דוב הכהן פישער. 4. מרת אסתר ציפערל אשת ר' ישראל חיים וועבער. 5. ר' בנימין. זוגי מרת חוה חיה לבית לוי. 6. מרת פייגא מלכה אשת ר' אברהם יוסף גרינבערג. 7. ר' מאיר. זוגי מרת טויבא לבית פעלבערבוים. 8. ר' אליעזר צבי. זוגי מרת חוה לבית לעבאוויטש.

ה. מרת **ליבא רבקה** תחי' אשת ר' חיים לייב קאללער הי"ו ברוקלין. הורי: 1. מרת ציפערל הדס אשת ר' יוסף וועבער. 2. גאלדא לאה.

ו. מרת **אסתר פראדל** תחי' אשת ר' משה יעקב שאלאמאן הי"ו ברוקלין, הורי: 1. ר' בנימין. זוגי מרת ברכה לבית קאהן. 2. מרת מרים אשת ר' יוסף שלום גאלדבערגער. 3. מרת דבורה שיינדל אשת ר' שלמה יואל קיש. 4. ר' אליעזר דוד שמעיה. זוגי מרת שרה לבית וויזענפעלד. 5. מרת ציפערל הדס אשת ר' יוסף פריעדמאן. 6. חוה יוטא. 7. יחזקאל שרגא. 8. רבקה.

ז. מרת **שרה** בת ר' דוד דוב ומרת ציפערל קאלמאן נולדה בווייצן, נישאה אחרי השואה לר' **אלכסנדר**

ברייער, מרת שרה נפטרה ביום י"ב טבת תשי"ד, נטמנה בבית העלמין בבודאפסט, לא היו להם צאצאים. ר' אלכסנדר הגיע לברוקלין ובנה ביתו מחדש ויש לו משפחה עניפה.

8. ר' **מאיר יהודה** הי"ו ב"ר דוד דוב ומרת ציפערל קאלמאן, זוג' מרת **פרומט** תחי לבית גראס ברוקלין. צאצאיהם: א. ר' **אהרן מנחם**. זוג' מרת אלטא שרה זיסל לבית ביללער. הורי: 1. ר' דוד צבי נפתלי. זוג' מרת רייזל לבית דייטש. 2. ר' אשר זעליג. זוג' מרת מרים לבית בראדי. 3. מרת טויבע אשת ר' משה קליין. 4. מרת ציפערל אשת ר' פנחס הכהן קאהן. 5. ר' לוי יצחק. זוג' מרת רחל לבית פישער. 6. ר' בנימין. זוג' מרת רבקה לבית לאווי. 7. יוסף. 8. דינה. 9. בריינדל. 10. חנה. ב. ר' **דוד דוב**. זוג' מרת חנה מרים לבית ברייער. הורי: 1. מרת רייזל אשת ר' שלמה קרעמער. 2. מרת ציפערל אשת ר' שמעון לעווי. 3. מרת דינה אשת ר' משה פריעדמאן. 4. ר' מרדכי. זוג' מרת ציפורה לבית בויער. 5. מרת פראדל אשת ר' משה זכריה שפיצר. 6. מרת שרה אשת ר' טוביה ליכטמאן. 7. יחזקאל. 8. יוסף. 9. דבורה. ג. מרת **ציפערל** אשת ר' יו"ט ליפא פישער, הורי: 1. ר' יואל. זוג' מרת טויבע לבית פילאפף. 2. מרת חנה רחל אשת ר' שמעון שאלאמאן. 3. ר' יוסף. זוג' מרת חיה לבית פרידמאן. 4. מרת דינה אשת ר' יהושע שפיטץ. 5. שמשון. 6. דוד דוב. 7. מענדל. 8. מרדכי צבי. 9. ישראל משה. ד. מרת **חנה רחל** אשת ר' שרגא יונתן הלוי גרינוואלד. הורי: 1. ר' דוד דוב. זוג' מרת רבקה לבית ווינגארטען. 2. ר' חיים. זוג' מרת שיינדל לבית גאנץ. 3. מרת עטל אשת ר' אברהם יצחק שווארץ. 4. דינה. 5. ציפערל. 6. לוי יצחק. 7. אהרן מנחם. ה. מרת **אסתר** אשת ר' יו"ט יהודה ליפא פייפער. הורי: 1. מרת דינה אשת ר' יוסף קליין. 2. מרת הינדא אשת ר' יונה קאליש. 3. ר' אהרן מנחם. זוג' מרת אסתר פראדל לבית פרידמאן. 4. ר' יוסף. זוג' מרת חיה שרה לבית בערקאוויטש. 5. משה. 6. חיה ציפערל. 7. דוד דוב. 8. יהושע. ו. ר' **יעקב** זוג' מרת רייזל לבית שאלאמאן הורי: 1. ר' אליעזר שידיו רב לו בהכנת המאמרים על משפחת הערמאן וצאצאיהם, והיה לי לעזר וסעד בכל שלבי עריכת המאמרים ובפרט במאמר זה, ותודתי נתונה לו על זה. זוג' מרת שרה ברכה לבית הרשקאוויטש. 2. ציפערל הדס. 3. חנה. 4. יוסף. 5. בלימה. 6. אהרן מנחם. 7. גיטל.

ר' גרשון הלוי אבעלעס

9. מרת **דבורה** בת ר' דוד דוב נולדה בווייצן ביום ד' טבת תרפ"ח, נישאה בווייצן ביום א' ויגש ב' דר"ח טבת תשי"ט לר' **גרשון הלוי אבעלעס** נולד בקאפאוואר ביום ד' טבת תרפ"ו לאביו הרה"ח ר' דוד אליעזר מגזע הנודע ביהודה, ר' גרשון היה תלמיד מובהק להרה"צ ר' אברהם צבי אונגאר זצ"ל רב"ד

קול שישן קול חדש

קול שישן קול חדש

למול טוב

דגנו מתכבדים בזה לקרוא את יורדנו וארבענו לביא לקחת חבל ביום שמתחננו בבליקה

היה זה הדין מידת גרושון י"ט

התעלה חנה ומעלתה ביום א פרישת ויש בו דרית מבת ז' דהנביה הבעשט לטספרים (1949 januar 2) בשעה 1:34 אדוע בענין וואישענן וינא ואייה ביום שמתחננו נטיב גמולכם כרב תודתה - דימשתה דהני בשעה

מרת חנה משה

מרת חנה משה

מרת דוד אליעזר אבעלעם ז"ל מרת דוד רוב קאלמאן ז"ל

KOLMAN ELLA
és
ABELESZ GYULA

szeretettel meghívják 1949. évi január hó 2-án, vasárnap délután 1/24 órákor Vác-on, Köztársaság útja 37. szám alatt tartandó esküvőjükre.

Vác—Kapunvár, 1948 december.

Sürgény cím: Kolman, Vác, Köztársaság útja 37

הזמנת חתונה של ר' גרשון הלוי אבעלעס

קאפאוואר מח"ס "מחנה אברהם", עבר את השואה וניצל בחסדי שמים. בשנת תש"ט לאחר נישואיו עבר ללונדון, ועל אף שהיה איש יגיע כפיים הקדיש כל יום שעות ללימוד, כל בוקר קם באשמורת והכין עצמו לתפילה בלימוד ואמירת תהלים, מאד דייקן בזמן, וקבע כמה שיעורים ביום, מגבאי בית המדרש סאטמר, אהוב מאד על הבריות, החדיר בצאצאיו תורה ויראת שמים במלוא חפניים, ובעל מספר נפלא סיפורי צדיקים, נלבי"ע ביום י"ב אייר תשס"ג, זוגי מרת דבורה עברה את השואה באושוויץ ובחסדי ה' ניצלה, נפטרה ביום כ"ט חשוון תשע"ו, נטמנו בבית החיים ענפילד בלונדון. צאצאיהם:

- א. ר' **דוד דוב**. זוגי מרת חיה מירל לבית ראאב. ברוקלין. הורי: 1. מרת שרה ציפערל אשת ר' מאיר חיים אייזנבאך. 2. מרת בונא רחל אשת ר' אברהם שמואל שווארץ. 3. ר' יואל. זוגי מרת חנה גיטל לבית שטראהלי. 4. מרת חנה פראדל אשת ר' יואל הלוי לעווי. 5. ר' אליעזר בנימין. זוגי מרת חנה לבית כ"ץ. 6. מרת עטיל ביילא אשת ר' יואל פרענקל. 7. מרת לאה הדס אשת ר' אהרן זאב גלויבער.

ב. ר' **אברהם צבי**. זוגי מרת בת שבע לבית לעווינשטיין. ברוקלין. הורי: 1. ר' דוד

ר' בנימין הלל בערגער

- אליעזר בנימין. זוגי מרת מרים דבורה לבית דרעזדנער. 2. ר' יואל. זוגי מרת חוה רחל לבית מענדעלאוויטש. 3. מרת רייצל סימא אשת ר' שמאי יחזקאל הכהן קאהן. 4. ר' מרדכי חיים יהודא. זוגי מרת מרים לבית פאטריגאל. 5. ר' ישראל אהרן. זוגי מרת אסתר צירל לבית גאנדל. 6. ר' ישי. זוגי מרת רחל יוטל לבית זילבערשטיין. 7. ר' מיכאל יצחק. זוגי מרת חיה דבורה לבית פולק. 8. מרת אסתר מחלה אשת ר' יצחק מרדכי פרידמן. 9. משה יעקב שלמה.

ג. מרת **חיה תחי**. נישאה להרה"ח ר' **בנימין הלל בערגער**. נולד ביום כ"ב תמוז תשט"ו במונטריאול

לאביו הרה"ח ר' שמואל אפרים [זלמן] ז"ל מפאפא, מחשובי חסידי בעלזא וסקווירא, מגזע המגלה עמוקות, ולאמו מרת מרים בת הרה"ח ר' יעקב גאלדבערגער, למד בת"ת בעלזא במונטריאול ובישיבת קאשוי וסקווירא, נישא בחודש שבט תשל"ט בלונדון, תלמיד חכם מופלג וירא שמים מרבים, הרביץ תורה לתלמידים רבים, מומחה גדול להחדיר בתלמידים את אותיות ה-א.ב, עסק הרבה בענייני צדקה וחסד, מעסקני ארגון "רב טוב", ביתו היה פתוח לרווחה לכל דיכפין, תפילותיו בהתלהבות ובתחנונים כמונה מעות, בכל שבת היה אומר כל ספר התהלים במשך כמה שעות, עמד על כל תג ביהדות וגם בשכבו על ערש דוי לא ויתר בעקשנות על כל מנהג ישראל, היה שפל ברך קיבל כל אחד בסבר פנים יפות וגם לילדים קטנים היה מסביר פנים. נפטר ביום ג' שבט תשע"ח נטמן בבית החיים ענפילד לונדון.

הורי: 1. מרת אסתר ציפעל הדס אשת ר' אבהם יצחק בערגער. 2. ר' יעקב יוסף. זוגי מרת בלימא פריידא לבית סורקיס. 3. מרת שרה ראכל ליבא אשת ר' אהרן גניוויש. 4. מרת רחל רבקה אשת ר' ברוך יחיאל שמואל פריעד. 5. ר' יואל דוד דוב. זוגי מרת צירל לבית קורץ. 6. מרת ברכה בת שבע אשת ר' חיים משה פיליפ. 7. ר' ישראל צבי. זוגי מרת פראדל לבית האכהייזער. 8. מרת יהודית מחלה אשת ר' אברהם אביש ראזען. 9. ר' אהרן. זוגי מרת ברכה איידל לבית ברויער. 10. מרת לאה רייזל אשת ר' ברוך אהרן פישער. 11. חיילה זיסל. 12. חנה.

ד. ר' אהרן יהודה. זוגי מרת פראדל לבית לנדאו ברוקלין. הוא הגבר אשר פעל ועשה רבות ונצורות למען בית העלמין האורטודוקסי בווייצן, במסגרת המפעל הגדול "אבותינו" אשר דואג לתקן ולשפץ ולשמר את בתי העלמין באירופה, ועזר לי רבות מאד להגיע לחקר המשפחה, ע"י שנתן לי רשימה מפורטת של כל הקברים הנמצאים בבית העלמין, וכן כל התמונות של המצבות בבית העלמין האורטודוקסי קבלתי ממנו, ותודתי נתונה לו מעומק הלב. הורי: 1. ר' שמחה. זוגי מרת חיה לבית קאהן. 2. ר' יואל בנימין. זוגי מרת פייגא מילכה לבית ברייער. 3. מרת רבקה פייגא אשת ר' אלימלך ליידנער.

ה. ר' חנוך. זוגי מרת מלכה לבית ווייס ברוקלין הורי: 1. ר' יואל בן ציון. זוגי מרת יוכבד מרים לבית לוינגר. 2. מרת חיה אשת ר' אליעזר שטיינבערג. 3. ר' דוד משה. זוגי לבית וויינבערגער. 4. ר' אליעזר בנימין. זוגי לבית ווייס. 5. יונה. 6. מיכאל יצחק. 7. אסתר. 8. גרשון.

ו. ר' מיכאל יצחק. זוגי מרת האדל שרה לבית לעווינגער, אנטוורפן. הורי: 1. ר' מרדכי יהודא אריה. זוגי מרת מלכה גיטל לבית שווארץ. 2. מרת צפורה ציפעלר אשת ר' שמואל אריה פריעד. 3. מרת רבקה פערל אשת ר' אלחנן ווייס. 4. יואל. 5. ברכה פראדל. 6. מלכה ראכל.

ב. ר' מיכאל יצחק ב"ר שלמה קאלמאן

[MAX MIKSA] ב"ר שלמה ומרת דבורה קאלמאן נולד בדונה סערדאהעל בשנת תרס"ו, נשא את מרת **הדס** [JOHANNA HANA] נולדה ביונק ביום כ"ט חשוון תר"יב, בת ר' משה הערמאן-גראן וזוג' בזיוו"ש מרת אסתר, כך שמרת הדס הייתה אחותו של ר' דוד דוב הערמאן מאב אחד. ר' מיכאל יצחק נפטר ביום כ"ד אייר תרצ"ז, זוג' מרת הדס נפטרה ביום ט"ז ניסן תרצ"ד, נטמנו בבית העלמין בעיר נאדי-אראסי. [NAGYOROSZI]. נולדו להם שם 10 ילדים:

1. בנם ר' משה קאלמאן

[NOSES MORITZ] ב"ר מיכאל יצחק נולד בווייצן ביום כ"ז אדר תרל"ד, נשא בעיר יאלע [OGYALLA] ביום י"ב אד"א תרס"ב, את מרת יענקא שיינדל [HANI] וולנר נולדה בשנת תרמ"ב ביאלע להוריה [LEOPOLD] וולנר ו-[NETTI] לבית פרידמאן. נולדו להם 7 ילדים כולם בעיר [DREGELYPAKANK]: א. [MARGIT] נולדה ביום כ"ד חשוון תרס"ג, נפטרה בגיל 6 ביום כ"ט תשרי תרס"ט ביאלע. ב. [ERNO] נולד ביום ב' מנ"א תרס"ה, נשא את בת דודתו [PAULA] ברויער, נולדה בעיר שופרון [ODENBURG / SOPRON] ביום כ"א מנ"א תרע"א להוריה ר' דוד ברויער וזוג' לבית וולנר, נולד להם בן בעיר באלאשא-יארמוט [BALASSAGYARMAT] ביום כ"ח תשרי תרצ"ח, ג. ר' לאצ'י [LASZLO] נולד ביום כ"ו תמוז תרס"ז היה לו ילד [PETER]. ד. מרת שרה [SARA] נולדה ביום כ' אלול תר"ע, נישאה ביום כ"ה ניסן תרצ"ה, ל-[IMRE] אובלאט נולד באיפאלשאג [IPOLYSAG] ביום ז' אדר תרס"ו להוריו [GEZA] אובלאט ומרת רוזליה לבית אדלר, נולד להם: 1. [MARIAN] בבאלשא-יארמוט ביום ג' אלול תרצ"ו. ה. [MAGDOLNA] נולדה בשנת תרע"ג, נפטרה בגיל 9 ביום י"א אדר תרפ"ב, בהפרש של שני ימים מאחותה. ו. [IBOLYA] נולדה ביום ב' טבת תרפ"א, נפטרה בגיל שנה וארבעה חדשים, ביום ט' אדר תרפ"ב. - ר' משה קאלמאן וזוג' מרת יענקא שיינדל וכל צאצאיו אלו נהרגו עקדה"ש בשואה הי"ד. ובחסדי ה' שרד לו בן יחיד אשר ניצל מהתופת ז. ר' **איסר בנימין** [OTTO] נולד ביום כ"ח ניסן תרפ"ג, נשא בבודפסט ביום ד' טבת תש"ח, את מרת [MAGDOLENA] נולדה בבודפסט ביום ב' חשוון תרפ"ט, בת [EMIL] גוטפריד ומרת [MARIA] לבית פרידמאן.

2. בנם ר' מאיר קאלמאן

ב"ר מיכאל יצחק, נולד ביום כ"ז אד"ב תרל"ח. נשא בבאלשא-יארמוט ביום י"ח אייר תרס"ב בזיוו"ר את בת דודתו מרת **בלימא** [BLANKA] נולדה ביום כ"ט תמוז תר"מ, בת [ADOLF] זינגר ומרת [JOSEPHINE] בת ר' משה הערמאן-גראן. מרת בלימא נהרגה עקדה"ש בשואה הי"ד, נולדו להם: א. [ERZSEBET] נולדה ביום י"ב חשוון תרע"ג. ב. [MAGDOLNA] נולדה ביום י"ט תשרי תרע"ו. ג. [ANDOR] נולד

ביום כ"ח תשרי תר"פ. ד. מאנסי. ה.
 מארגינעט. ו. רעמאנד. ז. רעזוי. ח. מרת
 דבורה. - ר'
 מאיר שרד את
 המלחמה בניסי
 ניסים והגיע
 לארה"ב, נשא
 בזיוויש את
 מרת **אסתר**
נעטי בת ר'
 שלמה זלמן
 ברויער. נפטר
 בן 93 ביום י"ג
 ניסן תשל"א,
 מרת
 אסתר נפטרה
 בת 75 ביום

כ"ז אלול תשי"ט, נטמנו בבית החיים הר לבנון ניו

גירזי. בתם
 מרת דבורה
 נישאה בזיווי"ר
 לר' **משה צבי**
 ב"ר יוסף
מארקוס נהרג עקדה"ש הי"ד, בנס ר' חיים
 אליעזר שלמה [לאצין] מארקוס. הי"ו. זוגי
 מרת מאשא תחי' בת ר' ישראל פעדער. הורי:
 ר' משה מנשה צבי. זוגי מרת שושנה בת הרב
 נפתלי צבי ניובערגער. מרת דבורה נישאה
 בזיוויש לר' יעקב צבי [זאלין] ב"ר משה
 גרינוולד נדבן למוסדות צדקה וחסד, נפטר
 ביום כ"ג מנ"א תשס"ד, הובא לקבורה באר"י
 ונטמן בהר הזיתים, מרת דבורה נפטרה בערב
 ראש השנה תשס"ח נטמנה בבית החיים עדת
 יראים וויען.

3. בתם מרת בלימא (בערטה) בערגער

בת ר' מיכאל יצחק, נולדה ביום ג' אדר תר"מ, נישאה ביום כ"ט תשרי תרס"ד
בנאדי-אראסי, לר' ברוך [BERNAT] בערגער, נולד בעיר [BORSOSDERINKE] ביום
י' תשרי תרכ"ו להוריו ליוש [LAJOS] בערגער ומרת [FANI] לוצאטי.

4. בנם ר' אברהם יהודה קאלמאן

[GYULA] ב"ר מיכאל יצחק נולד בשנת
תרמ"ד, נשא את בת דודתו מרת חנה
ב"ר בנימין ומרת שרה קאלמאן, נולדה
ביום ל' חשוון תרמ"ט. ר' אברהם יהודה
נפטר במיטב שנותיו ונטמן בבית
העלמין האורטודוקסי בווייצן קבר מס'
107 [108].

חרוט על מצבתו: פ.ג. / האישי היקר
והחשוב / כ"ה אברהם יהודה קאלמאן
ע"ה / אשריך שלא נהנת מחייד /
ביסורים קשים מלאו ימך / רוב תורה
ובטחון באלקיד / הם עכבו בנרתקה
נשמתך / מה רב טובך שצפנת בקברך
/ יהודה אתה יודוך כל אחיך / הורית
תשובה לבני עמיד / וקנית עולמך בחיי
צעריך / זרכת במעגלי צדק בניך / הלא
יעמוד להם זכותיך / נפטר ונקבר בש"ט
ב' אייר / תרצ"ט לפ"ק / בן נ"ה שנה /
תנצבה / שם אמו הדס /.

על מצבתו הוסיפו אחרי השואה:
לזכרון אשתך הצדיקת מרת חנה בת
שרה ובתכם פעסל גיטל שנהרגו
עקדה"ש באושוויץ בשנת תשי"ד לפ"ק
הי"ד. נולדו להם: א. ר' בנימין, נשא את
מרת צארנע תחי' לבית פריינד. נפטר
ביום י"ט שבט תשס"ט ונטמן בבית
החיים בלאנג איילנד. ב. פעסל גיטל
[MARTA] נולדה בנאדי-אראסי ביום ו'
חשוון תרפ"ח.

5. בתם מרת דבורה ניימאן

[DIANA] נולדה ביום ל' שבט תרמ"ה, נישאה בנאדי-אראסי ביום ל' חשוון תרע"ב, לר' מיכאל [MIKSA] ניימאן נולד ביום ו' שבט תר"מ להוריו בערנאט ומרת קרוליננה לבית פאשקוס, מעיר [BARSFUSS]. ר' מיכאל ומרת דבורה גרו בעיר [VRBLOCH] ליד נייטרא. נהרגו בשואה באושוויץ הי"ד. צאצאיהם: א. בת שנפטרה בגיל 11. ב. שלמה נהרג עקדה"ש הי"ד. ג. מרת לענקה נולדה ביום ז' חשוון תרע"ה, נישאה בשנת תש"ז בצ'כסלובקיה לר' יוסף ב"ר שמחה ומרת אסתר בלאו נולד ביום כ"ט כסלו תרע"ב, עלו לארץ ישראל בשנת תש"ז וגרו בפתח תקוה, ר' יוסף נפטר ביום י' טבת תשמ"ח, מרת לענקה נפטרה ביום ט"ו אב תשע"ב, נטמנו בבית החיים סגולה פתח תקוה. הורי: 1. מרת אסתר נולדה ביום י"ד אדר תש"ט, נישאה לר' מנדל מוני מושקוביץ הי"ו, מרת אסתר נפטרה ביום כ"ו אייר תשע"ז. נטמנה בסגולה. הורי: א. מרת בלומה נפטרה בדמי ימיה בגיל 34 נטמנה בסגולה, בעלה ר' עדי נבו. ב. ר' גל. זוגי מרת עדית לבית חנגל. ג. ר' צבי. זוגי מרת מאיה. 2. ר' מיכאל נשא בזיוויר את מרת שרית לבית ווייס נולדה ביום א' ניסן תשי"ג, נפטרה בדמי ימיה ביום י"ח טבת תשמ"ט. נטמנה בסגולה. הורי: א. מרת חנה אשת ר' תומר ברזניצקי. ב. ר' עידן שלום. זוגי מרת יפעת לבית עזר. ר' מיכאל נשא בזיווי"ש את מרת מלי תחי' לבית צוקלו הורי: א. הדר. ב. דור. ד. מרת עליזה פעסל בת ר' מיכאל ומרת דבורה ניימאן נולדה ביום כ"ג אייר תרע"ט, נישאה ביום א' ניסן תש"ו לר' צבי ב"ר ישראל שמואל קופמן גרו בפתח תקוה, בנו ר' ברוך הקים כולל יום שישי ע"ש בשם "כולל ארץ הצבי". ר' צבי נפטר ביום כ"ח תשרי תשל"ז, מרת עליזה נפטרה ביום ט"ו אדר שושן פורים תשע"א, נטמנו בסגולה. הורי: 1. מרת שושנה תחי' נישאה לר' ארול שלמה צרפתי נולד בשנת תש"ז נפטר ביום ד' אייר תשע"א נטמן בסגולה. הורי: א. ר' רועי משה, זוגי מרת כרמית לבית שמש. 2. ר' מיכאל, זוגי מרת מאיה לבית לוטטיג. 3. רותם צבי. 4. מרת רונה אשת ר' אלעד סגיר. 2. ר' ברוך, זוגי מרת נעמי לבית הלר מגזע החת"ס זי"ע. הורי: א. מרת מירב שרה אשת ר' גלעד שמעוני. ב. מרת קרן דבורה אשת ר' תום רן. ג. ר' צבי אריה, זוגי מרת מרים. ד. ר' אייל יוסף דוב זוגי מרת עדי לבית גלבו. ה. שי.

6. בתם [ROSALIA] בת ר' מיכאל יצחק, נולדה ביום כ"ז אייר תרמ"ו נפטרה בגיל 5 ביום ו' אייר תרנ"א. 7. בתם אסתר בת ר' מיכאל יצחק נולדה ביום ל' שבט תרמ"ט. [אין עליה פרטים].

8. בתם מרת ציפערל קאלמאן

[CECILIA] בת ר' מיכאל יצחק נולדה ביום ב' ניסן תרנ"א, נישאה בנאדי-אראסי לבן דודה ר' דוד זוב ב"ר בנימין ומרת שרה קאלמאן, ביום כ"ה ניסן תרפ"א. ר' דוד דוב נהרג עקדה"ש בשואה, היאר-צייט נקבע ליום י"ד שבט, מרת ציפערל נהרגה

עקדה"ש ביום י"ח תמוז תש"ד. הי"ד. [פירוט עליהם וצאצאיהם לעיל אצל ר' דוד דוב ב"ר בנימין ומרת שרה קאלמאן מס' 12].

9. בתם מרת רייצל שטיינבערג

[REGINA] בת ר' מיכאל יצחק נולדה ביום כ"א אלול תרנ"ה, נישאה בנאדי-אראסי ביום י"ח אייר תרפ"ב, לר' משה הלוי שטיינבערג, נולד בעיר סוואליווע [SZOLYVA] ביום י" אייר תרנ"ג להוריו הערמאן ומרת שרונה לבית פרידמן. ר' משה שרד בחסדי ה' את השואה והגיע לארה"ב, היה איש תם וישר, עסק בצרכי רבים נפטר בשם טוב ביום כ"א טבת תשל"ב נטמן בבית החיים בלאנג איילנד.

זוג' מרת רייצל ושלשה ילדיהם א. שמחה טוביה. ב. שרה גיטל. ג. הדס, נהרגו עקדה"ש ביום כ"ב סיון תש"ד. הי"ד. ד. בנם שלמה בנימין זאב נפטר בשנת תרצ"ה לפני הבר מצוה ונטמן בנאדי-אראסי.

נשאר לפליטה: ה. ר' מנחם מענדל [ZOLI] הי"ו, זוג' מרת לאה בת ר' משה יוסף פריעדבערג נולדה בעיר טופולצ'אני ביום י"ג אד"א תרפ"ד, עברה את מאורעות השואה 37 חדשים באושוויץ ובחסדי ה' ניצלה בניסי ניסים, נפטרה ביום כ"ג טבת תשע"ח ונטמנה בבית החיים הר חברון בקווינס. הורי: 1. מרת פראדל רייצל אשת ר' אליהו. הורי: א. שמחה משה. ב. יעקב צבי. ג. מיכאל בנימין. ד. רחל חנה. 2. מרת שרה גיטל אשת ר' משה שולדער. הורי: א. אילנה הדס. ב. טליה. ג. אסתר.

התודה והברכה: להרב יצחק רייכנברג מונסי. הרב דוד דוב ב"ר בנימין קאלמאן ברוקלין. הרב שמואל פישמאן מאנטריאל. הרב דוד דוב הלוי אבעלעס ברוקלין. הרב שמואל רוזנברג פתח תקוה. ולרבים מבני המשפחה שעמדו לעזרתי ונתנו מזמנם ושלחו כתבות ותמונות והרחיבו את היריעה לתועלת המשפחה, אך אי אפשר לפורטם כי רבים הם.

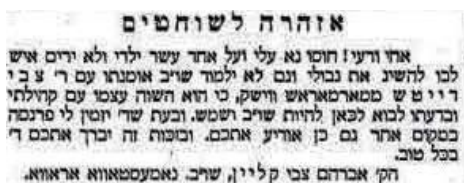
הרב שלמה יהודה הכהן שפיצר
מערכת 'עלי זכרון' בני ברק

לפני תשעים שנה (26)

תקציר ידיעות על מאורעות, קהלות ואישים מלפני כ-90 שנה, מתוך העתונות היהודית בשנת תרפ"ז: Egeyenloseg (אחדות, בודאפעסט) (להלן בקיצור: Juedische Presse; (Egy. ; (ידישע פרעסע, וינה-פרעסבורג) (להלן בקיצור: Der Israelit; (J.P.; (דער איזראעליט, מיינץ) (להלן בקיצור: (Isr. ; Zsido ; (Ujsag (עתון היהודי. 'ידישע צייטונג', בודאפעסט) (להלן בקיצור: (Zs.Uj.

טרנבה (טירנא) - בשב"ק פ' ויקהל [כ"ד אד"א] נפטר ר' גרשון פייט בגיל 75, היה ת"ח ידוע ושימש במשך עשרות שנים הן כגבאי דא"י והן כגבאי בית המדרש והת"ת, הוא נתן שיעורים לבעלי בתים מידי ערב. היה מיסדו של חברת 'שומרי תורה'. למחרת נערכה לווייתו ונספד ע"י הרב הראשי ש[מואל] ד[וד] אונגר. (J.P.) גליון 13 כ"ח אד"ב תרפ"ז עמ' 101

קאבא - ב-ה' אד"ב התחתנה [הינדא קריינטשא] בת הרב הראשי טייטלבוים היימאן [חיים יהודה ליב] עם גרוסמאן הנריק [חנני' יו"ט ליפא] מסערענץ'. לפני החופה דרש החתן. האב והמחותן [ר' יצחק יהודה גרוסמן] ביחד עם הרב הראשי של פושפוקלאדאני [אברהם הלוי שטרויס] ניהלו את סידור הקידושין. הם גם דרשו בסעודת הנישואין וכן גם הרבנים הראשים של דעברעצין [שלמה צבי הכהן שטרסר] ונאדאודור [ישראל הלוי יונגרייז] ועוד ת"ח רבים. (Egy. כ"ט אד"ב תרפ"ז עמ' 18)

נאמעסטא - מודעה מהשו"ב שם אברהם צבי קליין לבל ישיגו את גבולו. (J.P.) גליון 13 כ"ח אד"ב תרפ"ז עמ' 101

בודאפעסט - רבה הראשי של אונסדורף הורוביץ ינו [יוסף יונה צבי הלוי] שהוא גם מנהלה של הישיבה המפורסמת שם, ביקר כאן עפ"י הזמנת הנהלת חברת 'תפארת בחורים', ובליל א' הוא נשא דרשה בהשתתפות קהל גדול שמילא את כל החדרים עד אפס מקום. (Zs. Uj.) גליון 13 כ"ח אד"ב תרפ"ז עמ' 9

ב-י"ט [י"ח] אד"ב תרפ"ז נפטר באיער זייגמונד [יהושע אלימלך, בגיל 58] אחד מראשי הח"ק של הקהילה החרדית שתרם הון רב לחברה ובמיוחד להקמת המושב זקנים. הובא לקבורה למחרת בהשתתפות קהל רב ובראשם הרבנים זוסמן ויקטור [פישל], שטייף יונתן וגרוס [יאקב] יוסף. (Egy. כ"ט אד"ב תרפ"ז עמ' 13) בר"ח ניסן נערך המבחן בישיבה המקומית של הקהילה החרדית. למדו 5 פרקים ממסכת ברכות ומסכת מגילה וסוגיות שונות. הידע הרב נזקף לזכותו של הרב

ישראל וועלץ כפי שהודגש ע"י המנהל ד"ר [אברהם] דויטש. (Zs. Uj. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 12)

כאשר הוכרזה לקראת השבת הגדול הסוגיה הנלמדת (בני בתירא) הורגשה התלהבות יתירה רבה בקרב הלומדים של החברות השונות העוסקות בהרבצת תורה. בכל מקום נשמעה ברמה קול התורה. ב-ש"ס חברה אצל הרב ויקטור [פישל] זוסמן, באולם שליד בית הכנסת הגדול אצל הרב יונתן שטייף, בחוג של בני תורה הצעירים אצל ד"ר [אברהם] דויטש וביתפארת בחורים אצל פעפער מור [משה]. (Zs. Uj. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 9)

מכה קשה לסגן הנשיא של הקהילה האורתודוכסית אובודאי פרוידיגר ליפוט [ישעי' יהודה ליב] כאשר בתו היחידה גב' זפיר פרידה נפטרה לאחר מחלה קשה בגיל 36 בשובה ממצרים שם היתה בטיפול למשך מספר שנים. נקברה ביום שישי ו' ניסן תרפ"ז אחה"צ בבית העלמין נעמעטוולגי. (Zs. Uj. גליון 15 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 10; Egy. י"ד ניסן תרפ"ז עמ' 27)

בעת ביקור החג שערכו כמה מבני הקהילה אצל הרב הראשי ונציג הקהלות האורתודוכסיות בבית העליון קופל רייך, הם שמעו ממנו דברי חריפות ופלפול במשך שעה על הסוגיה של 'בני בתירא' שנבחר כסוגיא נלמדת לקראת דרשת שבת הגדול. (Zs. Uj. גליון 16 כ"ז ניסן תרפ"ז עמ' 10)

סערדאהעלי - בשבוע שעבר [ביום י"ח אד"ב תרפ"ז] נפטר פרידמן מור [משה, בן רבי יעקב קאפל פרידמן רב בנירעג'האזא], אחד מבעלי הבתים החשובים, שהיה נשיא הת"ת במשך שנים רבות. ראשון המספידים היה אחיו הרב פרידמן וילמוש [בנימין זאב] מנירעג'האזא. אחריו הספידו הרבנים המקומיים הלל ויינברגר ואנשל כ"ף. (Zs. Uj. גליון 13 כ"ח אד"ב תרפ"ז עמ' 9)

הלשכה המרכזית בפרשבורג הודיעה בכתב שנתמנה לקהילה קוראטוריום [כעין ועדה קרואה] בראשות מזכיר הלשכה שוורץ הרמן, לאחר שלפני כן הוחלט על כך ע"י הרבנים הראשיים של נאגישאלו [יוסף אבלס] ופרשבורג [עקיבא שרייבר]. (Zs. Uj. גליון 15 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 11)

ביום ראשון ר"ח ניסן נערכה הבחינה בת"ת שתחת הנהלת הרה"ג מוה"ר הלל ויינברגר נ"י. (J.P. גליון 15-16 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 121)

ברכות ליצחק וימר לאירוסיו עם גיטל/גיזי שטרן, מאת החברות 'מלבושי ערומים' ו'מחזיקי התורה' בסערדאהעל. (J.P. גליון 17 כ"ז ניסן תרפ"ז עמ' 127)

פושפוקלאדאני - ניתן להירשם לישיבה המקומית לזמן' הבא עד י' ניסן אצל הרב הראשי [אברהם הלוי] שטראוס. מנהל הישיבה הרב רוזנברג משה [זאב] דואג במיוחד לקדם את לימודי הבחורים הצעירים. (Zs. Uj. גליון 13 כ"ח אד"ב תרפ"ז עמ' 9)

פאסטו - בז' אדר דרש הרב הראשי ינו [יעקב משה] דויטש בהשתתפות קהל גדול גם מהסביבה. - ב-י"ב לחודש זה היה אורח מכובד לרב הראשי בדמותו של הרבי ממונקאץ' [רבי חיים אלעזר שפירא] שעשה תחנה כאן בדרכו משלגוטאריאן. (Zs. Uj. גליון 13 כ"ח אד"ב תרפ"ז עמ' 10)

טיניע - הרב הראשי גוטענפלאן אברהם שנבחר לאחרונה ייסד במקום חברה לנוער שהחברים בה התחייבו לשמור שבת, להתפלל כל יום במנין ולהמנע מיסתם יינם. (Zs. Uj. גליון 13 כ"ח אד"ב תרפ"ז עמ' 11)

נאג'פאלאד - נפטר בגיל 55 הרב הראשי מרדכי רייניץ [ראה גם ב'עלי זכרון' 53 עמ' נט] שהיה בן יחיד של הרב ה'ספרדי' של מישקולץ [יוסף] [שלמה] רייניץ וחתנו של הרב המפורסם [שמואל] [דוד הלוי] יונגרייז מפעהערג'ארמאט. בלוי השתתפו רבים מקהילות סמוכות. הספידו: בנו יחידו של הנפטר ר' שמואל דוד רייניץ בטארנאליא שהוא חתנו של ר' שמואל יונגרייז רבה הראשי של פילעק, וכן גיסו רבה של פעהערג'ארמאט [אברהם בנימין הלוי] יונגרייז. הקהלה בחרה בהסכמה כללית בבן כירשו. אם הוא יסרב ייבחר אברך הראוי לשמש רב שיישא את אחת מחמשת בנות הרב. יש להצטער על כך שחתונת אחת הבנות נקבעה למחרת פטירת הרב, והיא נדחתה כמובן עד לאחר ה'שלישים'. (Zs. Uj. גליון 13 כ"ח אד"ב תרפ"ז עמ' 11; Egy. י"ד ניסן תרפ"ז עמ' 27; שם כ"ח ניסן תרפ"ז עמ' 18 [תיקון שבנו רש"ד אינו הרב בטארנאליא אלא ר' אפרים באליטין]; J.P. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 106)

ריצ'ע - ב-כ"ז אד"ב נתמנה כאן כרבה הראשי של כל המחוז התחתון של בודרוגרקערעסטור אהרון מרדכי (ארמין) ליברמן רבה של בילקע [ראה גם ב'עלי זכרון' 53 עמ' נח] שנעשה יורשו של הרב הראשי של בערבעשט שמואל גרוס. הרב הראשי החדש נתקבל ע"י משלחת בשאלגוטאריאן ומשם נסעו עם מקבלי פניו לריצ'ע. טכס ההכתרה נערכה בחצר בית הכנסת בהשתתפות קהל רב ובראשם ראשי הקהל ונציגי השלטון המחוזי. (Zs. Uj. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 5)

טוקאי - הרב הראשי החדש יונגרייז נאנדור [משה נתן נטע הלוי] בנו של רבה הראשי של ג'ונגיוש [אשר אנשיל הלוי] יכנס לתפקידו ב-ג' ניסן. הוא נפרד מקהילתו בהתרגשות רבה בשבת כאשר דרש בבית הכנסת, ובערב במסגרת מלווה דמלכה שנערכה ע"י חברת 'תפארת בחורים'. שם דרש גם אחיו יונגרייז ינו [יוסף דוב הלוי] מג'ונגיוש. (Zs. Uj. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 9; Egy. גליון ז' ניסן תרפ"ז עמ' 14)

תיאור חתונת לאה בתו של הרב הראשי המנוח שטראסער עקיבא ב-ג' ניסן עם יונגרייז נאנדור [משה נתן נטע הלוי] שבהזדמנות זו נתמנה כרב ראשי כאן. נשיא הקהילה מסר את מפתח בית הכנסת לרב החדש. נציגי השלטונות והדתות השונות הגיעו ג"כ לברך את הרב. בערב היתה סעודה בה לקחו חלק אביו רבה הראשי של ג'ונגיוש, והרבנים הראשיים של דעברעצין [שלמה צבי הכהן שטראסער], טיסאפולגאר

[מנחם מנדל למברגר], טיסאפירעד [שמואל בנימין הכהן שטראסער], וואגשעלי [מרדכי הכהן שטראסער], סערענץ [מנחם הלוי פולק], פאפא [שמואל גוטליב], טארצאל [יהושע העשיל הלוי רוזנר], בודרוקערעסטיר ועוד. (Zs. Uj. גליון 15 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 10); Egy. כ"ט אד"ב תרפ"ז עמ' 18; שם י"ד ניסן תרפ"ז עמ' 24)

ירושלים - ביום ה'שלישי' לפטירת רבה הראשי של ב. יארמוט [יוסף ישראל דייטש] נערכה אזכרה כאשר הרבנים יוסף ח'יים] זוננפלד וראובן ש[למה] יונגרייז נשאו את ההספדים. (Zs. Uj. גליון 15 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 10)

ואץ (וייצען) - הירן מארק [מרדכי] וזוגתו הרמינה [ליבא] לבית הירשפעלד [בת ר' מרדכי] חגגו ב-כ"ג אד"ב את יום נישואיהם ה-60. הוא למד בישיבות ניטרא, איפוישאג (בזמנו שימש שם כרב ר' יוסף) [שלמה דייטש] סערדאהעלי ובפרשבורג אצל הכתב סופר. הם השיאו את 7 בנותיהם לבעלים יראי שמים. במסיבה דרשו הרב הראשי ישעי' זילברשטיין והרב דוד [יהודה] זילברשטיין שהדגישו את אהבת התורה של חתן השמחה ואת דבקתו באלוקים שמתבטא הן בתפילותיו - לעתים שימש כש"ץ בימים נוראים - והן בהתמדתו בלימודים. (Zs. Uj. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 10; Egy. גליון 16/4 י"ד ניסן תרפ"ז עמ' 27; J.P. גליון 14 ז' ניסן תרפ"ז עמ' 106)

במוצ"ש במסגרת מלווה דמלכה נפרדה הקהילה מהרב [חיים אהרן] דוד דויטש שנבחר להיות רבה של ב. יארמוט. המסיבה נערכה גם לכבוד חברת ש"ס תורת חסד' ודרשו מלבד הרב דויטש גם [גיסיו] רבה הראשי של אונסדורף הורוביץ ינו [יוסף יונה צבי הלוי] והרב דוד [יהודה] זילברשטיין. השתתפו גם נציגי קהילת ב.יארמוט. למחרת נפרדו מהרב דויטש ושיירה של כלי רכב משם ומפה ליוו אותו בצאתו מהעיר. (Zs. Uj. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 9)

ב. יארמוט - ביום א' ר"ח ניסן חדשיים לאחר פטירת הגאון זצ"ל, נכנס לתפקידו הרב [חיים אהרן] דוד דויטש שנבחר עוד לפני קבורת אביו למלא את מקומו. הוא דרש את דרשת הבכורה שלו בבית הכנסת בהשתתפות קהל רב ביניהם חמיו הגאון מואיצען [ישעי' זילברשטיין] וכן הרבנים הראשיים משאלגוטאריאן [משה דייטש], אונסדורף [יוסף יונה צבי הלוי הורוויץ], נוגראדבערצל, אוזד [ירחמיאל הכהן קצבורג], נאג'אורוסי [יצחק לורינץ], זאגרב ומעוד קהילות וכן נציגי השלטונות. הרב הראשי [יעקב שרגא הלוי] יונגרייז מנוגראד-בערצעל דרש בעת קבלת הפנים. את פניו קידמו קבוצה של חברי 'תפארת בחורים' על סוסים עם תלבושת לאומית הונגרית ואחרים רוכבים על אופניים. בטקס גם נתנו את מפתח בית הכנסת לרב. (Zs. Uj. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 9; שם גליון 15 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 1-2 [תעתיק דרשתו בהונגרית צחה של הרב דויטש בהיכנסו לתפקידו]; J.P. גליון 15-16 15/4 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 118; Egy. גליון 9/4 ז' ניסן תרפ"ז עמ' 13)

תחת ניהולו של הרב הראשי [חיים אהרן] דוד דויטש תפתח ישיבה במקום בר"ח אייר. (Zs. Uj. גליון 16 כ"ז ניסן תרפ"ז עמ' 10)

ג'ור (ראאב) - ביום שישי היתה הלוייתו של מר קעניג קלמן, בנו של מייסד הקהילה החרדית קעניג אדולף, נשיא הקהילה לשעבר שנפטר בגיל 70. הרב הראשי [בנציון] סנידרס הספיד אותו בבית הכנסת. (Zs. Uj. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 9)

דעברעצין - אחיו של הרב עמרם בלום רבה המפורסם של בערעטאוויפאלו, הרב משה בלום דיין של קהילת הסטוטוס קוו כאן נפטר בגיל 80 [86, ט' אד"ב תרפ"ז], היה אהוב על כולם. (Zs. Uj. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 10)

ניו יורק - לפני מספר שבועות נפטר כאן הרב ברנט [ברוך הלוי] בליצער שהיה בנו של הרב הראשי של סערענטש [פנחס הלוי בליצער]. (Zs. Uj. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 11)

פראונקירכן - בכ"א אד"ב נקבר כאן ר' צבי הירש אונגר. היה בן 83 בפטירתו. נספד ע"י הרב הראשי [משה שמעון] לאווי וע"י אחיו ר' יש' סוחר ספרים בסומבאטהעלי. הוא נחשב כראש משפחות שאי ואונגר. (J.P. גליון 13 כ"ח אד"ב תרפ"ז עמ' 101)

ב-כ"ו אד"ב נפטר ר' יאקאב שנפלד בגיל 79. מותו הטראגי של חתנו איגנאץ אולמן בסומבוטהעי לפני 8 ימים השפיע עליו לרעה. ליד הארון הספידו הרב הראשי [משה שמעון] לאווי. (J.P. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמוד 106)

ביקר כאן הרב הראשי של סינרוואליא ב. [יששכר דוב] לאווי בנו של הרב הראשי כאן [משה] שמעון לאווי, ודרש בשב"ק בבית הכנסת. (J.P. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמוד 106)

נובע זאמקי (נייהייזל) - בב' ניסן נערך סיום ב"ש"ס חברה' בהשתתפות חברים ואורחים רבים. בסעודת מצוה דרשו הרב הראשי יוסף [מאיר] טיגרמן והרב אברהם שטערן. באופן בלתי צפוי הגיע לאירוע הרב הראשי של ואמוש מיקולה [שמואל חיים הלוי] יונגרייז. (J.P. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 108)

קאשוי - ברכת מז"ט מאשר לאנדא למאיר אמסל לאירוסים עם בראנדל [ב"ר משה יוסף] באגלער. (J.P. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 109)

סובוטיצע (סאבאדקא) - ברכת מז"ט מיעקב ווילנער מפלאווניצא לנישואי אברהם שמואל בנימין בן הרה"ג [משה] דויטש מסאבאדקא (סובוטיצע) עם מרים געלא גליעד. (J.P. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 109)

מקרה טראגי אירע כאשר בב' ניסן יום לפני נישואי בתו היחידה נפטר אחד מיחידי הקהילה ר' ברנט גליעד. הבת אמורה היתה להתחתן עם בנו של הרב הראשי [משה דויטש]. אורחים רבים כבר הספיקו להגיע מקרוב ומרחוק. בעת ההלוויה הספיד הרב הראשי - על אף היות חודש ניסן - את מחותנו לעתיד והדגיש את פעולותיו הרבות למען הקהילה לדוגמא את בניית המקווה החדש. (J.P. גליון 15-16 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 118)

מונקאטש - ב-ר"ח ניסן נפתח בית יתומים חדש בתמיכת הג'וינט, שתדאג לחינוכם ואולי גם למצוא משפחות שיאמצו אותם. (J.P. גליון 17 כ"ז ניסן תרפ"ז עמ' 127)

פעג'וערנעק - הקהילה המקומית השקיעה כספים רבים לשיפוץ המקוה שנעשה תחת השגחתו של הרב ממלא-מקום ליברמאן אדולף. הרב הראשי של פושפוקלאדני שטראוס אברהם בדק את כשרות המקוה ומצא אותה כשרה למהדרין. (Zs. Uj. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 11)

פישטאני - ה'ש"ס חברה' ערכה סיום ה'ש"ס וכן סיום על מס' ראש השנה שנלמד מידי ערב. את ההדרן נשא הרב הראשי [קלמן] וועבער בשילוב חריפות ודברי מוסר. בחריפות דרש גם הרב [ישכר שלמה] טייכטאהל. כמו"כ הרבנים שמואל דונאט מפרשבורג ובנו הרב הראשי [משה אליעזר] [ליפמן] דונאט מנובע מעסטו. המשתתפים נהנו מהדברי תורה שנשמעו. (J.P. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 109)

הידובוסורמעני - אירוסין של גינזו ינו [יהושע] בנו של רבה הראשי המנוח של הידובוסורמעני [יעקב יוסף גינזו], עם ינקה [חנה יוטל] יונגרייז בת הרב הראשי של פילעק [שמואל בנימין הלוי יונגרייז]. (Zs. Uj. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 11)

טאפולצ'אני - (מודעה) בר"ח אייר עומד להיפתח 'מנוה' בזכות הנדבן שמעון רייף. בחורים המבטיחים ללמוד 'בהתמדה רבה ובדרך התורה והיראה' מוזמנים להירשם. החתומים: 'גבאים דחברא בחורים דישיבה פה ק"ק טאפאלשאן'. (J.P. גליון 14 ו' ניסן תרפ"ז עמ' 109)

בראטיסלבה (פרשבורג) - מגבית מטעם הח"ק בדבר בנין בית החולים היהודי בעיר. (J.P. גליון 15-16 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 120)

איחולי מז"ט מאת הרב א[לוי] ח[יים] בערגער מצ'יקאגו ללאזאר [אליעזר] קולמאן ורעיתו בפרשבורג לרגל אירוסים בתם לילי עם עמנואל [מנחם מאניש הכהן] הולנדר. (J.P. גליון 15-16 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 121)

ביום ראשון שעבר נערך בת"ת המבחן של זמן החורף בנוכחות ההורים. נוכחו גם הרב הראשי ע[קיבא] שרייבר והרבנים ד[וד] ועסעלי, א[בא] הרצל, ש[למה זלמן] אונסדורפר ויודא פליישמאן וכן נציגי הנהלת הקהילה. שני הראשונים הביעו את שביעות רצונם על ידיעת התלמידים. (J.P. גליון 15-16 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 120)

דו"ח על פעילות ה'מנזה' של הישיבה. מידי יום אוכלים 120 תלמידי הישיבה, הישיבה הקטנה והת"ת במנזה, מחציתם בחינם, והשאר תמורת מחיר אפסי. בשבת כולם אוכלים בחינם. הקהילה מינתה ועד לניהול המנזה בראשה איז. [ישראל] פליישמאן. הרוח החיה בוועד הוא עמנואל לויכטער. (J.P. גליון 15-16 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 120)

ביום ה' לפי החודש וביום א' שלאחריו נערך מבחן הגמר בייסודי התורה בנוכחות הרב הראשי [עקיבא] שרייבר והרבנים [דוד] וועסעלי ו[ישעי] קאליש ועוד בני תורה רבים. התוצאות היו מעבר לצפיפות ותלמידים מצטיינים מכל כתה זכו לפרסים, דהיינו ספרים שנתרמו ע"י תורם בעילום שם. (J.P. גליון 15-16 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 121)

ב-ח' ניסן בחן הרב הראשי [עקיבא] שרייבר את תלמידי השיעור הראשי בישיבה הקטנה העומד תחת ניהולו של הרב ברוך [נחמיי] ליבל. נוכחו גם נשיא הקהלה, הורי התלמידים ורבים ממעריצי לימוד התורה. יש לציין שנלמדו כל הסוגיות אשר נלמדו גם בישיבה הרמה וזה מהווה הכנה לבחורים בהמשך לימודיהם. רוב התלמידים הם מקומיים והם הפתיעו את הרב הראשי בהיקף ידיעתם. (J.P. גליון 15-16 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 120)

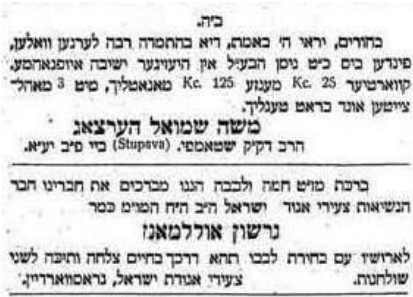
בראטיסלבה-קושיצע - חברת 'מרפא לנפש' בברטיסלבה (פרשבורג) וחברת 'ביקור חולים' בקושיצע (קאשוו) עורכים מגבית לקראת חג הפסח לאספקת מצרכים כשרים לפסח עבור חולים יהודים בבתי חולים כלליים ברחבי המדינה. חברות אלו עוסקות כבר ששים שנה במעשי חסד ברחבי המדינה ויש להם מעמד מיוחד. הם דואגים לחולים היהודים במשך כל השנה הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית. (J.P. גליון 15-16 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 120)

ניטרא - בימים אלה מתארגנת קבוצה של בני תורה כדי לייסד אירגון חרדי שלנגד עינם תהיה התורה והיראה והרמת קרן התורה בקרב הקהילה ברוח המרא דאתרא. בקהילה מורגשת התעניינות ערה לקראת ייסוד האירגון הזה. (J.P. גליון 15-16 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 121)

טאב - בר"ח ניסן ערכה הי"ש"ס חברה' המקומית מסיבה לרגל סיום המשנה. הרב הראשי ברויאר ברנט [שמחה בונם] ומורה הדת האס שמואל דרשו בהלכה ואגדה. (Zs. Uj. גליון 15 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 11)

שאטוראליאוהעלי - במקום היתה קיימת ישיבה עוד בימיהם של הישמח משה' ושל ה'דברי ירמיהו'. מאז פטירת הרב הראשי יואל פעללנער נידם קול התורה של הישיבה. הנוער הקים בכוחות עצמו את הישיבה, ו-50 בחורים העמידו את הרב אליעזר אויסלנדר למנהיגם והיא נתמכת ע"י הרב [צבני] ה[רש] דיק. (Egy. י"ד ניסן תרפ"ז עמ' 23)

שטאמפי - הרב המקומי משה שמואל הערצאג מודיע כי עד כ"ט ניסן תתקיים ההרשמה לישיבה המקומית, וכל בחור ירא ה' באמת ובעל התמדה יתקבל, הוא גם מודיע על גובה התשלומים עבור הארוחות והמגורים. (J.P. גליון 15-16 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 121)

גרוסורדיין - ברכת מז"ט מצעירי אגודת ישראל בגרוסורדיין לגרשון אולמאן חבר בנשיאות צא"י שם לרגל אירוסיו. (J.P. גליון 15-16 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 121)

רוזניו - הרב הראשי לעמברג איז'ו [יצחק] חוגג בימים אלה את 25 שנות פעילותו. לרגל המאורע הגיע הרב הראשי זינגר רעז'ו [אלעזר] מרימאסומבאט בכדי לברכו. (Egy. י"ד ניסן תרפ"ז עמ' 23)

טשארנא - מודעה מאת דיין הקהילה דוב קליין בדבר רישום תלמידים לישיבה המקומית. (Zs. Uj. גליון 15 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 12)

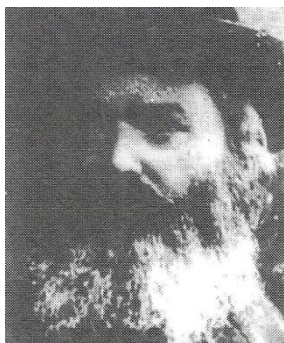

פאפא - על פי בקשת הנהלת 'תפארת בחורים' דרש בשבת הגדול מורה הדת הרב סלומון [שלמה דוב] ווידר לשביעות רצון הקהל והנהלת הקהילה ובראשם לאזאר ברויאר. (Zs. Uj. גליון 16 כ"ז ניסן תרפ"ז עמ' 11)

טורנאליא - הגם שבהתאם לחוזה טריאנון [הסכמי השלום לאחר מלחמת העולם הראשונה] עיר זו צורפה לסלובקיה, בכל זאת ניהולי המטריקל והמינהל הדתי מתנהלים ע"י קהילת פוטנוק בהונגריה ע"י הרב הראשי טאננבוים מארטון [מאיר] בנו של בעל 'נהרי אפרסמון'. כאן משמש כרב אפרים באלאיטי וכתופס ישיבה הרב [שמואל דוד הלוי] רייניץ. (Zs. Uj. גליון 16 כ"ז ניסן תרפ"ז עמ' 10)

עפעריעש (פרעשוב) - כפי שכבר דיווחנו - לפני חודש - נבחר בהתלהבות רבה לרב ראשי [אברהם חיים] ד[וד] שרייבר ממשפחת החת"ס, (במלחמה שימש כרב צבאי [ראה 'עלי זכרון' 49 עמ' סג, 50 עמ' סג]). כעת נמסר מדרוהוביץ שמסיבות שונות הרב שרייבר מסרב לקבל את המשרה, וכך נשאר עפעריעש שוב ללא רב. (Zs. Uj. גליון 16 כ"ז ניסן תרפ"ז עמ' 10)

מישקולץ - נבחרה הנהלה חדשה לחברת 'מחזיקי הדת'. בד בבד הודיעו על הרחבתו של הת"ת לישיבה קטנה בה ילמדו גמרא עם תוס' שתפתח ב-ר"ח אייר. (Zs. Uj. גליון 16 כ"ז ניסן תרפ"ז עמ' 11)

רבי זאב וואלף ציטרון

האיידודורוג - ביום א' דחווה"מ נקבר הרב הראשי זאב וואלף ציטרון. רבים השתתפו בהלוויה ביניהם הרבנים של קהילות האיידובוסורמעני [בנו יהושע ציטרון], דעברעצין [שלמה צבי הכהן שטראסער], האיידוסבוסלו [יעקב צבי כ"ץ], נאנאש [בנציון הלפרט] וטיסאפולגאר [מנחם מנדל למברגר]. ליוורשו מועמד חתנו אריה כ"ץ פריד שכבר בימי חמיו שימש כפוסק, יש המצדדים בבנו המוכשר. יש לקוות שהצדדים יגיעו לסיכום לכבודו של הנפטר הדגול. (Zs. Uj. גליון 16 כ"ז ניסן תרפ"ז עמ' 11)

מאקו - גוטליב אהרן ת"ח מזקני הקהילה נפטר בחג א' של פסח בגיל 81. הוא נקבר ביום שני של החג. עקב כך בנו של הנפטר שמואל הרב הראשי של פאפא נבצר ממנו להשתתף בהלווייתו. לכבוד הנפטר חפרו בני הקהילה במו ידיהם את קברו. (Egy. כ"ח ניסן תרפ"ז עמ' 18)

ווינקירכן (אוסטריה) - הרב שמעון צבי גולדשטיין ששימש במשך 20 שנה כרב כאן נפטר באחרון של פסח בגיל 49. כבר למחרת בעת הטהרה הגיעו רבנים אורטודוקסים מוינה, באומגרטרן [יוסף] מעדת ישראל וד"ר [יואל] פוללאק, וכן הרב [מנחם דוד] פרידמן מוינר-נוישטט. לאחר הטהרה דרש הרב באומגארטן דרשה קצרה בדברי מוסר. הלוויה ביום שלישי היתה מרשימה ביותר כי נוסף ליהודים רבים מהסביבה הגיעו גם נציגי הממשל השונים. לאחר שהובא מביתו לבית הכנסת התחילו ההספדים, בין המספידים ראש הקהל המקומי ל' נוימן, הרב הראשי [שמואל] עהרנפעלד ממטרסדורף, [בנימין] ווייס מוינר-נוישטט, וכן רבנים מהקהלות השכנות. אלפי אנשים ובתוכם גם חלק מהאוכלוסיה הלא יהודית ליוו אותו לבית העלמין. שם הספידו אחי הנפטר הרב [משה שרגא] גולדשטיין מבראטיסלבה (פרשבורג) בשם הקרובים, הרב פרידמן מוינר-נוישטט בשם ידידיו, מר לעווי בשם אנשי באדען, מר פרענקל בשם אנשי וינר-נוישטט, מר מוריץ גרסטל בשם הח"ק של ווינקירכן. וליד הקבר הפתוח דיבר שוב הרב וייס מוינר-נוישטט. הנפטר היה יליד פרשבורג ותלמיד הישיבה שם [אצל השבט סופר]. השאיר אחריו אשה ושלושה יתומים, הקהילה התחייבה לדאוג לכל מחסורם. (J.P. גליון 17 כ"ז ניסן תרפ"ז עמ' 127)

מטרסדורף - נישואי מילכה בת אלמנת אדולף [אברהם] שטרייכר ממטרסדורף עם לאופולד [יו"ט] בן סאלומון [שלמה] כהן מפרשבורג. החתונה תתקיים בכ"ה ניסן בזאוערברון (שליד מטרסדורף). (J.P. גליון 15-16 י"ג ניסן תרפ"ז עמ' 121)

סומבאטהעלי - נישואי אילונה [יטל] בת אלמנת סאמואל [שלמה יהודה הכהן] שפיטצער מסומבאטהעלי עם אדולף [אברהם שמחה] בן אלמנת בנו [בנימין בונם] פאשקוס הצעיר מדוניסקה סטרדה (סערדאהעל). החתונה תתקיים בב' דר"ח אייר בזאוערברון (ליד מטרסדורף). (J.P. גליון 17 כ"ז ניסן תרפ"ז עמ' 127)

עוללות

אגרת מרבי מאיר משה שפיטצער זצ"ל זעקת הצלה בפרוס שנות החורבן בשנת תרצ"ט

כהמשך למה שכתבתי בעלי זכרון' 49 עמ' מד-מט לתולדות זקני הגה"ח רבי מאיר משה שפיטצער זצ"ל, אמרתי להשלים במכתב מעניין ומרגש שאך זה עתה הגיע לידינו צילום ממנו, שכתב זקני בבחרותו להרה"ג רבי זאב וואלף לייטער זצ"ל אבדק"ק פיטסבורג ובעל שו"ת בית דוד וש"א"ס, ביום ערש"ק פרשת ויחי שנת תרצ"ט מהישיבה בשאפראן, בתחלת תקופת מלחמת עולם השני', בו מבקש עזר להמציא לו משרה באחת הקהלות שבעירו או בסביבתו כדי שיוכל להציל את נפשו מארץ הגר לאמעריקע. (תשו"ח לצאצאי הגאון הנ"ל ז"ל, ובפרט בנו הר"ר אבא לייטער הי"ו, על הצילום שמסרו לידינו).

שמואל צבי שפיטצער - קרית יואל מאנרא

ב"ה

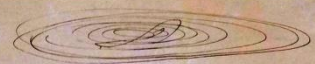
יום עש"ק לס' ויחי תרצ"ט לפ"ק שאפראן (אדענבורג) יצ"ו

אלפי שלומים מגבתי מרומים לכבוד הרב הגאון המפורסם בכל קצוי ארץ בחריפות ובקיאות, איש חמודות מהולל ברוב התשבחות, פאר הדור נזר הרבנים, כבוד שמו משבחים ומפארים, מו"ה **זאב וואלף לייטער** שליט"א אבד"ק פיטסבורג יע"א, בעהמ"ח ספר הנחמד שו"ת בית דוד.

אחרי תת שלמא רבא ביתר שאת ויתר עוז כראוי וכיאות לכבוד הד"ג הי"ו. הנה טרם כל שיי"ח יצמח בפרטות מענין כתיבתי זאת, אבא בקיצור להסביר לכה"ג נ"י מי אני ומאיזה צד הנני מכירו.

אני הוא שהייתי אחד מראש מנהלי ירחון "הכוכב" שיצ"ל במונקאטש ע"י ידי"נ הה"ג וכו' מו"ה יצחק שטערנהעלל נ"י, ואז זכיתי להכיר ספרו הבהיר יקר ונחמד "בית דוד" שהוא נתקבל מאוד בין הלומדים והגאונים ורואים בו אור חדש בחריפות ובקיאות הפלא ופלא, ואז גם אני העירותי בה בכמה דברים וקבלתי עבור זה ספרו היקר במתנה, ומאז הנני מתבשם מאורו המאיר בהרבה מקצועות בתורה והוא לי שעשועים יום יום, וגם אשתקד שהוצאתי לאור פה קובץ "הפלפול" הבאתי כמה פעמים מספרו היקר, וגם שלחתי אז לכבודו היקר נ"י, אמנם לא זכיתי להוציא לאור יותר מג' קובצים מטעם דלהלן. וגם ראיתי בעתון תורני "מקבציאל" שיצ"ל בתוניס שכבהד"ג הי"ו מוכן לשלוח חיבורו היקר אפי' בחנם לראויים לה, מכל זה נוכחתי לדעת גודל אהבת התורה"ק התקועה בלבו וגודל האהבה ללומדי תורה, ובכן בטח גם אהבת ישראל קשורה על תלמי לבבו הטהור, וזה הוא שהביאני עד הלום לדפוק על דלתי כבוד הד"ג שליט"א בקול צעקה אנא הושענא כי באו מים עד נפש.

ועתה אבא קצת בפרטות לפרש
 אמרי אלה, הנה בטח נודע
 לכבוד הדי"ג שליט"א ע"י
 קריאת העתונים המצב המר
 והנורא להיהודים במדינת
 "הגר" הזה, כל יום קשה
 מחבירו בגזירות קשות ורעות
 וקשה כח הסבל, כמעט אי
 אפשר לצאת מן הבית חוצה,
 בפרט מי שיש לו צורת ישראל
 הוא בגדר סכנה כי נתונים
 אנחנו למכים ונחשבנו כצאן
 לטבח באין פוצה פה ומצפצף
 נגדם, והנני פה בין שיני אריות
 כמו במדינת אשכנז הסמוכה
 לכאן, ויותר מזה שבשבוע
 העברה הגיעני החלטה ממקום
 גבוי שמוכרח אני לעזוב
 המדינה במשך ג' חדשים,
 חשבתי דרכי מה לעשות ואנה
 אפנה לעזרה, כי אין לי שום

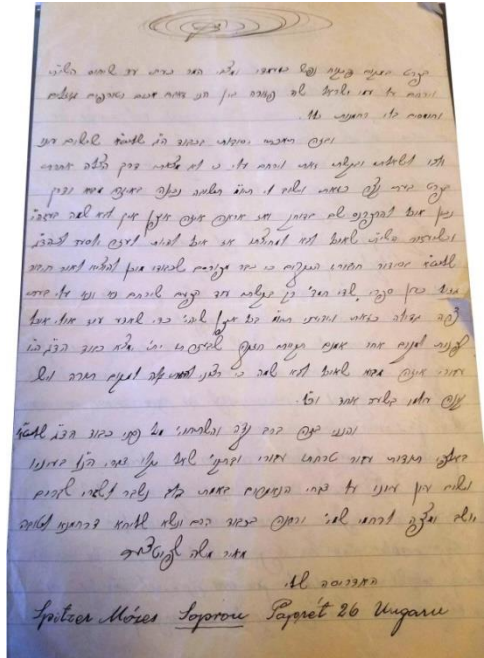
קרוב או ידיד באחד מאותן המדינות שעוד לא נפרצה הרשעות נגד היהודים
 לאבדם, כגון מדינת הברית או אמעריקא, ורק בכבוד הדרת גאונו הי"וו מצאתי
 איזה הכרה מפי השמועה והרא"י בחיבורו המאיר עינים, והנני צועק בלב קרוע
 ומורתח אנה יצילני נא מזוטו של ים ומשללותו של נהר, והרי זה קנה חלק טוב
 ליום שכולו טוב ויהא נחשב לכבודו כמציל אדם הנטבע בנהר וצועק הושענא כי
 באו מים עד נפש, כי אין לתאר בחרט עלי גליון גודל הלחץ זו הדחק שלוחצים
 אותנו ובערב יאמר מי יתן בוקר מפחד תמיד, בפרט אם לא יעלה בידי ח"ו לעזוב
 מקומי עד הזמן הנקצב, אז ח"ו יעמידו אותי בין המצרים מחוץ לגבול באמצע
 השדה, כמו שעומדים גם היום הרבה אנשים, והרבה מתו שם ר"ל מחמת הקור
 הגדול כעת, ואין מי שירחם עליהם וכל ההשתדלות אינם מועילים ואדרבה עוד
 מריעים להם יותר.

ועתה אפרט אופן ההצלה שבה שמתני מבטחי בעזה"י, הנה כפי השמועה המקום
 שכהדי"ג שליט"א שורה בו בתור אב"ד היא עיר גדולה מאוד והרבה קהלות שם וגם
 במקומות הסמוכים לשם, הנה אם מבקשים באיזהו מקומן רב או מורה הוראה

מוכן אני לקבל המשרה על שכמי כי כבר נסמכתי לזה לפני ד' שנים מהביד"ץ במונקאטש יצ"ו ועוד כמה גאוניס ממדינתנו הי"ו, ואם לאו אז מוכן אני לקבל להיות תופס ישיבה או מלמד ואפי' משגיח או משמש באיזה ביהמ"ד או שוחט עופות או אומנות אחר שיש להתפרנס ממנו בצמצום גדול, כי מה לי לעשות עוד, לכן ימחול נא ונא כבוד הדי"ג שליט"א לרחם עלי ברב טובו וחסדו כי ישראל רחמנים בני רחמנים הם ולהשגיח בהאי עינא פקיחא אולי ימצא בעיר או בסביבה איזה דבר לפרנסני בדוחק והי' לי לפליטה ותחי נפשי.

ואם כה יאמר כבוד הדי"ג הי"ו מה לי ולך איש שלא הכרתיו מעולם ולא ראיתיו עד היום, שואל ומבקש עומד ומתחנן נפשו בשאלתו בדבר קשה כזה, כי האמת כן הוא שישאל ערבים זל"ז כאיש אחד גוף אחד ולב אחד, ואם מכיס וטורפים אותנו במדינה זו אז חוב קדוש על כל איש ישראל בפרט ועל הת"ח והלומדים בפרט לעמוד בכל כחם לאחי-עזר ואחי-סמך, ולשמוח בחלקם ששרויים בין אנשי חסד שקטים ושאנן מפחד רעה, ולחקור איזה עצה האיך ובמה להציל אחרים, בפרט במקום פיקוח נפש כמעמדי ומצבי המר כעת עד שיחוס השי"ת וירחם על עמו ישראל שה פזורה בין הני זאבים מכיס וטורפים גוזלים וחומסים בלי רחמנות כלל.

ובזה תמכתי יסודותי בכבוד ה"ג שליט"א שישיש עיני ולבו לשאלתי ובקשתי זאת וירחם עלי כי לא מצאתי דרך הצלה אחרת בפרט בעת קצר כזאת, וישוב לי תיכף ומיד תשובה נכונה באיזה מבוא ודרך נכון אוכל להתפרנס שם בדוחק, ואז אראה איזה אופן איך לבא שמה בעזה"י. וכשיעזור השי"ת שאוכל לבא למחיצתו אז אוכל להיות לעזר ולסעד לכהדי"ג שליט"א בסידור חיבוריו היקרים, כי כבר מפורסם שכבודו מוכן להוציא לאור חיבור גדול כעין ספרי "שדי חמד", רק בקשתי עוד הפעם שירחם נא ונא עלי בעת צרה גדולה כזאת ויודיעני תיו"מ

בכל אופן שיהי' כדי שאדע עוד אולי אוכל לפנות למקום אחר, אמנם תקוותי חזקה שבעזרתו יתי' ימצא כבוד הדי"ג הי"ו עבורי איזה מבוא שאוכל לבא שמה, כי רצוני להיות גולה למקום תורה ויש קונה עולמו בשעה אחד, וד"ל.

והנני בזה ברב קידה והשתחויי מול פני כבוד הד"ג שליט"א באלפי תודות עבור טרחתו עבורי, ובתקוה שאף יקרו דברי הנ"ל בעיניו וישום עיון עיונו על דברי הנאמרים באמת בלב נשבר לשברי שברים, יושב ומצפה לרחמי שמים, ורואה בכבוד הרם ונשא שליחא דרחמנא לטובה.

מאיר משה שפיטצער

מיהו 'אברהם יונגער'?

בסיפור עלילת הדם הידוע בטיסא עסלאר בשנת תרמ"ב, מוזכר בין האסירים היהודים מטיסא עסלאר יהודי בשם אברהם יונגער, ורציתי לפרסם מה שנתקשיתי בזה, אולי יש למישהו פתרון.

ובכן, מסורה בקרב משפחת נכדי הגאון המפורסם ר' מאיר צבי יונג זצ"ל שבסוף ימיו היה הרב הראשי לקהילת החרדים בלאנדאן, שאברהם יונגער הזה הוא אביו של ר' מאיר צבי, ורק לאחר העלילה שינה שמו מ'יונגער' ל'יונג', כך שמעתי מפי המשפחה, וכן נכדת ר' מאיר צבי [מ' אסתר וואנגער בת ר' יצחק בן ר' מאיר צבי יונג] הוציאה לאור ספר פנים משפחתי מתולדות המשפחה בשם stand up for mr. jung, ושם מביאה הכותבת ג"כ מסורה זו.

להלן ראשי פרקים מתולדות הגאון ר' מאיר צבי יונג זצ"ל. ר' מאיר צבי נולד בשנת תרי"ח לאביו ר' אברהם בטיסא עסלאר, למד אצל כמה מגדולי הדור ההוא וביניהם המהר"ם שיק והשבט סופר והחתן סופר ועוד, ואחר לימודיו בישיבות הקדושות למד גם בכמה אוניברסיטאות חשובות באירופה, ובשנת תרמ"ו נשא את אשתו בעיר פעטשי-ניידארף, ובאותה שנה נתקבל לרב בעיר מאנהיים שבגרמניה. לאחר ארבע שנים, בשנת תר"נ, עבר לכהן כרב בעיר אונגאריש בראד, ולערך בשנת תר"ע נתקבל להיות הרב הראשי לקהילת החרדים בעיר לאנדאן עד לפטירתו בשנת תרפ"א.

ועל פי זה רציתי להעיר כמה הערות בנוגע למסורה המשפחתית הנ"ל.

א) בכל כתיבי ר' מאיר צבי לעולם חותם שמו בשם 'יונג', ולא מצאתי בשום מקום מוזכר שם משפחתו של ר' מאיר צבי כ'יונגער', וא"כ צריך לדעת מתי שינה גם הוא את שמו ל'יונג', שבשנת תרמ"ב כבר היה בחור מבוגר בן עשרים וארבע וכפי הנראה כבר לא היה גר עם אביו בטיסא עסלאר, שהיה אז בישיבה או באוניברסיטה כנ"ל, ולמה שינה גם הוא את שמו, שהרי בשבילו לא היה כל הענין נוגע כלל, [ובפרט אם כבר היה אז באחת מן האוניברסיטאות בגרמניה (כלומר במדינה אחרת)].

ב) כל ענין שינוי השם לר' אברהם אינו מובן כלל, שהרי במאטריקעל מעיר טיסא עסלאר [המאטריקעל נמצא תחת עיר טיסא ליק] מוזכר יהודי בשם אברהם יונג לאחר שנת תרמ"ב כמה פעמים, ועוד בשנת תרנ"ד עדיין נמצא שמו בעיר הנ"ל, [גם פטירת אשתו מוזכרת שם בשנת תרנ"ג], ומה הועיל שינוי השם אם אינו משנה

מקומו, ויצויין שבזמן העלילה גרו בטיסא עסלאר בסך הכל כעשרים משפחות יהודים, וא"כ האיך יתכן שישנה שמו כך וישאר לגור על מקומו. [ואמת שלא מצאתי במאטריקעל הנ"ל השם אברהם יונג קודם שנת העלילה, אבל עדיין טענה הנ"ל אומרת דרשני]. מאידך השם אברהם יונג בהמאטריקעל של טיסא עסלאר הוא בודאי אביו של ר' מאיר צבי, שכן כל שמות בניו ושם אשתו הכל תואם למה שמקובל אצל נכדי ר' מאיר צבי הנ"ל. כן בשנת תרנ"ה מוזכר חתונת בת אברהם יונג בטיסא עסלאר, ובין העדים יש שם הרב מוריץ יונג' שזה שמו הלועזי של ר' מאיר צבי.

ג) וגם אינו מובן האיך יועיל לו שינוי שם משפחתו אם לא שינה שמו הפרטי, ואמת שהשם הלועזי של האסיר אברהם יונגער מוזכר בשם אדאלף יונגער, וממילא יתכן ששינה שמו מאדאלף יונגער לאברהם יונג, אבל גם זה מוזר מאוד, שישנה שמו הלועזי לשמו היהודי והיה סבור שזה יעזור לו במשהו, ופשוט שכל מי שרוצה לשנות שמו לטשטש עקבות או לשום צורך אחר ישנה שמו באופן שונה משמו המקורי אף שמו היהודי המקורי, ולשנות לשמו היהודי לכאורה אין זה שינוי השם כלל.

[ד] בספר התולדות הנ"ל מציינת הכותבת לשבח בשם אחד מדודיה בן ר' מאיר צבי, שבין ר' מאיר צבי ובין אביו ר' אברהם לעולם לא דיברו מפרשיית העלילה והצרות שעבר עליו בכלא, ומציין זאת לשבח שלא רצה לעסוק בעבר הלא טוב כשאין זה נוגע להוהה...].

ומאידך גיסא, כנזכר לעיל לא גרו בטיסא עסלאר יותר מכעשרים יהודים, וקשה לומר שגרו שם שני אנשים בשם דומה כל כך, ואם מוזכר אסיר בשם אברהם יונגער מסתבר מאוד שזה אותו אדם, ובפרט שבכל הספרים העוסקים בסיפור העלילה מוזכרים כמעט כל שמות היהודים שגרו שם באותו זמן מטעם זה או אחר, והשם אברהם יונג אינו מוזכר בשום מקום.

וגם אחר כל הנ"ל עדיין קשה מאוד לפרוך מסורה משפחתית ברורה בלי תירוץ מספיק, מה גם שבספר התולדות הנ"ל יודעים גם לספר שזקינם אברהם יונג נחלה על רומאטיזם בעת שהותו בהכלא אשר נשאר אצלו כל ימי חייו, אשר זה מוסיף קצת צבע להסיפור, וקשה מאוד לומר שסתם המציאו הכל.

[מענין לענין באותו ענין, בספר תולדות הנ"ל מובא בשם כבוד העורך הרב קינסטליכער שבבית החיים בעיר פרעשאוו יש מצבה של אחד בשם אברהם בן יהודה יונג, ושזה הוא אביו של ר' מאיר צבי זצ"ל, ואם קבלה היא נקבל, אבל אם השערה היא, לא הבנתי על סמך מה ההשערה שזהו ר' אברהם יונג דנן, בפרט שאינו מובן למה עבר לגור שם בסוף ימיו, שאף שמחותנו, חותנו של ר' מאיר צבי, היה גר שם, הרי בנו עצמו לא גר שם. חוץ מזה שהכותבת הנ"ל משערת שאחר סיפור

העלילה ושינוי שמו עבר לגור בעיר פרעשאוו (והכל הוא סיפור אחד), אבל כבר הזכרנו שבשנת תרנ"ד עדיין היה תושב טיסא עסלאר, וא"כ באיזה זמן החליט להעביר מקום מגוריו דוקא לעיר פרעשאוו].

סוף דבר, נבוך אני מאוד בהענין, ואשמח מאוד אם מי מהקוראים יוכל להאיר עיני.

אלימלך קעסלער - מאנסי

בשולי הדברים:

בקשר למה שמובא בשמי בנוגע לזהות 'אברהם יונג' שנקבר בפרעשוב, לא אמרתי שהוא זהה לאביו של ר' מאיר צבי יונג, אלא הסבתי את תשומת לב הכותבת הנ"ל ע"ה שיש לבדוק אם הם זהים.

כעת קיבלתי מהרב דובעריש וועבער את צילום המצבה בפרעשוב ותשו"ל, עליה חרוט: פ"נ / כ"ה / אברהם / בן כ' יהודה יונג ע"ה / נפטר ט' אייר תר"ס"ה' / לפ"ק / אב רחמן היה מעולם לבניו / יגיע כפיו אכל, ביושר חי כל ימיו / וצדקה וחסד רדף כאורח ישרים / נתן לדל מלחמו לא בלע חיל זרים / גן עדן תהי' מנוחתו שכר פעולתו / תיניצ'בה'.

כן מסר לי הנ"ל פרטים נוספים עליו: נולד לאביו ר' יהודה בק"ק ליפיאן, לערך שנת תקצ"ג, גר בק"ק פרעשוב, ונפטר בן ע"ב שנה ביום ט' אייר שנת תרס"ה. אשתו מ' אסתר לבית פראפפער.

עפ"י הנ"ל עדיין לא ניתן לקבוע אם הם זהים, ויותר נכון אני מאד מסתפק, מפני שבנוגע לר' אברהם יונג/יונגר שהיה בין הנאשמים בעלילת טיסא עסלאר אין לנו ידיעה בינתיים על שם אביו, וכן את תאריך ומקום הולדתו.

מה שידוע לנו שבעטי לבית לעווענטאהל אשת 'אברהם יונג' ילידת אונגוואר נפטרה בטיסא עסלאר בשנת 893 בגיל 68 [ואם הם זהים הרי היא היתה מבוגרת בכשמונה שנים מבעלה, וכן שנשא אח"כ זיווג שני], ובשנת תרנ"ה עדיין חי בטיסא עסלאר, שכן חיתן שם בת. ואם הם זהים הרי רק בשנותיו האחרונות גר בפרעשוב.

נערך ע"י

הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער

כל הזכויות שמורות

את העלה ניתן לקבל במייל 3446@okmail.co.il